

Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi
Journal of Social Research and Behavioral Sciences

ISSN:2149-178X

2008 Krizinin Bulaşma Etkisi: Bir Finansal Kriz Göstergesi Olarak Hisse Senedi Fiyat Endeksi zerine Bir Analiz

gr. Gör. Dr. Ceren KOCABAŐ¹

zet

Bulaşma, herhangi bir şokun ülkeler arasında yayılması, piyasa hassasiyetinde değişim olarak ifade edilebilir. Bu çalışmada bulaşma kavramı literatür çerçevesinde değerlendirilmiş ve 2008 krizinin bulaşma etkisi hisse senedi fiyat endeksi değişkeni kullanılarak Ocak 2004-Aralık 2013 dönemi aylık verileri ile MA(1)-GARCH(1,1)-M yöntemiyle analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre kriz döneminde hisse senedi fiyatları volatilitesinde artış gözlenmiş, Amerikan konut piyasasında ortaya çıkan krizden dünyanın farklı kesiminden pek ok ülkenin etkilendiği, bulaşmanın finansal kanal vasıtasıyla gerekleştiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Krizler; Bulaşma; 2008 krizi; Hisse Senedi Fiyat Endeksi.

The Contagion Effect Of The 2008 Crisis: An Analysis Of Stock Price Indices As A Financial Crisis Indicator

Abstract

Contagion can be expressed as the spillover of any shock across countries, and a change in market sensibility. In this study, in addition to the expression of the notion of contagion within the literature, there will be an analysis of the 2008 crisis using monthly data of the variable of stock price indices from January 2004 to December 2013 using the MA(1)-GARCH(1,1)-M method. According to the results obtained, it was observed that there was an increase in stock price volatility in the crisis period, and it was determined that most countries in different parts of the world were affected by the crisis which arose in the American mortgage market, and that the contagion occurred because of the financial channel.

Key Words: Financial Crises; Contagion; 2008 Crisis; Stock Price Indices.

---

¹ Akdeniz Üniversitesi, Finike MYO.

1. GİRİŐ

1970’li yıllardan itibaren dünya genelinde serbest kur rejimine geçilmesi ile birlikte makroekonomik açıdan ülkeler birbirine daha bağımlı ve dış Şoklara karşı daha hassas konuma gelmiştir. Özellikle finansal piyasaların entegrasyonu sürecinde ekonomileri daha önce liberal bir yapıya sahip olmayan ülkeler ekonomilerini liberalleştirirken ciddi problemler yaşamışlardır. 1990’lı yıllarda ortaya çıkan krizler, bulaşıcı nitelik taşımaktadırlar. 1992-93 Avrupa Para Sistemi krizi, 1994-95 Meksika krizi, 1997 Asya krizi ve 1998 Rusya krizi bulaşıcı krizlerdir. 2008 yılında Amerikan konut piyasasında ortaya çıkan finansal kriz de dünyanın farklı kesimlerinden pek çok ülkeye yayılmış, bu krizin uzantısı olarak Avrupa Birliği ülkelerinden Yunanistan ile başlayan ve daha sonra İrlanda, Portekiz, İtalya ve İspanya’yı da etkisi altına alan Avrupa borç krizi patlak vermiş, krizin etkileri diğer Avrupa Birliği ülkelerinde olduğu kadar finansal ve reel olarak birbirine bağlı diğer dünya ülkelerinde de hissedilmiştir.

Bu çalışmanın amacı, bulaşma kavramı ile birlikte 2008 krizinin bulaşma etkisini analiz etmektir. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak bulaşmanın tanımı, bulaşmanın nedenleri, bulaşma kanalları, ekonomik krizlere ilişkin literatür ve 2008 krizi ele alınmış, daha sonra ise model ve uygulama bölümüyle çalışma genişletilmiştir.

2. BULAŞMA ETKİSİNİN TANIMI, NEDENLERİ VE BULAŞMA KANALLARI

Ekonomistler, 1990’ların ikinci yarısından sonra bulaşma konusuna artan bir ilgi göstermişlerdir. Bulaşma etkisi ilk olarak 1995’te Arjantin, Őili ve diğer gelişmekte olan piyasalara sıçrayan Meksika krizi sonrasında tartışılmaya başlamıştır. Bu tarihlerde buna tekila etkisi denmiştir. Tayland’taki para krizi hızlı bir şekilde Doğu Asya’nın tümüne yayılmış ve sonrasında Rusya ve Brezilya’ya sıçramıştır. Nispi olarak daha küçük olan Tayland ekonomisinde başlayan bu global yansımalar, bulaşma teriminin yeni anlamının geniş çaplı kullanımını teşvik etmiştir (Claessens vd, 2001: 3-17).

Bulaşma, iktisatta yeni bir kavramdır. İktisat literatüründe herhangi bir şokun ülkeler arasında yayılması olarak tanımlanmaktadır. Bulaşma terimi, piyasa hassasiyetinde değişim anlamına gelmektedir. Son dönemdeki sözlük anlamı, “yayıma eğilimi” şeklindedir. Bulaşma ile yayılma kavramları arasındaki fark, bulaşmanın yayılmaya göre daha hızlı ve daha şiddetli bir etki yaratmasıdır (Reinhart vd, 2003: 6). Bir kriz anında ekonomik şartlar ve ortak şoklar kontrol altına alındıktan sonra finansal değişkenlerin korelasyonunda meydana gelen önemli bir artış, bulaşma olarak tanımlanmaktadır (Claessens vd, 2001: 3-17). Bulaşma, yaşanan bir şok sonrası piyasalar arası bağlantılarda önemli düzeyde bir artıştır (Dornbusch vd, 2000: 177–197). İlk olarak sadece bir bölgeyi veya sektörü veya belki de az sayıda kurumu etkileyen bir şok, sistemik hale gelebilmekte ve sonrasında ekonominin daha büyük bir kısmını etkileyebilmektedir (Allen vd, 2009: 113). Ekonomistler, bulaşmanın tanımı konusunda henüz bir konsensüse varamamışlardır. Krizin olası etkilerine maruz kalmayan bir ülke ya da sektör mevcut değildir (Baur, 2012: 2680–2692). Eichengreen ve Rose (1999) ve Kaminsky ve Reinhart (2000), bulaşmayı, herhangi bir yerde kriz olduğu bilgisinin yurtiçi kriz olasılığını artırdığı bir durum olarak tanımlamaktadırlar (Edwards, 2000: 7). Bulaşma, bir ülkede şok yaşandıktan sonra piyasalararası bağlantılarda bir artış olarak tanımlanmaktadır (Claessens vd, 2001: 3-17).

Bulaşmaya neden olan faktörlerden biri sürü davranışıdır. Sürü davranışı, entegre olmuş piyasalar, uluslararası kuruluşların kendi içlerindeki kurumsal uygulamaları, spekülasyon yatırımcı ve firma davranışları, bölgesel ticaret nedeniyle oluşan ortaklıklar, faiz oranları ve kurlarda meydana gelen değişimler, politik nedenler, komşuluk ilişkisi ve yatırım fonlarında gözlenen hareketler bulaşma nedenleridir (Sell, 2001: 94).

Bulaşmaya neden olan geçiş kanalları, bir ülkenin dünya ekonomisine açılan pencereleridir. Fratzcher, geçiş kanallarını üç kategoride incelemiştir; finansal bağımlılık, reel bağımlılık ve güneş lekeleri (sunspots) (Fratzscher, 2002: 4-7).

Finansal bağlantılar, finansal bulaşmaya neden olmaktadır. Ülkelerarası finansal bağımlılığın en az iki farklı nedeni olabilir. Birincisi, doğrudan finansal bağlantılardır. Bir kriz, doğrudan finansal bağlantılar nedeniyle iletilebilir. Örneğin finansal kurumların, geniş çaplı sınır ötesi holdinglere sahip olması gibi. İkincisi, dolaylı finansal bağlantılardır. Bu durum, özellikle ortak bir borç verenin varlığı ve kurumsal yatırımcılar tarafından alınan kararlar neticesinde kendini gösterir. Bir ülkedeki kriz, ortak bir borç veren kurumu, borçlarını geri çağırma ve yeni kredi olanaklarını reddetmeye itebilir. Bu ise sadece kriz ülkesini değil fakat aynı zamanda diğer ülkeleri de etkileyerek krizin ülkeler arasında yayılmasına neden olabilir (Fratzscher, 2002: 7-8).

Reel bağımlılık, iki taraflı ticaret veya üçüncü piyasalardaki ticari rekabet vasıtasıyla açıklanabilmektedir. Bir ülkede meydana gelen bir kriz, büyük olasılıkla eğer bu iki ülke arasında büyük çaplı iki taraflı bir ticaret varsa (gelir etkisi) veya üçüncü piyasada bu iki ülke sıkı rakiplerse (fiyat etkisi) diğer bir ülkeye sıçrayacaktır. Çünkü krizin sıçradığı ülke rekabetedilebilirliğini kaybedecektir ve bu durumda devalüasyon kaçınılmaz olacaktır (Fratzscher, 2002: 8). Reel bağlantılar ve makroekonomik koşullar, bir ülkenin bulaşmaya karşı kırılganlığını belirleyen en kritik unsurlardır (Claessens vd, 2001: 3-17).

Yatırımcı inanışlarındaki dışsal değişimler (sunspots- güneş lekeleri diye de nitelendirilir) genellikle finansal piyasalardaki sürü davranışına atfedilmektedir. Yatırımcılar, ekonomik koşulların zayıf olduğu sonucuna varırsa ortaya çıkan kriz, saf beklentiler nedeniyle bulaşıcı olabilmektedir. (Chang vd, 2002: 801-808).

3. EKONOMİK KRİZLERE İLİŞKİN LİTERATÜR

Finansal krizler üzerine oluşturulan ampirik literatürün büyük kısmı, hala ülke bazlı makroekonomik faktörler üzerine odaklanmıştır ve bulaşmanın rolünü inkar etmekte veya en azından küçümsemektedir. Farklı ekonomilerde meydana gelen krizler nasıl ve neden birbiriyle ilişkili ve bağlantılıdır sorusu ise güncelliğini korumaktadır (Fratzscher, 2002: 6).

1997-98 Güneydoğu Asya krizi öncesi, bulaşma konusunda minimal düzeyde çalışma mevcuttur. Bu kriz sonrasında, belli sayıda çalışmada, ülkelerarası ve farklı kriz periyodları arası bulaşma analiz edilmiştir. Bulaşma modellerinde yaşanan patlamaya rağmen, hala ilgili bulaşma kanallarına yönelik ampirik yöntemler hakkında genel bir konsensus eksikliği vardır.

Krugman, birinci nesil kriz modellerini geliştirmiş, üçüncü nesil kriz modellerinin gelişimine ise katkı sağlamıştır. 1979 tarihli çalışması, finansal kriz alanındaki ilk çalışma olarak kabul görmektedir. Birinci nesil modeller ile ilgili olarak sabit döviz kuru sisteminin olduğu bir ekonomide, bütçe açıklarının kapatılmasında parasal genişlemeye başvurulmasının yaratacağı sonuçlara dikkat çekmektedir (Krugman, 1979: 311-325). Krugman, ahlaki risk yaklaşımı ile Asya krizinden hareketle, bankacılık ve finans sektörünün rolünü vurgulayarak, bankacılık krizleri ile para krizlerinin birbirlerini besleyen bir kısır döngü yarattığı ana fikrine dayanmakta ve krizlerin ülkeler arasında yayılma mekanizmasını açıklamaya çalışmaktadır. (Krugman, 1998: 27-32).

İkinci nesil kriz modelleri konusunda **Obstfeld**'in 1986 ve 1994 tarihli çalışmaları temel kabul edilmektedir. Obstfeld, iktisadi ajanların beklentilerinin, iktisadi sonuçları değiştirecek önemli etkileri olduğunu belirtmektedir. Analizinin temeli, güven kaybı ve beklentilerdeki kaymadır. Obstfeld, ülke, para ve maliye politikaları tutarlı olsa bile, bir ülke para birimine yönelik spekülasyon atakların ekonomik krize yol açabileceğini ortaya koymaktadır. Obstfeld'in yaklaşımı, ekonomik koşullarda bir bozulma yokken hükümetin hedeflerine yönelik yatırımcı algısındaki değişimin krize yol açabileceğini içermektedir (Mandilaras vd, 2010:1062-1075).

Eichengreen'e göre bulaşma, bir ülkede kriz çıkma olasılığının, başka bir ülkede kriz yaratma ihtimalini arttırmasına denir. Eksik bilgiye bağlı olarak yatırımcılar, makroekonomik koşulları benzer olan tüm ülkeleri tehdit ederler (Eichengreen vd, 1996: 19). **Sachs, Tornell ve Velasco**, 1995'te, tekila etkisini analiz ederek, zayıf bankacılık sistemleri, artan döviz

kurları ve düşük rezerv düzeyi arasındaki etkileşimlere odaklanmışlardır (Sachs vd, 1996: 147-215). **Sachs ve Radelet**'e göre kriz yaşayan beş Asya lkesinin (Endonezya, Malezya, Filipinler, Güney Kore ve Tayland) finansal sistemindeki liberalleşme ve reform sürecinin yetersiz kalması ve tamamlanamaması, artan kısa dönemli dış borçlanma ve banka kredilerinin etkin olmayan şekilde kullanımı, sistemin kırılganlığının artmasına neden olmuştur (Radelet, Sachs, 2000: 105-153).

Kaminsky ve Reinhart, bulaşma kanallarını ele almışlar ve krizin bulaşarak yayılması konusunda ortak borç verenlerin rolü üzerinde durmuşlardır (Kaminsky, Reinhart, 2000: 145-168). **Fratzcher**'a göre 1994-95 Meksika krizinde aşırı değerlenmiş döviz kuru ve cari hesap açıkları önemli rol oynamıştır. Finansal krizlerin ortaya çıkmasındaki ilk aşama ise genellikle sermaye girişlerinin kredi genişlemesine yol açarak batık krediler sorunu ile banka hesaplarında bir bozulmaya yol aması olarak ifade edilmektedir (Fratzcher, 2002: 5-27). **Forbes ve Rigobon**, bulaşmanın tanımına dar kapsamlı bir açıklama getirmişlerdir. Buna göre bulaşma, kriz döneminde piyasalararası korelasyonda görülen önemli bir artıştır (Forbes, Rigobon, 1999: 1). **Calvo ve Reinhart**'a göre iki yada daha fazla ekonominin yüksek oranda entegre olmuş sermaye piyasaları durumunda, daha büyük olan ülkenin maruz kaldığı şoklar, varlık ticareti vasıtasıyla hızlı bir şekilde daha kk olan lkeye yayılmaktadır (Calvo, Reinhart, 2002: 379-408).

4. 2008 KRİZİ VE BULAŞMA SRECI

ABD'de 1990'ların sonunda başlayan ve 2000'lerde hız kazanan büyük ve sürdürülebilir bir konut balonu vardır. Tarihsel trendin üzerinde oluşan konut fiyatlarındaki ulusal artışlar ve California, Nevada, Arizona ve Florida'daki hızlı bölgesel patlama, balonun oluşumuna katkı sağlamıştır. Ucuz kredilerin tetiklemeyle, Countrywide, Washington Mutual, Ameriquest ve HSBC Finance gibi kuruluşlar, yüksek riskli, geleneksel olmayan

konut kredileri kullandırmaya başlamışlardır (Financial Crisis Inquiry Commission, 2011: 417-420).

ABD’de para hacminin yüksek olması nedeniyle, bazı finansal kuruluşlar krizden beş yıl önce, kredibilitesi zayıf olan kişilere de konut kredisi vererek, geri dönüşü riskli bir mali yapıya girmişlerdir. Sadece dar gelirlilerin kullandığı ve subprime olarak adlandırılan yüksek riskli kredilerin boyutu 1,5 trilyon doları bulmuştur (Azizov, 2010: 434). Subprime kredilerdeki sorunlar aslında 2001 yılında yaşanan resesyondan hemen önce ortaya çıkmış, ancak bu problemler 2002-2005 yılları arasındaki ekonomik canlılıktan dolayı hızla giderilebilmiştir. 2005 yılının ikinci yarısında mortgage faiz oranlarında başlayan artış, konut piyasasında ortaya çıkan kötüleşmenin ilk sinyali olmuştur. Konut sektörü, 2007 yılının ilk yarısında, artan gecikme ve haciz sorunlarıyla birlikte yeniden sorunlar yaşamaya başlamıştır. Artık konut piyasasında konut talebini aşan bir arz fazlası vardır ve konut fiyatları düşmektedir. Konut fiyatlarındaki düşüş, pek çok subprime borçlusunun sahip olduğu evin değerinin mortgage kredisinin altında kalmasına neden olmuş ve mortgage kredisinin ödenmeme riski de yükselmeye başlamıştır. 2007 yılının dördüncü çeyreğinde mortgage kredilerinde toplam ödenmeme oranı, 2007 yılının ilk çeyreğine göre yaklaşık yüzde 35 oranında artış göstermiştir (Gövdere vd, 2010: 382-383). 2008 konut piyasası krizinin başlıca nedenleri arasında konut piyasası kredilerinin yapısının bozulması, faiz yapısının uyumsuzlaşması, konut fiyatlarındaki şişmeler, menkul kıymetlerin fonlanmasında yaşanan sıkışıklık, kredi türev piyasaları alanının büyümesi ve kredi derecelendirme sürecindeki sorunlar yer almaktadır (Coşkun vd, 2009: 16).

2007 yılında ABD’de konut piyasasında başlayan çöküntü, hızla yayılarak bütün ülkeleri etkisi altına almış ve küresel bir krize dönüşmüştür. 7 Şubat 2008 tarihinde İngiltere’de Northern Rock ulusallaştırılmıştır. 2008 senesi içinde en büyük üç ABD yatırım bankası iflas etmiştir. Bunlar Lehman Brothers, Bear Stearns ve Merrill Lynch’tir. Bu

iflaslarla birlikte Amerikalılar iki gün içinde yaklaşık 150 milyar doları para piyasaları fonlarından çekmişlerdir. Ekim 2008’de Amerika Merkez Bankası ve diğer merkez bankaları piyasalara 2,5 trilyon dolar tutarında likidite enjekte etmişlerdir. Bu dünya tarihindeki en büyük parasal müdahaledir. Amerikan hkmeti ve Avrupa hkmetleri, 1,5 trilyon dolar tutarında doğrudan hisse senedi yatırımları taahhüdünde de bulunmuşlardır (Erdönmez vd, 2009: 86). Ardından birbirini izleyen olaylar zinciri, krizin küresel çapta etkisinin artmasına neden olmuştur. ABD ve dünyada birçok finansal merkezde tahvil ve kredi piyasaları kmş, ticari tahvil fonlaması daralmış, hisse senedi fiyatları ciddi şekilde dşmştir. Ekonomideki belirsizlikler ödemelerin güçlüğünü arttırmıştır. Kriz, ABD ve Avrupa’da kredi daralmasına neden olmuştur. Bu dönemde alınan önlemlerle kredi kullanımına sınırlama getirilmiş, ev fiyatları dşmştir. 2008 yılı dördüncü çeyreğinden itibaren bütün dünyayı kapsayacak şekilde genişleyen küresel krizin 2009 yılında reel ekonomi üzerindeki etkilerinin daha da derinleştiği görülmektedir (Financial Crisis Inquiry Commission, 2011: 417-420).

Finansal kriz, gelişmiş ülkelerde başlamış olmakla birlikte Kasım 2008 ortalarından itibaren gelişmekte olan ülkeleri de etkilemeye başlamıştır. Birçok gelişmekte olan ülke borsalarında ciddi değer kayıpları olmuş, ülke paraları değer yitirmiş, ülke tahvilleri ve ticari bonolarda risk primleri artmış, aynı zamanda bu ülkelere olan yabancı sermaye akımları ve banka borçlanmaları önemli oranda dşmştir. Uluslararası piyasalarda yaşanan gelişmeler karşısında finansal sisteme olan güvenin tekrar arttırılması için ABD ve Avrupa’da merkez bankaları ve hkmetleri tarafından çok sayıda nlem alınmış ve farklı ülkelerde trilyon dolarları bulan kurtarma paketleri açıklanmıştır (Erdönmez, 2009: 85-90).

lkeler, krize karşı bir takım önlemler almışlardır. Bunlar, faiz oranı değişiklikleri, zorunlu karşılık oranlarında değişiklik gibi döviz kuru müdahalesi, mevduat garantisinin arttırılması, bankaların yeniden sermayelendirilmesi, likidite enjeksiyonu, banka kredilerine (borçlarına) devlet garantisi verilmesi, kamulaştırma (fona devir), ticari tahvillerin alınması

için fon ayrılması, ipotekli konut kredisi tahvillerinin alınması, açığa satışın yasaklanması, swap kolaylığı sağlanması, IMF desteği, istihdam, altyapı yatırımlarının artırılması, KOBİ'lere ve düşük gelir gruplarındaki hane halklarına yapılan yardımlardır. Paul Krugman, 2009 senesinde krizle ilgili olarak krizin asıl nedeninin gölge bankacılık sistemi olduğunu iddia etmiştir. Krugman'a göre gölge bankacılık sisteminin, geleneksel bankacılık sistemi ile rekabet etmek üzere genişletilmesi, finansal kırılganlığı arttırmıştır. Şok ve panik, 2009'un başlarında sona ermiştir. Reel ekonomiye yönelik zarar ise, günümüze kadar devam etmektedir (Financial Crisis Inquiry Commission, 2011: 417-420).

5. MODEL VE UYGULAMA

Finansal krizlerin bulaşma etkisini test etmek amacıyla bir dizi farklı ekonometrik teknik kullanılmaktadır. Şokların bir ülkeden başka bir ülkeye geçişi, dört farklı teknikle ölçülebilmektedir. Bu teknikler, piyasalararası korelasyon katsayıları, GARCH modelleri, eşbütünleşme (cointegration) ve probit modellerdir (Forbes vd, 2001: 43-66). Bu çalışmada, ARCH-GARCH yöntemi ile 2008 krizinin bulaşma etkisi incelenmiştir.

5.1. Ekonometrik Yöntem

Volatilité analizinde (1), (2), (3) ve (4) nolu denklemlerle ifade edilen MA(1)-GARCH(1,1)-M yani GARCH-M modeli uygulanmıştır. Bu model, Hamao vd. (1990) ve Kuusk vd. (2011)'un çalışmalarında formüle edilerek ele alınmıştır. Modelde, ilk olarak (3) ve (4) nolu denklemler tahmin edilmiştir. Daha sonra krizin ilk ortaya çıktığı ABD'ye ait hata terimlerinin karesinden volatilité değeri (Z_t) elde edilmiştir. Bu değerler Tablo 2'de ikinci sütunda gösterilmiştir. Ardından ABD volatilité rakamları, bütün diğer modellerin ARCH-GARCH değerlerine eklenmiştir. Tablo 2'de birinci sütunda yer alan hisse senedi fiyat endeksi etkisi, üçüncü sütunda yer alan ARCH katsayıları, dördüncü sütunda yer alan GARCH katsayıları, (1) nolu denklemin sonuçlarıdır. Bu şekilde 25 ülkeye ait sonuçlar elde edilmiştir.

5.2. Model

MA(1)-GARCH(1,1)-M modeli ilk olarak Hamao vd (1990) tarafından öne sürölmüştür:

$$x_t = \alpha + \beta b_t + \delta Y_t + \varepsilon u_{t-1} + u_t \quad (1)$$

$$b_t = a + \beta b_{t-1} + \gamma u_{t-1}^2 + f Z_t \quad (2)$$

x_t = t zamanında X ölkesine (krizde olmayan öлке) ait açıklayıcı değişken

b_t = t zamanında R'nin koşullu varyansı

Y_t = t zamanında Y ölkesine (ABD) ait açıklayıcı değişken

u_t = t zamanındaki hata terimi

u_{t-1} = t-1 zamanındaki hata terimi

Z_t = MA(1)-GARCH(1,1)-M modelinde, krizin ilk defa ortaya çıktığı Y ölkesine (ABD)

ait hata terimlerinin karesi

Z_t , henüz mevcut olmadığı için ilk önce aşağıdaki denklem tahmin edilmektedir.

Buradan gerek duyulan hata terimlerinin karesi elde edilmektedir (u_t^2):

$$Y_t = \alpha + \beta b_t + \delta u_{t-1} + u_t \quad (3)$$

$$b_t = a + \beta b_{t-1} + \gamma u_{t-1}^2 \quad (4)$$

Yukarıda (1) ve (3) numaralı denklemlere göre Y ölkesi (krizin ilk ortaya çıktığı öлке), ABD'dir. X ölkesi, ABD dışındaki diğer 24 ölkeden herhangi birisidir. Bu 24 öлке, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Portekiz, İspanya, Birleşik Krallık, Güney Kore, Japonya, Fransa, Almanya, Meksika, Kanada, Belçika, Hollanda, Slovakya, Lüksemburg, Norveç, İsveç, Finlandiya, Avusturya, Danimarka, Polonya, Türkiye, Rusya'dır. Açıklayıcı değişken ise hisse senedi fiyat endeksidir. Endeks değerlerinde baz alınan yıl 2010 yılıdır.

5.3. Göstergeler ve Veri Seti

Analiz, 25 ölkeye ait hisse senedi fiyat endeksi değerlerinden oluşmaktadır. Modeli oluşturan veri seti, Ocak 2004-Aralık 2013 zaman aralığını kapsayan aylık verilerdir. Analiz 25 ölkeden oluştuğu ve verilerde bütönlük sağlama amacı güdüldüğu için daha düzenli bir

veri seti oluşturulmasına yönelik olarak günlük yerine aylık veriler tercih edilmiştir. 2007 yılında zirve yapan ve 2008 yılında küresel boyut kazanan 2008 krizini kriz öncesi ve kriz sonrası etkilerle birlikte değerlendirebilmek amacıyla tarih aralığı Ocak 2014'te başlayıp Aralık 2013'te bitmektedir. Veriler OECD Statistics²'ten elde edilmiştir.

Seçilen 25 ülke, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Portekiz, İspanya, ABD, Birleşik Krallık, Güney Kore, Japonya, Fransa, Almanya, Meksika, Kanada, Belçika, Hollanda, Slovakya, Lüksemburg, Norveç, İsveç, Finlandiya, Avusturya, Danimarka, Polonya, Türkiye ve Rusya'dır. Bu ülkelerin seçilmesinin temel sebepleri vardır. Seçilen 25 ülke, başta ABD olmak üzere Avrupa ve Asya kıtalarından ekonomik anlamda birbirleri ile etkileşim halinde olan ülkelerdir. Avrupa kıtasından Yunanistan, İrlanda, İtalya, Portekiz ve İspanya küresel krizin etkileri Avrupa kıtasına yansdıktan sonra ikinci bir dalga ile Avrupa Birliği içinde bir borç krizine maruz kalan ülkelerdir.

Bu ülkelere ilave olarak Avrupa kıtasının çeşitli bölgelerinden Birleşik Krallık, Fransa, Belçika, Hollanda, Almanya, Avusturya, Polonya, Slovakya, Lüksemburg, Kuzey Avrupa'dan Finlandiya, Danimarka, Norveç, İsveç seçilmiştir. Türkiye ve Rusya, Avrupa Birliği'ne komşu olan aynı zamanda dünyanın diğer bölgeleri ile de finansal ve makroekonomik bağlantıları olan ülkelerdir. Bu nedenle analize dahil edilmiştir. Uzak Doğu ülkelerinden seçilen Japonya ve Güney Kore de gerek Asya ve Amerika gerekse dünyanın diğer bölgeleri ile finansal ve reel ağlarla örülmüş önemli ekonomilerdir. Meksika ise Güney Amerika bölgesini temsilen analize dahil edilmiştir.

MA(1)-GARCH(1,1) analizinde hisse senedi fiyat endeksi değerlerinden oluşan Ocak 2004-Aralık 2013 zaman aralığını kapsayan aylık veri seti için Dickey-Fuller Durağanlık Testi yapılmıştır. Hisse senedi fiyat endeksi değişkenine ait veri seti için uygulanan Dickey-Fuller Testi sonuçları aşağıda yer alan tabloda sunulmaktadır. Tabloya göre sabitsiz, sabitli ve

---

²OECD Statistics, <http://stats.oecd.org/>

sabit+trend düzeyde yapılan test çalışmasının tümünde tüm ülke serilerinin durağan olmadığı sonucuna varılmıştır. Düzeyde bulunamayan sonuçları durağanlaştırmak için fark alınmıştır. Fark alınca yapılan bütün Dickey-Fuller testlerinin %1 kritik değerinde durağan olduğu gözlenmiştir.

Tablo 1: Hisse Senedi Fiyatları İçin Durağanlık Testi

	Düzy			Fark
	Sabitsiz	Sabitli	Sabit+Trend	Sabitsiz
Yunanistan	-0,754	-0,403	-1,761	-7,229***
İrlanda	-0,49	-0,659	-1,003	-7,117***
İtalya	-0,605	-0,687	-1,719	-8,378***
Portekiz	0,16	-1,577	-1,719	-7,928***
İspanya	-0,079	-1,306	-1,809	-7,95***
ABD	0,876	-0,991	-1,146	-8,175***
Birleşik Krallık	0,745	-1,571	-1,711	-9,725***
Güney Kore	0,95	-1,535	-1,966	-8,492***
Japonya	0,019	-0,998	-1,119	-8,565***
Fransa	0,221	-1,392	-1,532	-8,538***
Almanya	0,834	-1,168	-1,317	-8,482***
Meksika	1,889	-1,161	-1,873	-8,672***
Kanada	0,718	-1,887	-1,845	-7,789***
Belçika	0,449	-1,34	-1,552	-7,922***
Hollanda	0,017	-1,405	-1,549	-8,665***
Slovakya	-0,211	-1,008	-3,001	-7,797***
Lüksemburg	-0,308	-1,389	-1,695	-7,747***
Norveç	1,124	-1,619	-1,619	-7,371***
İsveç	1,101	-1,293	-1,471	-8,263***
Finlandiya	-0,158	-1,184	-1,384	-7,886***
Avusturya	-0,024	-1,418	-1,931	-7,011***
Danimarka	1,229	-1,036	-1,222	-7,81***
Polonya	0,773	-1,616	-1,536	-8,587***
Türkiye	0,917	-1,226	-2,113	-9,463***
Rusya	0,324	-1,844	-1,603	-7,435***

*** %1 kritik değerinden küçük; ** %1 ile %5 kritik değerleri arasında;
* %5 ile %10 kritik değerleri arasında

Hisse senedi fiyat endeksi, literatürde 2008 krizi, Asya krizi, Meksika krizi gibi farklı bulaşıcı krizleri analiz etmek için finansal kriz göstergesi olarak kullanılmıştır. Sermaye piyasasında meydana gelen bir şok dalgasının, yatırımcılar üzerinde olumsuz etki yaratarak finansal krize neden olduğu iktisatçılar tarafından tespit edilmiştir. Literatürde konvansiyonel olarak bulaşma etkisi analiz edilirken açıklayıcı değişken **hisse senedi fiyat endeksi**, Kılıç ve Ulusoy (2015), Kuusk vd. (2011) ve Sun ve Zhang (2009) tarafından 2008 krizinin bulaşma etkisinin analizinde kullanılmıştır.

5.4. Finansal Kanal Vasıtasıyla Bulaşma: ABD Hisse Senedi Fiyatları Volatilitésinin Bulaşma Etkisi

Tablo-2'ye göre ABD hisse senedi fiyat endeksi değerinden etkilenen ülkeler, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Portekiz, Birleşik Krallık, Japonya, Fransa, Almanya, Meksika, Kanada, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Norveç, İsveç, Finlandiya, Avusturya, Danimarka ve Türkiye'dir. ABD hisse senedi fiyat endeksinin yarattığı volatiliteden etkilenen ülkeler ise İtalya, Birleşik Krallık, Fransa, Almanya, Kanada, Belçika, Slovakya, İsveç'tir. Bu ise finansal kanal kaynaklı bir bulaşmanın kanıtıdır. Tablo-2'de A(1) katsayıları incelendiğinde Lüksemburg ve Finlandiya şoklara karşı sert tepki vermiştir. G(1) katsayıları incelendiğinde Yunanistan, İrlanda, İtalya, Portekiz, Meksika, Slovakya, Norveç ve Türkiye'de gözlenen hisse senedi fiyat endeksi volatilitésinde kalıcılık ve direnç vardır.

Tablo 2: GARCH-M Yöntemine Göre ABD Hisse Senedi Fiyat Endeksi ve Volatilitésinin Bulaşma Etkisi

	h.s.f.endeksi ¹ (1)	Volatilité ² (2)	A(1) ³	G(1) ⁴
Yunanistan	1,62***	0,00	0,17*	0,71***
İrlanda	1,11***	-0,33	0,29***	0,70***
İtalya	1,29***	0,01***	-0,16**	0,71**
Portekiz	0,80***	0,00	0,14	0,79***
Birleşik Krallık	0,83***	0,01**	-0,09	0,31
Japonya	1,05***	0,00	0,33*	0,25
Fransa	1,11***	0,01*	-0,14*	0,51
Almanya	1,08***	0,01**	0,06	0,14
Meksika	0,72***	0,00	0,19**	0,79***
Kanada	0,70***	0,01*	0,21	0,40
Belçika	1,01***	0,01**	-0,08	0,42
Hollanda	1,14***	0,00	-0,02	0,66
Slovakya	0,07	0,01***	0,26***	0,72***
Lüksemburg	0,98***	0,01	0,74***	0,17**
Norveç	1,00***	-0,01	0,22	0,76***
İsveç	0,84***	0,01**	-0,05	0,05
Finlandiya	1,08***	-0,01	0,42**	0,08
Avusturya	1,35***	0,00	-0,11	0,42
Danimarka	0,90***	0,01	-0,04	0,11
Türkiye	0,77***	-0,01	0,29	0,66**

¹ABD hisse senedi fiyat endeksinin bulaşma etkisi. (1) nolu denkleme karşılık gelmektedir.

²ABD hisse senedi fiyat endeksi volatilitésinin bulaşma etkisi. (2) nolu denkleme karşılık gelmektedir.

³Bulaşma etkisinin şiddeti. ARCH değerleri.

⁴Bulaşma etkisinin kalıcılığı. GARCH değerleri.

*** p < %1, ** %1 ≤ p ≤ %5, * %5 < p ≤ %10

Analiz sonucuna göre bazı Avrupa borsalarında sert düşüşler yaşanmıştır. Avrupa, Türkiye ve Amerika kıtasındaki hisse senedi piyasalarında şoklara karşı tepkinin süresi uzun olmuştur.

Bulaşma etkisinin incelendiği GARCH-M analizi bulgularını desteklemesi açısından ekonometrik uygulama kısmına hisse senedi fiyat endeksi değişkeni için ülke gruplarına göre zaman serileri grafikleri dahil edilmiştir. Tablo-3'ten Tablo-6'ya kadar ülke gruplarına göre Ocak 2004-Aralık 2013 aralığında aylık hisse senedi fiyat endeksi serileri grafiklerle gösterilmiştir. Söz konusu tablolarda yer alan bütün ülke grafiklerinde hisse senedi fiyatları, krizin ABD'de patlak verdiği 2007 yılına kadar artış trendini sürdürmüş, 2007 yılında zirve yapmış ve bu tarihten 2009 yılına kadar geçen sürede aşağı yönlü bir seyir izlemiştir.

6. SONUÇ

Finansal bir kriz göstergesi olan hisse senedi fiyat endeksi ile koşullu varyansın yayılma etkisini test ettiğimiz GARCH-M analizinde Portekiz, İtalya, Birleşik Krallık, Fransa, Yunanistan, Belçika, Lüksemburg, Türkiye, Slovakya, Meksika ve İskandinav lkelerinin finansal piyasalarının hisse senedi cephesinden bakıldığında diğer ülkelere nazaran krize karşı daha duyarlı olduğu görülmektedir. Bu ülkelerin ortak özelliği, ABD finans piyasasıyla yüksek entegrasyon ve yüksek menkul kıymetleştirme düzeyleridir. Tablo-3'ten Tablo-6'ya kadar yer alan grafiklere göre Yunanistan, İrlanda, İtalya, Portekiz, İspanya, Belçika, Birleşik Krallık, Fransa, Almanya, Hollanda, Lüksemburg, Avusturya, Norveç, İsveç, Finlandiya, Danimarka, Polonya, Kanada, Güney Kore ve Rusya'da çok sert iniş ıkışlar yaşanmıştır. Bu değerler, Tablo-2'de elde edilen bulguları desteklemektedir.

Söz konusu lkeler, ABD hisse senedi fiyatları ve volatilitelerinden etkilenmiştir. 2008 yılında Lehman Brother ve Bear Stearns iflaslarının ardından yaşanan olaylar, krizin küresel çapta etkisinin artmasına neden olmuş, adı geçen bu ülkeler başta olmak üzere ABD ve dünyada birçok finansal merkezde tahvil ve kredi piyasaları kmş, ticari tahvil fonlaması daralmış, ülke borsaları büyük değer kayıpları yaşamış, hisse senedi fiyatları ciddi şekilde dşmştir. ABD'de kullanılan konut kredisine bağlı türev rnlerin, Avrupa bankaları ve diğer dünya ülkelerinde bulunan bankalara satılmış olması, özellikle finansal kanal yoluyla

krizin bu ülkelere yayılmasına neden olmuştur. Dolayısıyla hisse senedi cephesinden bakıldığında krizden en fazla etkilenen yukarıda bahsedilen ülkelerin, menkul kıymetleştirilmenin ve finansal entegrasyonun en fazla görüldüğü ülkeler olduğu söylenebilmektedir.

Hisse senedi fiyat endeksi ile kısa ve uzun dönem faiz oranları, endüstriyel üretim, fiyat düzeyleri, döviz kuru ve para arzı arasında ilişki söz konusudur. Kriz döneminde faiz oranlarında, kurlarda ve fiyat düzeylerinde artış, endüstriyel üretimde ve para arzında azalma meydana gelmiş, likidite sıkışıklığı ve kaynak sıkıntısı yaşanmıştır. Tüm bunlar genel anlamda hisse senedi fiyat endeksi değerleri üzerinde etki yaratmıştır.

KAYNAKÇA

- ALLEN, F., BABUS, A., CARLETTI, E., (2009). “Financial Crises: Theory and Evidence”, Annual Review of Financial Economics, 97-116.
- AZİZOĞ, M., (2010). “Küresel Krizler ve Kriz Döneminde Para Politikasının Kullanımı”, Kafkas Üniversitesi, Journal of Azerbaijani Studies, 432-443.
- BAUR, D. G., (2012). “Financial Contagion and the Real Economy”, Journal of Banking and Finance, 36, 2680-2692.
- CALVO, G.A., REINHART, C.M., (2002). “Fear of floating”, The Quarterly Journal of Economics, Cilt 117, Sayı 2, S. 379-408.
- CHANG, R., MAJNONI, G., (2002). “Financial Crises. Fundamentals, Beliefs, and Financial Contagion”, European Economic Review, 46, 801-808.
- CHIANG, T.C., JEON, B.N., LI, H., (2007). “Dynamic Correlation Analysis of Financial Contagion: Evidence from Asian markets”, Journal of International Money and Finance, 26, 1206-1228.

- CLAESSENS, S., FORBES, K., (2001). "International Financial Contagion", Kluwer Academic Publishers, Boston.
- COŞKUN, Y.S., BALATAN, Z., (2009). "Küresel Mali Krizin Bankacılık Sektörüne Etkileri ve Türk Bankacılık Sektörünün Veri Zarflama Analizi İle Bilançoaya Dayalı Mali Etkinlik Analizi", Ege Üni.İİBF 12. İktisat Öğrencileri Kongresi, İzmir.
- DORNBUSCH, R., PARK, Y. C., CLAESSENS, S., (2000). "Contagion: Understanding How It Spreads", The World Bank Research Observer, 15(2), 177–197.
- EDWARDS, S., (2000). "Interest Rates, Contagion and Capital Controls", NBER Working Paper Series, Working Paper 7801.
- EICHENGREEN, B., ROSE, A., WYPLOSZ, C., (1996). "Contagious Currency Crises", NBER Working Paper 5681, July.
- EICHENGREEN, B., ROSE, A.K., (1999). "Contagious Currency Crises: Channels of Conveyance", Changes in Exchange Rates in Rapidly Development Countries: Theory, Practice, and Policy Issues (NBER-EASE volume 7), Edited by Takatoshi Ito and Anne O. Krueger, University of Chicago Press, 29-56.
- ERDÖNMEZ, P. A., (2009). "Küresel Kriz ve Ülkeler Tarafından Alınan Önlemler Kronolojisi", Bankacılar Dergisi, Sayı 68, 2009, 85-101.
- FINANCIAL CRISIS INQUIRY COMMISSION, (2011). "The Financial Crisis Inquiry Report", Final Report of National Commission on The Causes of The Financial and Economic Crisis in The United States, Public Affairs Press.
- FORBES, K.J., RIGOBON, R., (1999). "No Contagion, Only Interdependence: Measuring Stock Market Co-Movements", NBER Working Paper 7267.
- FORBES, K., RIGOBON, R., (2001). "Measuring Contagion: Conceptual and Empirical Issues", Chapter 3, International Financial Contagion, Part I, Edited by Stijn Claessens and K.J. Forbes.

- FRATZSCHER, M., (2002). “On Currency Crises and Contagion”, European Central Bank Working Paper Series, Working Paper No: 139.
- GÖVDERE, B., ÖZTÜRK, S., (2010). “Küresel Finansal Kriz ve Türkiye Ekonomisine Etkileri”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 15, Sayı 1, 377-397.
- HAMAQ, Y., MASULIS, R. W., NG, V., (1990). “Correlations in Price Changes and Volatility Across International Stock Markets”, The Review of Financial Studies, 3(2).
- KAMINSKY, G.L., REINHART, C. M., (2000). “On Crises, Contagion, and Confusion”, Journal of International Economics 51, ss. 145-168. Featured in: IMF Survey, January 25, 1999.
- KILIÇ, E., ULUSOY, V., (2015). “Evidence for Financial Contagion in Endogenous Volatile Periods”, Review of Development Economics 19 (1), 62-74.
- KRUGMAN, P., (1979). “A Model of Balance-of-Payments Crises”, Journal of Money, Credit and Banking, 11(3), 311-325.
- KRUGMAN, P., (1998), “Saving Asia: It’s Time to Get Radical”, Fortune, 7 September, 27-32.
- KUUSK, A., PAAS, T., VIKMAA, K., (2011). “Financial Contagion of The 2008 Crisis: Is There Any Evidence of Financial Contagion from The US to The Baltic States”, Eastern Journal of European Studies, Cilt 2, Sayı 2, 61-76.
- MANDILARAS, A., BIRD, G., (2010). “A Markov Switching Analysis of Contagion in The EMS”, Journal of International Money and Finance, 29, 1062-1075.
- RADELET, S., SACHS, J., (2000). “The Onset of the East Asian Financial Crisis” in Currency Crises, Edited by, Paul Krugman, The University of Chicago Press, Chicago and London, ss. 105-153.

REINHART, C., KAMINSKY, G., VEGH, C, (2003). “The Unholy Trinity of Financial Contagion”, MPRA Paper No. 13878.

SACHS, J.D., TORNELL, A., VELASCO, A. (1996). “Financial Crises in Emerging Markets: The Lessons from 1995”, New York University, Brookings Papers on Economic Activity, 1:1996, s. 147-215.

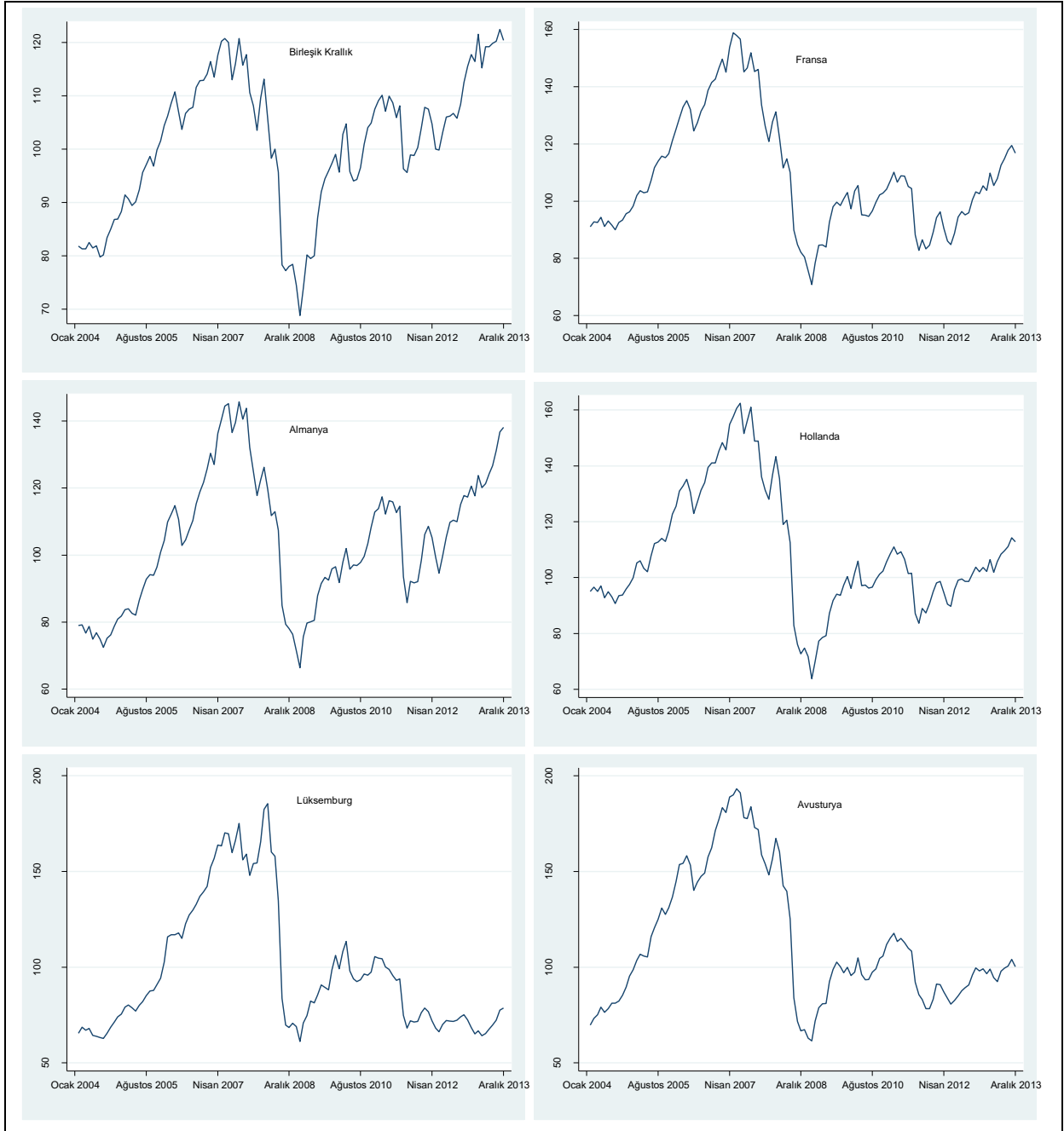
SELL, F. L., (2001). “Contagion In Financial Markets”, Edward Elgar Press, UK.

SUN, T., ZHANG, X., (2009). “Spillovers of the U.S. Subprime Financial Turmoil to Mainland China and Hong Kong SAR: Evidence from Stock Markets”, IMF Working Paper WP/09/166.

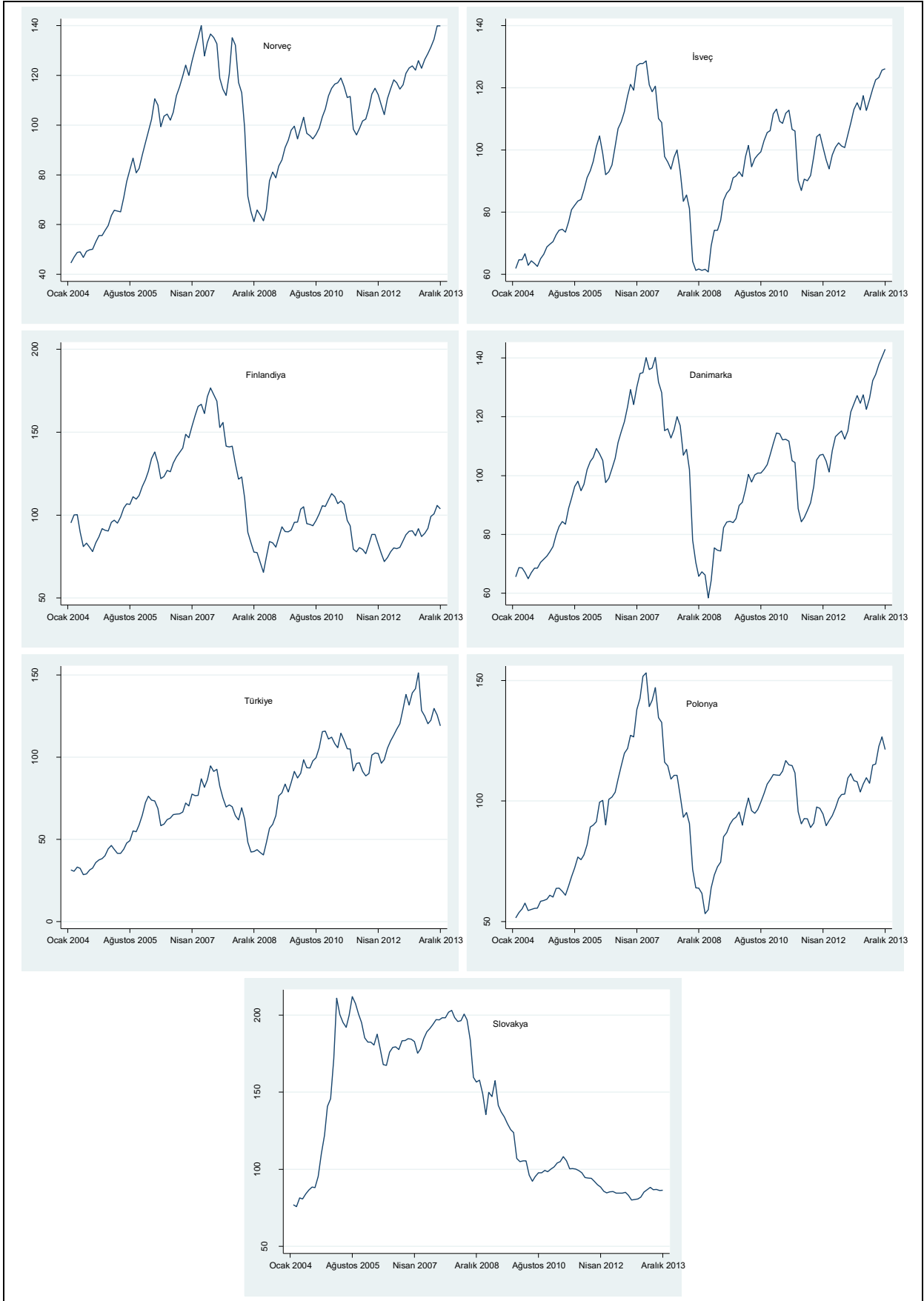
Tablo 3: Ülke Gruplarına Göre Hisse Senedi Fiyat Endeksi Serileri-1

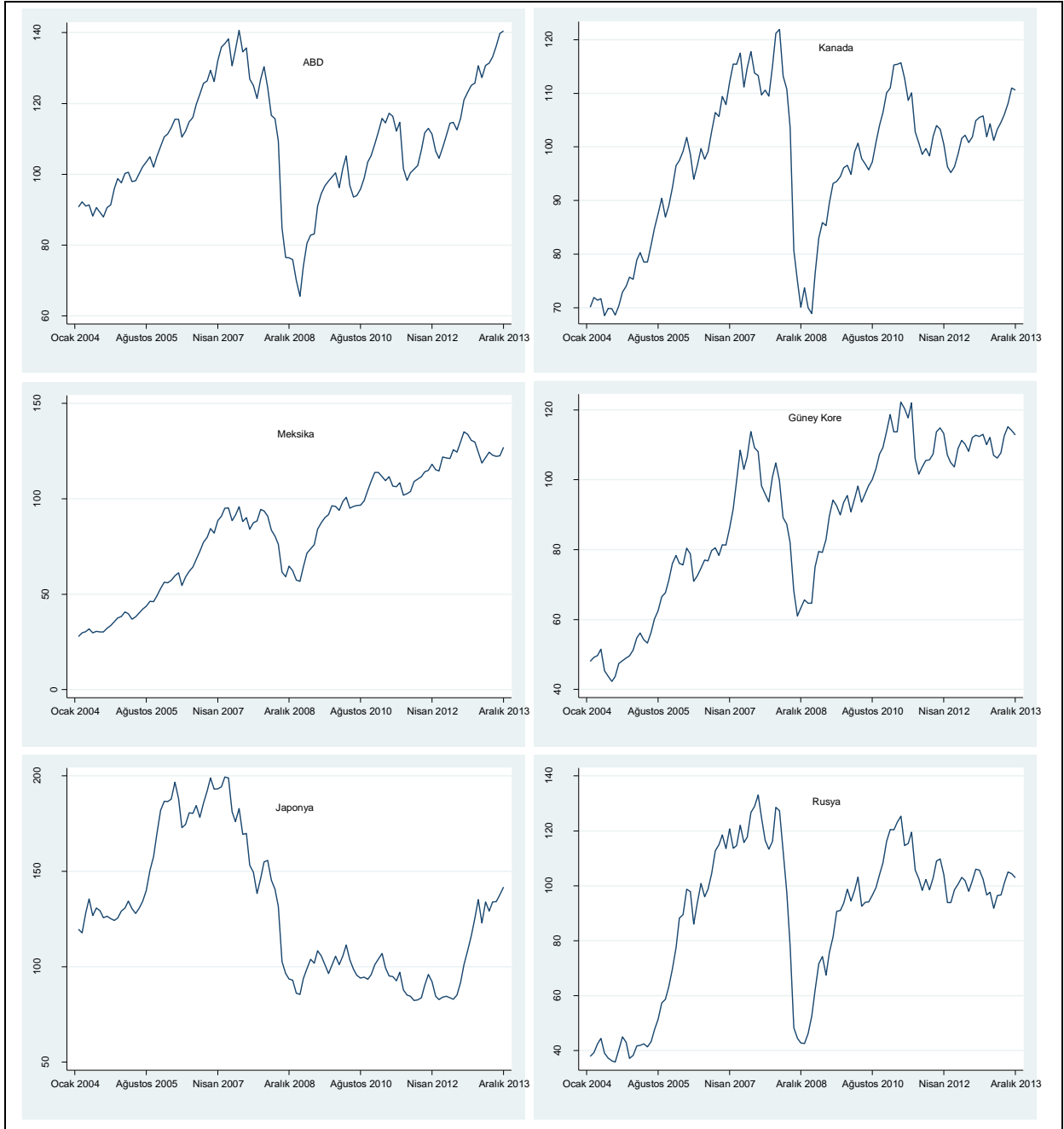
Tablo 4: Ülke Gruplarına Göre Hisse Senedi Fiyat Endeksi Serileri-2

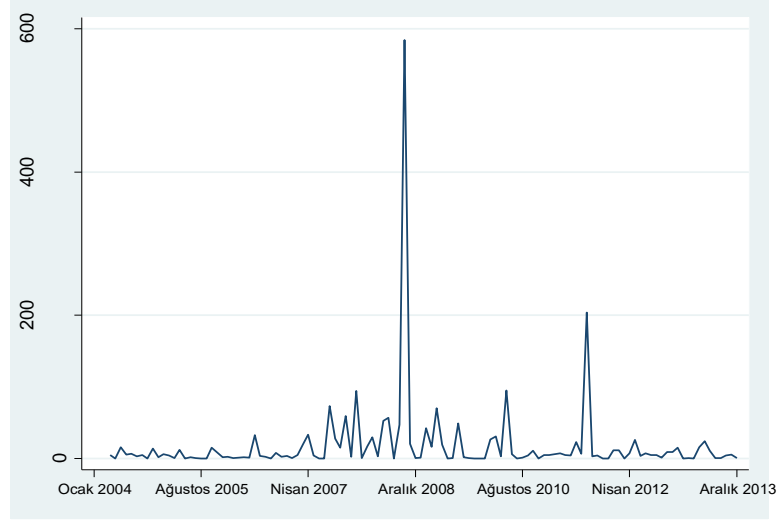
Tablo 5: Ülke Gruplarına Göre Hisse Senedi Fiyat Endeksi Serileri-3

Tablo 6: Ülke Gruplarına Göre Hisse Senedi Fiyat Endeksi Serileri-4

Şekil 1: ABD Hisse Senedi Fiyatları Volatilitesi

Peculiarities Of Epic “Manas” In Researching

Gulmira Satybaldieva¹

Guljamal Ryskulova²

Abstract

This paper is devoted to the researchers of folk languages, which nowadays is very actual due to the rapid progress of science. This paper is presented about history of the epic, creation period of epic core, skills of teller, their importance, and peculiarities of the epic “Manas”. The researcher has tried to show the importance of the folklore in nowadays.

Key words: The epic “Manas”; research, folk language; tellers, skill; peculiarity; culture; tradition; manaschi; dastanchi

The monumental epic *Manas* is the most treasured expression of the national heritage of the Kyrgyz people. Composed and sung entirely in oral form by various singers throughout the centuries, *Manas* is regarded as the epitome of oral creativity. Although as yet not widely known, for want of adequate translations, *Manas* is considered to be one of the greatest examples of epic poetry, whose importance is not inferior to that of the Homeric epic. As nomads, the Kyrgyz had no written language. However, they excelled in oral composition, which they artistically employed in their traditional poetry and epic songs. As the internationally renowned Kyrgyz writer Chingiz Aitmatov notes: "If other peoples/nations displayed their past culture and history in written literature, sculpture, architecture, theatre and art, the Kyrgyz people expressed their worldview, pride and dignity, battles and their hope for the future in epic genre."

Today there are about sixty versions of the epic *Manas* recorded from various epic singers and oral poets. Its longest version, consisting of half a million (500553) poetic lines, was written down from one of the last master-*manaschi* (singers of *Manas*) Saiakbai Karalaev (1894-1971). The epic is indeed unique in its size. It is twenty times longer than the Homeric epics *Iliad* (15693) and *Odyssey* (12110) taken together and two and a half times the length of the Indian epic *Mahabharata*.

---

¹ PhD, Associate professor of Jalal-Abad State University, Jalal-Abad, Kyrgyzstan

² PhD, Associate professor of Jalal-Abad State University, Jalal-Abad, Kyrgyzstan

Peculiarities of Epic “Manas” in researching

Although we, the Kyrgyz, naively boast that our *Manas* is the longest epic in the world, the world knows very little or nothing about our epic. This is largely the result of the seventy years of Soviet totalitarian rule, which simultaneously preserved national cultures (albeit in distorted fashion) and denigrated its non-Russian nationalities' cultural and historical heritage. Among other things, the heroic epics of the non-Russian peoples were a potential threat to the Soviet/Communist system, because they glorified their past and carried powerful messages that could stir up or awaken people's pride in their national identity, history, and culture. As with many other non-Russian heroic epics, the epic *Manas* was also condemned as being "bourgeois-nationalist" and "religious" in its content. All the epic's texts published during the Soviet period were the combination of various versions, which were heavily edited to suit the Soviet and Communist ideology.

The epic *Manas* should not only be recognized for its vast size, but it should equally be valued for its exceptionally poetic language and rich content. The German scholar Wilhelm Radloff, who collected Kyrgyz oral literature in the nineteenth century, noted: "It is clear that the [Kyrgyz] people, who very much enjoy an eloquent language, consider a rhythmic speech as the highest art in the world. And therefore, the traditional poetry was developed to the highest level among the Kyrgyz ..." [5] Chokan Valikhanov (1835-1865), the nineteenth-century Kazakh ethnographer who recorded one of the major episodes of *Manas* in the İsik-Köl area, said the following about *Manas*: "*Manas* is an encyclopedic collection of all Kyrgyz myths, folktales, legends brought together in time and centered around the hero *Manas*." [6] A well-known Kyrgyz scholar of *Manas* studies, Roza Kïdïrbaeva elaborated on Valikhanov's thought: "The epic *Manas* is not only the history of the Kyrgyz people, it is a true epic drama which widely reflects all the aspects of their life: i.e., their ethnic composition, economy, traditions and customs, morals and values, aesthetics, codes of behavior, their relationship with their surroundings and nature, their religious worldview, their knowledge about astronomy and geography, and artistic oral poetry and language." [7]

The epic is most ancient kind of literature at the same time as lyric poet and drama. In detail, impatiently and solemnly it tells of old events, which are important for destiny of whole people, - about great wars and campaigns, about exploits of brave hero's, about struggle force of good and evil. Heroic epic turned out of the space of centuries of all ancient people.

The epic characterized by unity of literary style. Oral traditions were not only fed and enriched epic poem with plots and images, but it is developed its traditions and executive technique, dictated to her its stylistic, rules and reception of descriptively, ways of stylization, which created illusion with full objectivity and constancy. The epic wasn't read, but heard, pronounced in a singing voice [1, p. 93].

From this moment the epos “Manas” leaves for frameworks of an own accessory only Kyrgyz of the people. The scientific world has had an opportunity to earn about “ancient kyrgyz sage” from Valihanovs word’s, from now on and is entered in a scientific revolution “Karakyrgyz fairy tale”, which on volume exceeds all hitherto known to the world the eposes – giants – “Mahabharat”, “Shahname”, “Odiseya and Iliada”, “Kalevalu”, “David Sasunskiy”, “Djanger”, “a Secret Legend” and others [2, p. 39].

In opinion of the researchers, art importance of the text corresponds also to huge volume there, a lexical variety and invaluable riches oral poetics, which of depths of centuries phenomenal memory up to now has kept. Kyrgyzs, lost written form in the result of historical kataklizms, from depth of centuries about todays on behalf of tellers have kept a richest heritage of Turks – an epical legend “Manas”, which it is possible to name as the encyclopedia of the people. The phenomenon of the epos is, that was from generation to generation transferred by an oral image by word of mouth and exists in national environment and today. During celebrations and memorials the people has an opportunity to see plainly art manaschi and to feel centuries-old magnetic force of the epos which is carrying away us in the last saturation by richest events from life of the people. Today the epos research has exceeded 1000 bibliographic editions. By the separate editions send two variants of the epos written down by word of tellers. S. Karalaev and S. Orozbekov mouth. Are in Russian issued III of volume “Manas” in a series “the Epics of the peoples USSR”. The recordings of variants have been proceeding [3, p. 76].

The epic is especially actively studied in the Soviet time. Here it is possible to note works by P. Faleev, V.M. Jirmunsky M.O. Auezov, P.N. Berkov, I. Bogdanov, L.K. Klimovich, K.Rahmatullin, V.A.Romodina and many others. In late times an interest of the researchers to classical and monumentl language of the epos recently grows, to which number it is possible to attribute apical the giants of a world treasury–“Mahabharat”, “Shah-Name”, “Kalevala”, “Narts”, “Janger” and others [4, p. 98]. On approach to third millennium, humanity sum up the total of previous progress, giving significance that human values, which in spite of belong to each man. “Manas” belongs for creation of human spirit also. A heroic epic “Manas” is a deep-sapid, highly artistic composition which covers many sides of the people’s life in the past.

Manaschi – the first and main keeper and spreader of epic “Manas” from generation to generation. Talented manaschi began to tell “Manas” after some anticipation from above, on the obvious dreams, on the patronage be holy spirits and so on. It’s really, by tradition, turning out in peoples, execution of epic reminded the art of old-Greece singer sand was accepting by audience, like a secret action. They consider execution is vital vocation of him. And every spectators, listener believed sincerely, thatmanaschi – it’s not a simple mortal, that his soul is inspired by some magic action of hero – Manas and his forty comrades-in-arms. That’s why he can’t live without “Manas”

Peculiarities of Epic “Manas” in researching

one day [5, p. 89]. In time of execution of main episodes, listener was sure, that event is really and the life of heroes of epic is really too. In such moments of manaschi, “Manas” and listeners are united whole, they merge together.

There are some moments in mastering the tellers’ skills and art, not ruled to a rational explanation hardly perceived by our consciousness, generated in other cultural traditions. Sometimes future tellers acquired the epic with speed and easy, unknown to him before. The clear explanation can be found, when the speech goes about tellers raised in an atmosphere epical creativity and then specially trained to this art. There are 3 schools of tellers at the present stage study of creativity: Issyk-Kul, (Sagymbai Orozbekov), Tyan-Shan (Sayakbai Karalaev), and southern, However to, Rahmatullin – one of the first researchers of the epic acted against such classification. They recognized only schools Sagymbay and Sayakbay, however and for such division there were no sufficient bases [6, p. 298].

First of all tellers of the epos, amazes the students and researchers by it’s magnetism – with large volume of the epos and according to this, riches of means of art expressiveness. In the given tellers table minimal volume tellers about 10 000 poetic lines(4 volumes with 2 lined by vertical printing of the text).

The others tellers variants remain still untouched, or if are involved, only fragmentary and sketchy for an illustration any of the fact. Today translation of the epos into other languages is very actual, for connection of the experts of all worlds for study of the epic and comparison with world epical by the giants such as “Mahabharat”, “Kalevala”, “Narts”. The researchers mark, that, that the world eposes circuit under the similar and generically have common roots, where it is possible, and the keys for a solution of set of secrets lay which are carried to us by the epic, unsolved and hitherto riddles, which were left o us by ancestors, previously coded the necessary information in the magic shell of a word.

Tellers can say the epic with in several months, and never repeating, using words and expressions always to a place and in a rhyme, using the numerous terms and names for a reconstruction of color of epoch, in which the characters work, which number exceeds thousand and so on.

To explain a phenomenon of tellers it is necessary, to our point of view, to take into account the following factors concerning psychology-psychological features of the human being:

- Phenomenal memory necessary for storing of a plot of the epic, common places, terms, names and others;
- Poetic feeling and skill, which per few seconds helps to lay a set of words and concepts in rhythm and realized line;

-Efficiency of thinking, in the necessary time to manage adjusting itself either to rest, or on culmination essence of a statement, depending on an audience;

-Large artistry with application of a range of a voice, gestures and mimicry for telling of structural parts of the epos in spirit of events, necessary rhythm, simulative variety.

The first written fixing of the epic “Manas” was made by ChokanValihanov – Kazakh enlightener-democrat, ethnographer and folklorists, historian – one of the first Kazakh scientists – enlighteners. During expedition of the Russian geographical community to SemirechieValihanov was in structure of this expedition in 1854-1857 yy. Though the basic task military and scientific expedition was an establishment of the trade attitudes with the peoples, joined to Russia, the scientist-enlightener begins to study material and spiritual culture of the people living in territory of Kazakhstan and Central Asia. During visiting Kyrgyz of an Issyk-Kul from words of one manas-teller from sorts “bugu” he wrote down a sequence from Manas “Death of khan koketei and his commemoration”. From this moment the epos “Manas”leaves for frameworks of an own accessory only Kyrgyz of the people.

In opinion of the researchers, art importance of the text corresponds also to huge volume there, a lexical variety and invaluable riches oral poetics, which of depths of century’s phenomenal memory up to now has kept. Kyrgyz, lost written form in the result of historical cataclysms, from depth of centuries about today’s on behalf of tellers have kept a richest heritage of Turks – an epical legend “Manas”, which it is possible to name as the encyclopedia of the people. The phenomenon of the epic is, that was from generation to generation transferred by an oral image by word of mouth and exists in national environment and today [8, c. 137]. During celebrations and memorials the people has an opportunity to see plainly art “manaschi” and to feel centuries-old magnetic force of the epos which is carrying away us in the last saturation by richest events from life of the people.

Today, epic “Manas” continues to pass to generation to generation in the traditional way. Performers, called *dastanchi*, learn the epic by heart and are generally taught by theirgrandparents or older relatives. Dastanchi are traditionally men, although in recent years women have also started to take on this role.

It is a decision to include the epic “Manas” on the UNESCO list. More resources and more support will be put towards further research, study and dissemination of the epic. In the future, the world will know about Kyrgyz people through the epic “Manas”.

References

1. Shapovalov V.I. Kyrgyz poetic culture and problem of translation. – Frunze: Kyrgyzstan, 1986, p. 108.
2. Shapovalov V. I. The problem of national identification in post-soviet cultural space of Central Asia // In.: National Building after Independence in Central Asia and the Middle East/ - Tashkent, 1996. / Social Science Research Council.
3. Shapovalov V.I. Interaction of national poetic system and dynamics of translation practice: Search for analogies of Kyrgyz metrics in Russian translations. Interrelation and interaction of literary cultures of USSR nations and Kyrgyz literature. Thesis, Report of Republican Scientific Conference. – Frunze, 1978. P.76-78.
4. Shapovalov V. I. “Translation Enciklopedia” as virtual textbook // Eurasia Online` 98: New markets for telematics products and services for education and training health care and electronic commerce: International Conference // Ed.by D. Ziyasheva, J. Babot. – Almaty; Luxembourg: European Communities, 1998./
5. Yudahin K.K. Proverbs and sayings of Kyrgyz folk// Bishkek, 1998, p. 410.
6. Barhudarov L.S. “Language and translation”. Moscow, 1975.p. 240.
7. Rudov M.F. Kyrgyz heroic epic “Manas” (co-authored). Bishkek, Soros-Kyrgyzstan, 1997.p. 217.
8. <https://en.wikipedia.org/>

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resulü ve Müslümanlar Örneği

أ.م.د/ رفیق قاسم

Dr. Öğr. Üyesi Refik KASIM

Özet

Vela ve beranın anlamı Allah resulü tarafından Allah'a davet olarak bildirilmiş, keyfiyeti ise Kur'an'da açıklanmıştır. Zira Kur'an İslam'a ve adalete davet eder, Allah'a vela ve beranın delillerini gösterir ve ona itaate çağırır. Kur'an Allah tarafından tek bir şahsa, kabileye mezhebe¹ *يا دا cemaate değil de tüm insanlığa gönderilmiştir. Yüce Allah buyurarak Kur'an'ın mümin, kâfir, dahası tüm insanlığa rahmet olduğunu belirtmiştir.*

Anahtar Kelimeler: Allah; velâ; Resul; müminler

Loyalty And Enmity In The Holy Quran

Abstract

All praise is due to God alone, and its Prophet Muhammad (God's blessings and peace be upon him), showing the concept of loyalty and disavowal, it appeared in the beginning of the call to Islam and unifying God the one and only universal the creator and provider of the universe, that shown in his verses and sayings of the Prophet and stories.

The meaning of loyalty and disavowal in Quran, which is one of the main religious beliefs which abused by many religious groups in the current time. To become the inevitable evolution to the concept of « loyalty and disavowal in the Quran » and that according to the perception of the radical religious currents which which revolves around « atonement and death » to everyone has violated and their thoughts and their approach that is incompatible with divine revelation, especially with their perception that says all of dealing with non-Muslims are offenders. However, the religion of Allah and the truth that must be understood in the interpretation of Fiqh-Islamic doctrine is not separate from the Islamic law, which grew out mainly from the Quran and its interpretations, because life is an interconnected system, and this is clearly shown by the Islamic perception during appearance loyalty and enmity in the Qur'an.

Enbiya: 21/107.¹

From here the referrals began for those though currents, and the necessity of pronouncing anti-enemies of God, by showing hatred and calling for death and defamation, furthermore they call for refraining from participation and cooperating with them. Nevertheless , those ideas are only falsehood and slander of Jewish industry to distort Qur'an and Islam and it includes also offending honorable companions, and their behavior which is away from the law of God, their ideas differed each according to his doctrine and his group. With insults and fabricating wars against the Muslims, and destruction of homes and displacement, raping, and all this under the cover of applying the law of the Qur'an and its approach. But, the Qur'an is innocent from them.

Thus we have shown the concept of the judge and its definitions linguistically and legitimacy, and also the definitions of loyalty and disavowal and its divisions, as well as the reasons and importance of judgment. As well as in the second chapter we showed by Quranic verses the loyalty and enmity to God almighty, and his messenger and the believers, and also we have showed again loyalty and disavowal of the devil and the believers and the polytheists and infidels. In conclusion we included search concept certified by Allah speech «indeed, the Qur'an is a decisive statement, and it is not amusement.

Key Words: Holy Quran; Loyalty; Enmity

GİRİŐ

Velâ ve *Berâ* kavramı, kadim müfessirler tarafından, günümüzde revaçta olan mezhepci ve ırkçı taassupla ele alınmamıştır. Zira günümüzde bazıları velâ ve berâ kavramını Kur'an ve sünnette açıklandığı şekliyle değil de kendi tarzlarına uyacak şekilde ele alıp sınırlamaktadırlar. Bu da velâ ve berâ kavramını aslı maksadından uzaklaştırmaktadır. Başlangıçta mezhepsel ve ırksal problemler yoktu. Zira Resulullah insanlar arasında hüküm veriyordu ve dolayısıyla vela bera Allah ve resulüyle ya da ehli küfürle sınırlandırılmıştı. Resul-i ekrem ehli kitap ve müşrikleri vela ve beranın kapsamına dâhil etti. Fakat ne zaman ki onlar ahitleri bozup isyan ettiler işte o zaman ihanetlerine karşılık cizye cezasına tabi tutuldular.

Vela ve beranın anlamı Allah resulü tarafından bildirilmiş, keyfiyeti ise Kur'an'da açıklanmıştır. Zira Kur'an İslam'a ve adalete davet eder, Allah'a vela ve beranın delillerini gösterir ve ona itaate çağırır. Kur'an Allah tarafından tek bir şahsa, kabileye mezhebe ya da cemaate değil de tüm insanlığa gönderilmiştir. Yüce Allah *وما أرسلناك الا رحمة الا للعالمين* “(Resûlüm!) Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik.”² buyurarak Kur'an'ın mümin, kâfir, dahası tüm insanlığa rahmet olduğunu belirtmiştir.

² Enbiya: 21/107.

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resülü ve Müslümanlar Örneği

Velâ ve Berâ Kur'an'da İki Kısma Ayrılır

Birinci kısım Allah, resulü ve müminler için; ikinci kısım ise ehli kitap ve müşriklere olan vela ve beradır. Bunlar Kur'an'da belirtildiği gibi çağdaş ve kadim müfessirlerin tefsirlerinde ele alınmıştır. Biz bu makalede vela ve beranın hükümlerini Kur'an'da geçtiği haliyle, emir, nehiy, yasak, itaat, yardımlaşma ve yardım anlamlarıyla inceledik.

Ayetlerin tefsirinden ilahi vela beranın ve aynı şekilde şeytani vela ve beranın hükümlerini tespit ettik. Öyle ki; bunlar açık, kapsamlı ve kati bir şekilde Kur'an'da ele alınmıştır.

Vela ve beranın hükümlerinin önceliği ve önemi rabbani kaynaktan gelmesi hasebiyle güçlü bir araştırmayı gerektirir. Mutaassıp görüşlere yer vermeden, sarih ayetler ve müfessirlerin ittifak ettikleri görüşlerden faydalanmak gerekir.

Bu konu irdelenirken taassup ve mugalataya düşülmemelidir, radikal, itici görüşlere yer verilmemelidir. Bu yüzden, bilimsel ahlaka riayet ederek kaynakları belirlemede titizlik gösterip, itidalli davranarak, icma, kıyas-ı fukaha ve naslara bağlı kalarak çözümleyici yönetime başvurduk. Araştırmamızın ana eksenini olan Kur'an'da velâ ve beranın hükmü, müfessirlerin eserlerinde genel manada ele alınmasından ötürü biz de herhangi bir fırkanın görüşünden ziyade konumuzla ilgili olarak hepsinin görüşünden faydalandık. Çağdaş ve kadim tefsirlerde konuyla ilgili bağlantıyı tespit edip ayrıntılı şekilde açıkladık.

Araştırmamızın sonunda günümüzde din adına ortaya çıkmış ancak İslam'la uzaktan yakından ilgisi olmayan akımlardan kaynaklanan sorunların çözümüyle ilgili sonuçlara ulaştığımızı ümit ediyoruz. Çünkü bu dini oluşumlar velâ ve berâ konusuyla ilgili olarak yıkıma yol açabiliyorlar.

Müslümanlar arasında tekfircilik ve karşılıklı düşmanlıklar meydana geliyor. Bunun sebebi onların vela ve berayı dar bir kalıba veya tek bir şahsa indirgemelerinden dolayıdır. Bunun sonucu olarak da kendileri veya liderleri gibi düşünmeyenleri, kendilerine göre delil çıkarıp tekfir edip katledebiliyorlar. Ama ne var ki Kur'an bunlardan beridir.

Konunun Seçiliş Sebepleri

1- Bu konunun büyük bir sorun teşkil ettiği halde üzerinde yeterince durulmaması ve bu hususta yeterli derecede çalışmaların olmaması. Öyle ki bu durum Müslümanları ilahi gayeden uzaklaştırıp birbirleri hakkında tekfirciliğe, ihtilaflara ırki ve mezhebi gruplaşmalara yol açmakta ve onlara sıkıntı vermektedir.

2- Bazı grup ve cemaatlerin vela ve bera kavramlarını Kur'an'da olduğu ğekliyle anlayamamaları. Bunun sonucunda, İşlam beldelerinde birçok batıl iddia ve fırka oluşmakta din adına hilelere başvurulmakta ırkçı byklenmeler meydana gelmektedir.

3- Kur'anda olduğu ğekliyle velâ ve berânın yönteminin takip edilmemesi ve asli mihverinden uzaklaşması.

4- İlahi velayetin terkedilip din adına baskıcı otoritelere yönelme. Bu otoriter yapıların din adına kin ve nefreti yayıp iyi bir Şey yapıyor zannıyla baskı uygulamaları.

5- Kur'an yorumlarında araştırmacılar ve bazı Kur'an yorumcuları arasında ihtilafların çıkması. Bunun sonucunda dinî olduğu zannıyla Kur'anî anlayıştan uzaklaşmaları ki bu araştırmamızın en önemli sebebidir.

6- Bazı grupların aslında gizlice İşlam düşmanlarıyla anlaştıkları halde, din adına ortaya çıkıp ehl-i kitap ve müşriklere düşman görünmeleri. İşin aslı ise bu radikal grupların onların lojistik desteği olmalarıdır. Bu grupların sayıları az olmakla birlikte düşmanlıkları çok fazladır.

7- Velâ ve berâ hakkında araştırma yapılırken itidalli yöntem kullanılmaması. Dahası buğz ve düşmanlık tohumlarının ekilmesi, kavramların aslından uzaklaştırılması, sapkın düşüncelerin ortaya çıkması.

Biz araştırmamızda Kur'an tefsirine, fukaha ve müfessirlerin görüşlerine yer verdik. İfrat ve tefritten kaçınarak yüce Allah'ın Şu ayetini ilke edindik.

قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ . “(Resûlüm!) De ki: «İşte bu, benim yolumdur. Ben Allah'a çağırıyorum, ben ve bana uyanlar aydınlık bir yol üzerindeyiz. Allah'ı (ortaklardan) tenzih ederim! Ve ben ortak koşanlardan değilim.»³

Konu Hakkında Yapılan alışmalar

Araştırmamızı yaparken gördük ki bu konuda yapılan araştırmalar bir elin parmakları sayısı kadar değil. Ayrıca bu çalışmaların bir kısmı, ya siyasi ya da mezhebi açıdan ele alınmış olup meseleye taraflı bir bakış açısıyla yaklaşmışlar. Radikal yorumlar içermekte, Kur'an'i bakış açısını tam olarak yansıtılmamaktadırlar.

Bizim bu araştırmamızın orijinal bir yönü vela ve beranın hükmüne değinmemizdir. Bazı müellifler, velâ ve berâ ekseninde yürüyor ama hükmü konusunda bilgi vermiyorlar. Ayrıca mezhep ve fırka taassubunu yansıtıyor, kişisel üslupla ele alıyor bize Kur'an'ın samimiyetini yansıtıyorlar.

³ Yusuf: 12/108.

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resulü ve Müslümanlar Örneği

Ayrıca, bizim araştırmamız Kur'ani bir yöntemle ele alınmış olması bakımından önceki araştırmalardan farklılıklar göstermektedir.

Diğer önemli husus ise, Arap âlemindeki aksine, bu konuda yazılmış eser sayısının çok daha az olmasıdır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmamızda, Kur'an çerçevesinde, çözümleyici ve çıkarım yöntemleriyle, lugavî, ıstılahî, Kur'anî, fikhî ve şerî bir yöntem izledik. Hükümlerin kısımlandırılması hususunda cumhurun görüşüne ve Kur'ani taksimata azami önem gösterdik. Bilimsel ahlaka aşırı itina göstererek kısımlandırma ve sebepleri açıklamada Kur'an'ın hükmünü beyan etmeye gayret ettik.

Velâ ve berâyla ilgili ayetleri ve hükümlerini açıklarken eski ve yeni müfessirlerin yorumlarına başvurduk. Konunun bağlamından uzaklaşmadan Kur'an'ı esas alarak araştırmamızı tamamladık.

Araştırmanın Özellikleri

1- Araştırma Kur'an hükümlerinin, herhangi bir din, fırka veya gruba karşı düşmanlık ya da onlara karşı intikam duygusu beslemediğini belirtir. Zira Kur'an adil ve toplumu uyarıcıdır. Onun hükmü akan kanı durdurmak, müminleri eziyetten kurtarmak içindir.

2- Araştırmamız velâ ve berâ hakkında serdedilmiş görüşleri ele alarak onlardan velâ ve berânın hükmüyle ilgili olarak sarîh hükümler çıkarmasıyla ön plana çıkar.

Zorluklar ve Problemler

1- Zorluklardan bahsederken bu konudaki çalışmaların az olduğunu söylememiz gerekir. Ayrıca bu çalışmalar az olmakla beraber, siyasi ve muayyen bir saikle hareket etmekte ve dar bir kapsamda kalmaktadır.

2- Karşılaştığımız en büyük zorluklardan birisi de bazılarının mezhebi ve fikrîsel yönelimlerle Kur'an tefsir ederken mezhebi ve fikrîsel meyillerinin tefsirini yapıyor gibi olmalarıdır. Bu durum, *كتاب احکمت آیاته ثم فصلت من لدن حکيم خير*⁴ buyuran yüce kitabımız ve onun tefsiri adına esef verici bir durumdur. Zira onlar mensup oldukları cemaat, mezhep veya grup adına Kur'an ayetlerini tahrife yeltenmektedirler. Ve bunu velâ, berâ ve din adına yapıyorlardı.

3- Müslümanlar arasında fitnenin, bozulmuşluğun, düşmanlığın mezheple övünmenin çok olması da konumuzu zorlaştıran sebeplerden birisidir.

4-Bir başka zorluk ise velâ ve berânın önceki ve sonraki algılanışlarının farklı farklı olmasıdır. Başlangıçta velâ ve berâ rabbanî bir üslupla iman ve inanç konularını içeriyor, Allah'a,

---

⁴ Hud: 11/1.

Resule ve müminlere velâ ve berâyla; Şeytana ve dostlarına velâ ve berâ Şeklinde kendini gösteriyordu. O zamanlar velâ ve berâ Şu anda olduğu gibi siyasi bir anlam içermiyordu. Hatta Hz. Ali (r.a) ve Muaviye (r.a) arasında çıkan ihtilafa kadar. Abbasi ve Emeviler döneminde siyasi renge bürünürken daha sonra mezhebi bir hale dönüştü. Bunun sonucunda hilafet dağıldı ve Şu an olduğu haliyle birçok devlet oluştu.

Osmanlı Devleti'nin yıkılışından sonra din adıyla mezhebi bir Őekle dönüştü. Dolayısıyla Müslümanlar arasında vahdet bozuldu farklı yönelişler ortaya ıktı. Velâ ve berâ birçok aşamadan geçti. *İlk aşamada* velâ ve berâ dini bir akideydi. *İkinci aşamada* Müslüman ve ehli küfür arasında imanla ilgili bir akideye dönüştü. *nc aşamada* Müslümanlar ve Hristiyanlar arasında inanç savaşına, *dördüncü aşamada* Allah'a, Resulüne ve müminlere olan velâ ve berâ sultanlara ve halifelere tabi olma aşamasına *beşinci aşamada* ise günümüzde olduğu gibi mezhebi ve grupsal velâ ve berâya dönüştü. Hatta bugün Őahıslara ta'zim ve kutsallaştırmaya kadar gitti. Öyle ki bazı müşrik beldelerdeki inek gibi bazı tapınma objeleri Müslümanlar arasında Őahıslara yönlendirildi.

Bütün bu zorluk ve sıkıntılar arasında çalışmamız, mezhebi, siyasi radikalizm ve dini taassuplardan uzak bir Şekilde ele alındı. Her türlü dini, mezhebi, cemaatsel tutuculuktan uzak bir Şekilde Kur'an'da geçtiği Şekliyle işlendi. Zira bu taassup İslam beldelerinin geri kalmışlığının en büyük sebebidir.

Müslümanlar, ehl-i kitap ve müşrikler arasındaki ilişkiler ve çeşitli anlaşmalar mevcuttu. Zira aynı Őehirde yaşıyor, çeşitli ticari ilişkiler ve arazileri değerlendirme hususunda sözleşmeler yapıyorlardı. Kur'an hükümleri bu minvalde sözleşmeye uymayan anlaşmalara ihanet eden ve ikiyzly davrananlara uyarıcı ve aşağılayıcı bir üslupla gelmiştir. Çünkü Allah, hainleri, münafıkları ve ahitlerini bozanları sevmez.

Kur'an bu hususta uyarıcı olmuştur. Olayları kat'i delillerle müminlere açıklar, münafıklar, ehli kitap ve müşriklerin pozisyonlarını belirtir. Sonuçta herkes için adil, Őamil hükümler verir.

VELÂ VE BERÂ KAVRAMLARI

Lügatte Velâ:

“Velâ ya da velayet, birinin arkadaşı ve dostu olmak; ‘alâ’ harf-i ceriyle geldiğinde, birisi hakkında sorumlu olmak, mesuliyetini yüklenmek; bir Şeyi yönetmek, idare etmek; hükmetmek; korumak, himaye etmek gibi manalara gelmektedir. “Velayet”, birine veya bir Şeye yakın olmak, yanında yer almak, bitişik olmak, izlemek; dost, arkadaş olmak ve sahip olmak gibi manalara gelen ‘ءلاو’ kökündendir.⁵

⁵ Bkz. Rağıb, Müfredat, ‘ءلاو’ mad.

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resulü ve Müslümanlar Örneği

Velâ kavramının, itikat ve muamelata göre çok çeşitli anlamları vardır. Bunlardan bazıları şöyledir:

“Allah, mülk sahibi, nimet sahibi, azat eden, destek veren, seven, tabi olan, komşu, amcanın oğlu, müttelik ve nimetlendirilen.” Bunlardan da anlaşılıyor ki bu kelime esas olarak destek ve sevgi anlamlarına dayanmaktadır.

Bu husustaki tanımlardan biri de Peygamber Efendimiz (s.a.s.)'in hadislerinde gelen şu tanımdır: İmam Ahmed'in Cerîr b. Abdullah el-Becelî'den rivayet ettiğine göre peygamber efendimiz, ondan: “Her Müslümana karşı samimi ol! Her kâfirden beri ol!” diyerek biat almıştır.⁶

İbn Abbas (r.a.) Resulullah (s.a.s.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “İmanın en sağlam dayanağı Allah için dostluk etmek, Allah için düşmanlık yapmak; Allah için sevmek ve Allah için nefret etmektir.”⁷

İbn Cerîr ve Muhammed b. Nasr el-Mervezî İbn Abbas (r.a.)'ın şöyle dediğini rivayet ettiler: “Allah için seven, Allah için düşmanlık eden, Allah için itaat eden, Allah için nefret eden kişi Allah'ın velayetini/dostluğunu/ kazanmıştır. Ve böyle olmadıkça hiçbir kul çok namaz kılsa ve oruç tutsa da imanın tadına varamayacaktır. İnsanların kardeşlik anlaşmaları dünyevi işler için gerçekleşmiştir. Bu da sahiplerine fayda vermeyecektir.”⁸

Yukarıda ifade edilenler, Allah'a velâ ve berânın doğrudan doğruya itikattan kaykanlandığını göstermektedir. Peygamber efendimiz bir hadis-i şerifte şöyle buyurmuştur:

“Allah'tan başka ilah bulunmadığına şahadet etmek veya buna gerçekten iman etmek, Allah için sevmeyi, Allah için nefret etmeyi; Allah için dostluk etmeyi ve Allah için düşmanlık etmeyi; sadece Allah'ın sevdiğini sevmeyi ve Allah'ın sevmediğini sevmemeyi gerektirir.”⁹ Bu hadis nerede olursa olsun müminleri sevmeyi ve en yakın konumda da olsa kâfirler ile yakınlık kurmamayı gerektirmektedir.

Kur'an'da muvâlâtın anlamı düşmanlığın karşıtı olarak geçmektedir. Yani muvâlât/dostluk eden düşmana karşıdır. Kur'an-ı Kerim'de bu anlamda Hazreti İbrahim babasına şöyle demektedir: “Babacığım! Doğrusu ben, sana, çok esirgeyici Rahmân tarafından bir azabın dokunmasından, böylece şeytana bir dost olmandan korkuyorum.”¹⁰

⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (2. Baskı), el-Mektetu'l-İslâmî, IV, 357-358.

⁷ Muhammed Said el-Kahtânî, *el-Velâ' ve'l-Berâ' fi'l-İslam*, (1. Baskı) Dâr-u Tîbet-I Mekke el-Mükerrerme, Riyâd 1402/1982, 42.

⁸ Ebû Nu'aym, Ahmed b. Abdullah el-İsfehânî, *Hilyetu'l-Evliyâ' es-Se'âde*, Mısır ts, I, 312; İbn Recep el-Hanbelî, *Câmi'u'l-'Ulumi ve'l-Hikem*, (3. Baskı), Mustafa el-Bânî el-Halebî, Mısır 1382h, 30.

⁹ İbn Teymiyye, Ebû'l-'Abbas Takiyyuddin Ahmed b. Abdusselam el-Harrânî, *el-İhticâc bi'l-Kader*, (thk. Muhammed Nasıruddin el-Elbânî) (5. Baskı), el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut 1393/1986, 62.

¹⁰ Meryem: 19/45.

Bu nedenle Sa'leb *veli* kelimesinin anlamını şöyle açıklamaktadır: “Her kim Allah'tan c.c başkasına taparsa Allah'tan başkasını *velî/dost* olarak seçmiş olduğu anlamına geliyor. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Allah iman edenlerin *velisidir*. ”¹¹ Yani onları düşmanlarına karşı savunacak ve dinlerini düşmanlarının dininden üstün kılacaktır.” Ayrıca *velî* kelimesinin, ödül ve ceza vermeyi üstlenen, anlamına geldiği de söylenmiştir.

Velî: yakınlık ve yaklaşmak anlamına gelir. *Müvâlât* ise: tabi olmak, takip etmektir.¹² Bu durumda *velî*, kendisine itaat edilen anlamında ismi meful anlamı kazanır. Mesela Allah iman edenlerin *velisidir*, denir. Yani onu dost edinmiştir, onun mevlâsı olmuştur. Daha önce ifade ettiklerimize göre *berâ'* ise lugatte şöyle tanımlanır: Uzaklık kurtuluş ve terk etmek. İbni arabî şöyle der: Kurtulan kişiye *berî* dendiği gibi, ihtar edilen ve uyarılan kişiye de *berî* denir. Allah c.c şöyle buyuruyor: *براءة من الله ورسوله* Yani Allah ve peygamberi tarafından ihtar ve uyarıdır¹³.

Berâ kelimesinin Kur'an'da yazmak, kayda geçirmek anlamında kullanıldığı da bilinmektedir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “*Yeryüzünde ve kendi nefislerinizde uğradığınız hiçbir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da) yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır.*”¹⁴

Berâ şu anlamda gelir: Allah yerine tapılan tağutlardan nefret etmek (maddi ve manevi putlar: hevâ ve kişisel görüş), küfürden nefret etmek (bütün milletleriyle birlikte), küfre tabi olanlardan nefret etmek. Ve bütün bunlara düşmanlık etmek.¹⁵

1.1. *Velâ'nın Terim Anlamı*

Velâ'nın dinî ıstılahtaki anlamı ile ilgili olarak bilginlerin sözlerinden şu sonucu çıkarıyoruz: *velâ*, Allah c.c. ve Peygamber (s.a.s.)'i sevmek islam dinini ve ona uyan Müslümanları sevmek, Allah (c.c.), Peygamber efendimiz, islam ve müslümanlar uğrunda mücadele etmek, onların zaferini söz, fiil ve inanç ile milletçe arzulamaktır.

Velâyet, sevilen kişileri kalben ve fiilen desteklemek, onları sevmek, onlara ikram etmek, onlarla beraber olmak ve onlara saygı göstermektir. Allah (c.c.) şöyle buyurmuştur:

“*Allah, iman edenlerin dostu ve yardımcısıdır; onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkâr edenlere gelince, onların dostu da tâğutlardır ki, onları aydınlıktan karanlıklara sürüklerler. Onlar ateş ehlidir; orada ebedî olarak kalacaklardır.*”¹⁶

¹¹ Bakara: 2/257.

¹² İbn Manzûr, II, 841; el-Kahtanî, 89.

¹³ Tevbe: 10/1.

¹⁴ Hadid: 57/22.

¹⁵ Hâtim b. 'Ârif b. Nâsır eş-Şerîf, *el-Velâ' ve'l-Berâ' Beyne'l-Ğuluvvi ve'l-Cefâ'*, Dâru'n-Neşr, Mekke 2009, 5.

¹⁶ Bakara: 2/257.

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resulü ve Müslümanlar Örneği

Velâ, yine Allah (c.c.)'ı sevmek, Peygamber efendimizi sevmek ve dininin tamamını sevmekle olur. Bunun için biz velânın şeriatte şöyle tanımlandığını görmekteyiz: Allah'ı, O'nun peygamberini, İslam dinini ve bu dine tabi olan Müslümanları sevmek ve desteklemektir.¹⁷

Yukarıda ifade ettiklerimize binaen, hadis ve ayetlere dayanarak iman edenlere velâ etmek, onlara yönelik sevgi, yakınlık, itaat ve onları desteklemekle gerçekleşir. Kâfirlere yönelik velâ' veya müvâlât etmek ise, onlara yakın olmak, onları sevmek ve onlara tabi olmakla gerçekleşir. Bu yüzden kâfirlere müvâlât etmek söz fiil ve niyet olarak onlara yaklaşmakla gerçekleşmektedir.¹⁸

Velâ' ve berâ' ile ilgili şeriat, inanç ve akide anlamında tefsir bilginlerince yapılan tanımlardan çıkan ortak sonuç şudur: Niteliklerini taşıyarak iman etmek, Allah için sevmek ve buğz etmektir. Nitekim es-S'adî şöyle diyor: *Velâ' ve berâ' sevgi ve nefrete tabi olduğundan, imanın temeli Allah için Allah'ın nebilerini ve ona itaat eden kullarını sevmek ve Allah'ın ve O'nun nebilerinin düşmanlarından nefret etmektir.*¹⁹ Bu nedenle müvâlât Allah'a, O'nun Resulüne, veli ve salih kullarına yönelik olmaktadır berâ ise fasıklardan, kâfirlere, münafıklardan Müminlerden nefret edenlerden beri olmaktadır.

Lügatte Bera: Lügatte berâ şirkten, müşriklerden, şirke dayananlardan; Allah dışında her ne olursa olsun tapınılan bütün tağutlardan ve onlara ibadet etmekten, hak dinden uzaklaştıran şeylerden nefret etmektir.

O halde yukarıda geçen bilgilerden ulaştığımız sonuç şudur: Yardım ve sevgi velâ ile, buğz ve nefret ise berâ ile gerçekleşmektedir. Allah'ı, O'nun Resulünü, İslam dinine yardım etmeyi, Müslümanları ve onlara yardım etmeyi sevmek; küfürden, kâfirlere, şirkten, müşriklerden, tağutlardan ve münafıklardan nefret etmek bu iki kelimenin etrafında dönmektedir.

1.2. Berânın Terim Anlamı

Berâ bütün şeytanî fiillerden, sözlerden ve şeytanın yardımcılarından kurtulmak ve uzak olmaktır. Yine bütün küfür, şirk ve nifak ehlinden; din ve ilahi akidelere düşman olan ve müşrikçe bütün söz ve fiillerden beri olmaktır.

Yukarıda ifade ettiklerimizden berâ ile ilgili genel ve kapsayıcı bir tanım elde etmek için şöyle söylemek mümkündür: Bir fikir, inanç, mezhep cemaat veya bir gruba tabi olmamak, itaat ve iman etmemek; onlara müvalat etmemektir.

¹⁷ eş-Şerif, 5.

¹⁸ Muhammed Nu'aym Yasin, *Kitâbu'l-Îmân -Erkânuhu, Hakikatuhu, Nevâkiduhu-*, Cem'iyet-u 'Ummâli'l-Metâbi', Ürdün tsz., 145.

¹⁹ es-Sa'dî, Abdurrahman b. es-Sa'dî, *el-Fetâvâ es-Sa'diyye*, Mektebetu'l-Me'ârif, Riyâd 1982, I, 98.

KUR'AN-I KERİM'DE VELÂ VE BERÂ AYETLERİ VE TEFSİRLERİ

3.1. Kur'an-ı Kerim'de Allah Teâlâ Resülü Ve Müminler İle İlgili Velâ Ve Berâ Ayetleri

Allah Teâlâ', O'nun Resülü ve müminler ile ilgili velâ' ve berâ' ayetlerinden söz ettiğimizde, Kur'an-ı Kerim'deki bizzat Allah Teâlâ, Onun peygamberi ve müminlerle ilgili Rabbanî taksim bağlamından söz ediyoruz. Biz bu taksimde kendi kusurlu görüşlerimizi katmak ya da ifrat ve tefrite düşmek yerine bizzat Kur'an-ı Kerim'in yaklaşımına dayanarak konuyu delillendirdik.

3.1.1. Allah Teâlâ'ya Ait Velâ ve Berâ

Allah Teâlâ velayeti ile ilgili olarak şöyle buyurmaktadır: *قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِينُ تُرَضُّونَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِّنْ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ*²⁰

“De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım akrabanız kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız meskenler size Allah'tan, Resûlünden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevgili ise, artık Allah emrini getirinceye kadar bekleyin. Allah fâsıklar topluluğunu hidayete erdirmez.”

Resûlullah (s.a.v.) şöyle demiştir: *“Nefsim elinde olan Allah'a yemin olsun ki sizden biriniz beni babasından, çocuğundan ve bütün insanlardan daha çok sevmediği sürece, iman etmiş olmaz!”*²¹ Hz. Ömer ile aralarında geçen bir diyalogda ise *“Ya Ömer! Sen beni canından daha fazla sevmediğin sürece iman etmiş olmazsın!”* demiştir.²²

Merhum Hamdi Yazır bu ayetin tefsiriyle ilgili şu ifadelerde bulunur: *“Ey müminler atalarınızı ve kardeşlerinizi, imana karşı küfrü sevmek istedikleri takdirde evliya ittihaz etmeyiniz -yani başkaları şöyle dursun velileriniz olan babalarınız ve kardeşleriniz bile küfrü sevgili addeder, sevmek ister, imana karşı tercih ve ihtiyar eyler, ısrarlarından vaz geçmeleri ümidi kalmazsa onları da velileriniz tutmayın. Velâyetlerini tanımayın, emr-ü iradelerine tabi' olup da küfre hizmet ve muavenet etmeyin, onları kendinize şefik ve zahîr saymayın, hâsılı karabet hissiyatını ve atalara, akrabaya ihsan hakkındaki evamiri-i lâhiyyeyi küfürden ve bervechi balâ müşriklerden beraete mani' zannetmeyin ve sizden her kim onlara tevellâ ederse -velâyetleri altına girer, dostluğu kabul eyler, nusret ve istinsarda bulunur, tefvizi umur eder, teberri*

²⁰ Tevbe: 9/24.

²¹ Buharî, İman, 10.

²² Buharî, İman ve Nüzûr, 161; İbn Kesir, Tefsir, IV, 66, 67; M. Zeki Duman, Beyânu'l-Hak (Kur'an-ı Kerim'in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri), Fecr Yayınları, Ankara 2008, III, 716.

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resulü ve Müslümanlar Örneği

eylemezse bunlar -bu tevelliği yapanlar- da o zalimlerden başka bir şey değildirler. -Zira velâyeti ehil ve mevki'inin gayriye koymak haksızlığını irtikâb etmişlerdir. Allah bunlara da hidayet etmez."²³

Allah için velâ' O'nu sevmek, O'na inanmak, yardımına güvenmek, O'na iman etmekle ve şu üç şeyi üstün tutmakla gerçekleşir: 1. Yüce ve pak olan Allah'ın sevgisi, 2. Peygamberinin sevgisi, 3. O'nun yolunda cihad ve O'nun yoluna davet. Bu üç maddeye üstün tutulan sekiz madde ise şunlardır: 1. Babalarımız, 2. Çocuklarımız, 3. Kardeşlerimiz, 4. Eşlerimiz, 5. Akrabalarımız, 6. Mallarımız, 7. Ticaretimiz, 8. Meskenlerimiz. Özetle, ondan gayrı hiçbir şeyi O'ndan üstün tutmamamız ve O'nu hayatımızdaki her şeyden daha üstün tutmaktır. Aksi takdirde O'nun bize vaadi ceza ve bizimle ilgili hükmü ise fasıklık olur. Allah Teâlâ sayılan sekiz şeyi önceki üç şeye tercih edenleri fasık olarak adlandırmaktadır. Bu durum müminler, âlimler, davetçiler ve diğerleri için en şiddetli tehlikedir. Dahası Allah Teâlâ, babalarını, çocuklarını, kardeşlerini, eşlerini, akrabalarını, kabilesini, ailesini, mallarını, ticaretini ve meskenini Allah'a, O'nun elçisine Allah'ın dinine ve davetine tercih edenleri azabı gözetlemekle tehdit etmektedir.

Bu nedenle bu işin zorunlu nedeni olarak Allah'ın ve O'nun peygamberinin sevgisi zikredildi. İki sevginin her şeyden önce gelmesi zorunlu hale gelmiş ve bunların dışındaki her şey onlara bağlı kılınmıştır.

Bu Ayet-i kerime Allah ve Peygamber sevgisinin ve bunları her şeyden üstün tutmanın vacip olduğuna en büyük delildir. Çünkü bu ayette sayılan sekiz şeyi Allah ve resulünün sevgisinin ve O'nun yolunda cihadından daha sevgili tutanlar ile ilgili şiddetli bir tehdit ve kesin bir azap bildirimini vardır.

Şa'ra'vî bütün bunlara şunu ilave etmektedir: *"Bu ayet-i kerime indiğinde sahabe bunu ciddiyetle değerlendirip hicret ettiler, müşrik babaları ve çocuklarıyla bağlarını kopardılar. Öyle ki bunlardan biri babası veya çocuğuyla karşılaştığında onunla konuşmaz, onu evine almaz, onun evine misafir olmaz, onun için harcamada bulunmazdı. Bu durum şu ayet nazil oluncaya kadar devam etti: وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا. "Eğer onlar seni, hakkında bilgin olmayan bir şeyi (körü körüne) bana ortak koşman için zorlarsa, onlara itaat etme. Onlarla dünyada iyi geçin."*²⁴

"Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"Büyüklerimizi saymayan, küçüklerimizi sevmeyen bizden değildir."*²⁵ Bir başka hadisinde anne ve babanın haklarına saygısızlığı, 'Allah'a

²³ Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2489.

²⁴ Lokman: 31/15.

²⁵ Tirmizî, *Birr*, 15.

ortak koşmak, haksız yere adam öldürmek, komşunun hanımıyla zina etmek ile birlikte büyük günahların en büyüklerinden saymıştır.²⁶

Nakledildiğine göre Sa'd İbn Ebi Vakkas İslâm'a girince, annesi buna çok öfkelenmiş ve atalarının dinine/şirke geri dönmesi için oğlu ile çetin bir mücadeleye girişti; amacına ulaşamayınca da oğluna şöyle dedi: Eğer atalarının dinine geri dönmezsen, ölünceye kadar hiçbir şey yiyip içmeyeceğim. Ben ölünce de sana anne katili diyecekler! Onun günlerce aç ve susuz kalması Sa'd'i endişelendirdi ve Resûlullah'a gelerek endişesini ona arz etti. Bu ayetler, ona ve benzerlerine de cevap niteliğindedir.²⁷

Anne ve baba gayr-ı müslim diye onlarla ilişki kesilmez; onlarla ilişkiler örfe, yani akliselimin normal karşıladığı, dinin de onayladığı ölçüler dâhilinde sürdürülmelidir. Onlara, anne ve baba olarak saygı gösterilir, ikram edilir, gönülleri hoş edilmeye çalışılır, muhtaç iseler her türlü ihtiyaçları imkân ölçüsünce karşılanır. Onlara itaat ediyorum diye Allah'a isyan edilmez. Zira Allah'a isyan olan yerde kula itaat caiz değildir.²⁸ Kula itaat, ancak ma'ruftadır.

Allah için velâ' ve berâ' bazen de, O'nun varlığın sahibi ve hâkimi olmasından kaynaklanır: *“Bilmez misin, göklerin ve yerin mülkiyet ve hükümranlığı yalnızca Allah'ındır? Sizin için Allah'tan başka ne bir dost ne de bir yardımcı vardır.”*²⁹

Şu halde O, kullarının velisi ve yardımcısıdır. Bundan dolayıdır ki O, onların menfaatlerini temin etme vazifesini üstlenmiş ve onlara maruz kaldıkları zararları savmada onlara yardım etmektedir. Kulları hakkında hikmeti ve rahmetinin gerektirdiği hükümler koyması O'nun onlar üzerindeki velayetindedir.³⁰ Vali, velayet işini üstlenen kişi, bütün işleri yapan kişidir. Allah dışındaki kişiler için kullanıldığında yakın, dost anlamındadır. Veli kelimesinden türemiştir. İşleri yönetmekle sorumlu kişi anlamında da kullanılır.³¹ Beğavî, ayetteki “yardımcı” kelimesini veli kelimesi gibi, aile, akraba ve arkadaş anlamında açıklamıştır.

Böylece, Allah Teâlâ'ya ait velâ' ve berâ'yı menfaat sağlama ve zararları engelleme ile açıklamıştır. Çünkü her türlü eksiklikten münezze olan Allah Teâlâ onlara, kendi katında onlara fayda verecek bir dost ve yakının; kendisine engel olacak bir maninin de bulunmadığı şekilde hitap etmiştir. (Ne bir dost) sözü, size fayda verecek bir yakın ve sizi koruyacak bir koruyucu yoktur, anlamındadır. (Ne de bir yardımcı) size koruyacak bir mani anlamındadır.³² Tantavî'ye

²⁶ Buharî, Edeb, 6; İman 16; Diyât, 2; Nisa: 4, 6, 7; Ayrıca Anne ve babaya iyiliğin şekli hakkında bkz. En'am: 6/151; İsrâ, 17/23-28.

²⁷ İbn Kesir, Tefsir, VI, 340.

²⁸ Mümtehine, 60/7-9.

²⁹ Bakara: 2/107.

³⁰ es-Sa'dî Abdurrahman b. Nasır, Teysîru'l-Kerim er-Rahman fi Tefsir-i Kelâmi'l-Mennân (1. Baskı), Müessesetu'r-Risale 1420/2000, I, 61.

³¹ el-Beğavî, el-Huseyn b. Mes'ud, *Me'âlimu't-Tenzil*, (4. Baskı) Dâr-u Tîbe li'n-Neşri ve't-Tevzî', 1417/1997, I, 135.

³² İbn Abbas (ona nispet edilmektedir.), *Tenvîru'l-Mikyâs min Tefsir-i İbn Abbas*, Daru'l-kütübi'l-İlmiyye, Der.:

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resulü ve Müslümanlar Örneği

göre velâ' ve berâ' kelimeleri Allah (cc)'in sahipliği, büyüklüğü ve kudreti anlamındadır. Onun (Ne bir dost) ifadesini şu sözünüle açıkladığını görmekteyiz: "Allah (cc) büyük küçük bütün varlıkların sahibi olup, dilediği gibi varlıklarında, hallerinde ve işlerinde tasarrufta bulunmakta ve işlerini onların maslahatına uygun olarak yürütmektedir."³³

İbn Kesir'e göre Allah Teâlâ'ya ait velâ' ve berâ' Allah Teâlâ'nın mutlak sahipliğidir. Nitekim o bu konuda şöyle demiştir: "Nasıl ki ortaksız olarak mülk O'na aitse dilediğine hükmetmek te O'na aittir."³⁴

Allah Teâlâ'nın şu sözüne gelince; *وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَىٰ اللَّهِ* "Dinlerine uymadıkça yahudiler de hristiyanlar da asla senden razı olmayacaklardır. De ki: Doğru yol, ancak Allah'ın yoludur. Sana gelen ilimden sonra onların arzularına uyacak olursan, andolsun ki, Allah'tan sana ne bir dost ne de bir yardımcı vardır."³⁵ Burada "veli", dost anlamından öte 'veliyü'l-emr', yani kanun önünde şahsın hukukunu savunmakla yükümlü ve sorumlu kişi; koruyucu, haklarını savunucu anlamındadır."³⁶

Allah Teâlâ bu ayette Yahudi ve Hristiyanların kendilerine uyması şartıyla Resulullah'tan (s.a.s) razı olacaklarını açıklamıştır. Bu nedenle, el-Beğavî, es-Sa'dî, et-Taberî, Tantavî, eş-Şa'râvî ve diğer müfessirlerin bu ayet-i kerimenin tefsiriyle ilgili şu sözde ortak görüşte olduklarını görmekteyiz: Hitap, Yahudi ve Hristiyanlardan dost edinmemesi için Hz. Muhammed (s.a.s)'e yöneliktir. *Et-Tefsîru'l-Müeyesser*'deki açıklama şöyledir: Asla senden razı olmayacaklardır. Ne Yahudiler ne Hristiyanlar, sen dinini terk edip onların dinine uymadıkça senden razı olmayacaklar. Ya Muhammed! Onlara de ki: İslam dini tek doğru dindir. *Sana gelen ilimden sonra onların arzularına uyacak olursan, andolsun ki, Allah'tan sana ne bir dost ne de bir yardımcı vardır.* İfadesinde her ne kadar hitap özelde Hz. Peygamber (s.a.s)'e yönelik olsa da, dostluk, yakınlık, ibadet, onları dinlemek ya da onlara uymak konularında aslında hitap genelde bütün ümmete yöneliktir.³⁷

İbn Abbas'a gelince, şöyle açıklamıştır: (Onların arzularına uyacak olursan) yani dinlerine ve kiblelerine uyarsan (Sana gelen ilimden sonra) yani Allah'ın dininin İslam olduğu, kiblesinin de Ka'be olduğu beyanı geldikten sonra (Allah'tan sana) yani Allah'ın azabından (ne

---

Mecdüddin el-Firûzâbâdî, 1992 Dimeşk, I, 155.

³³ Tantavî, Muhammed Seyyid, *et-Tefsîru'l-Vesît*, Daru'n-Nahda, Kahire, 1997-1998, I, 242.

³⁴ İbn Kesir, İsmail b. Ömer b. Kesir, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-Azîm*, (2. Baskı), 1420/1999, I, 375-379.

³⁵ Bakara: 2/120.

³⁶ Enfâl: 8/72; Duman, Beyânu'l-Hak, III, 62.

³⁷ Komisyon (Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî), *et-Tefsîru'l-Müeyesser*, Mecma'u'l-Melik Fehd li Tibâeti'l-Mushafi'ş-Şerif, Riyad 2009, I, 219.

bir dost) yani sana fayda verecek bir yakın (ne de bir yardımcı vardır) ne de seni koruyacak bir engel vardır.³⁸

İbn Abbas dine tabi olmanın anlamını açıkladıktan sonra ayetin tefsirinde sert sözler söylediğini görmekteyiz. Burada söz, kendisinden sonra gelenlerin hakka uymaları ve grubu ne kadar güçlü olursa olsun ve durum ne kadar zor olursa olsun, Hakkın muhaliflerine aldırması için bu sert üslup ile devam etmektedir. Allah'ın Hakk olduğunu bilen kişi inatçıların inkârlarından korkmaz.

Özetle, bütün müfessirler, Yahudi ve Hristiyanların İslam dinine, İslam Peygamberine iman etmeye ve onun dinine uymaya razı olmayacakları hususunda ittifak etmişlerdir.

“Yahudiler ve Hristiyanlar senden asla razı olmayacaklar” sözünün anlamı, mutlak olup onların kendi dinleri dışındaki bir dine razı olmayacakları, Allah'ın resulüne uyarak İslam diniyle hidayet bulmaya razı olmayacakları manasını barındırır. Buradaki ayetin anlamı konusunda ilk dönem, sonraki dönemler ve çağdaş müfessirler arasında bir ittifak ve görüş birliği vardır. Buna ilave olarak Allah Teâlâ velâyet ve berâet konusunu kendi zatına tahsis etmiştir. *اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولِيَاءُ لَهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُوهُمْ مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ* “Allah, inananların dostudur, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. İnkâr edenlere gelince, onların dostları da tâğuttur, onları aydınlıktan alıp karanlığa götürürler. İşte bunlar cehennemliklerdir. Onlar orada devamlı kalırlar.”³⁹

“Kur'an'da İslam, yani Allah'a içtenlikle boyun eğme ve kulluk, aynı zamanda karanlıkların zıddı olan bilgi, iman ve güzel ahlâkın sonucu kazanılmış olan aydınlanmışlığın sembolüdür. Her gerçek kul/mümin, aynı zamanda münevver bir insandır. Bilgisizlik, gaflet, aldanmışlık, şirk, küfür, nifak gibi kötü hasletler insanı doğru yoldan, sonra da insanlıktan uzaklaştıran karanlıkların sembolüdür. Allah, her insanı lütfettiği fitrî din, akıl, peygamber ve vahiy ile cehaletten aydınlığa çıkarmak istemiştir. Allah'ın dışında tanrı sanılan ya da bağlanılan her batıl tanrı ise, insanları aydınlıktan ve doğru yolundan saptırır, dipsiz karanlıklara sürükler... İşte, düşünen insanlar için Allah'ın bir mümine dostluğu ile onların dostlukları arasındaki fark budur.”⁴⁰

Beydavî ayetin maksadını sevgi ve diğer bütün işler ile açıklamış ve müminleri tahsis eden (Allah, inananların dostudur) ifadesini, onları seven ve işlerinin kefilisi olarak tefsir etmiştir. Buradaki müminlerden maksat ise imanı artan ve Allah'ın ilminde iman ettiği kesinleşmiş olanlardır.⁴¹ H'azin ve Beğavî, Beydâvî'nin sevgi ve diğer işler sözüne ilave olarak şunu söylemektedirler: O onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır, onların yardımcısı ve destekleyenidir.

³⁸ İbn Abbas, Abdullah, *Tefsîru İbn Abbas*, I, 19.

³⁹ Bakara: 2/257.

⁴⁰ Duman, Beyânu'l-Hak, III, 127.

⁴¹ el-Beydâvî, V, 399.

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resulü ve Müslümanlar Örneği

Yine O bütün işlerinin kefilidir. Her iki müfessir (Allah, inananların dostudur) sözünü, onların yardımcısı olarak açıkladıktan sonra bu ifadenin tefsirinde, onları seven, işlerini idare eden ve onları kimseye bırakmayan görüşünün de ileri sürüldüğünü yine onları karanlıklardan aydınlığa, yani inkârdan imana çıkararak hidayetlerine kefil olduğunun da söylendiğini belirtmişlerdir.⁴²

يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “*Rızasını arayanı Allah onunla kurtuluş yollarına götürür ve onları iradesiyle karanlıklardan aydınlığa çıkarır, dosdoğru bir yola iletir.*”⁴³

“Dünya hayatında, karanlıkları aydınlatan, insanca yaşamının şartlarını açıklayan, barış ve esenlik yollarını gösteren; ahirette ise, ebedî azaptan kurtaran bir ışık. Sözelimi; ona tabi olanlar, vahyin ilâhî ışıklarıyla bilgilenip aydınlanmışlar, gerçekleri görmüşler, hakikatleri kavramışlardır. Artık onlar, Sırat-ı Müstakim üzere emin adımlarla yürümektedirler. Onlar, körü körüne atalarını taklit ederek Allah’tan başkasına kulluk etmiyorlar. Şirkin, azgın ve zâlim liderlerin/tağut sultasına boyun eğmiyorlar. Putların gazabından korkmuyorlar. Allah ile kendileri arasında bir aracıya ihtiyaç duymuyorlar. Kur’an’ın aydınlattığı yolda, ne yaptıklarını, niçin yaptıklarını bilerek insanca ve hakça bir hayat yaşıyorlar.”⁴⁴

Yani O, mümin kullarını küfür ve şüphe karanlıklarından, şeytana ve onun ortaklarına kulluktan Hakkın apaçık, açıklayıcı, kolay ve aydınlık nuruna çıkarır. Çünkü O, kullarının yüce ve münezzeh olan yöneticisidir. Kâfirlerin dostu ise şeytanlardır. Bunun sonucu olarak o, onlara içinde buldukları cahillik ve sapkınlıkları süsler; onları hak yoldan çıkarır da onlar küfre ve iftiraya yönelirler. Sonra Allah Teâlâ şu sözüyle onlara ateş ehli olduklarını işaretle bildirir. (İşte bunlar cehennemliklerdir. Onlar orada devamlı kalırlar.)⁴⁵

Böylece Allah Teâlâ onların şeytanın tabileri olduğunu açıklamış ve onları özellikle zikretmiştir. Bu ayete ilişkin tefsirlerden, âlim ve müfessirlerin görüşlerinden yapılan nakillerle bu ayet konusunda aralarında bir ittifak ve görüş birliği durumu olduğunu görmekteyiz. Bu ayetin tefsirinde ittifaklarını gösteren sözleri, yüce ve münezzeh olan Allah iman edenlerin dostu, yardımcısı ve destekleyicisidir. Bu durumda Allah Teâlâ şu ayetle velâyet ve berâeti kendi zatına mahsus hale getirmiştir: لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفُ لَنَا أَوْ أخطأنا ربنا ولا تحمل علينا إصرا كما حملته على الذين من قبلنا ربنا ولا تحملنا ما لا طاقة لنا به واعف عنا واعف لنا ربنا ولا تحمّل علينا إصرا كما حملته على الذين من قبلنا ربنا ولا تحملنا ما لا طاقة لنا به وَاذْهَبْنَا أَوَّلَ مَا جَاءَنَا مِنَ الْوَجْدِ وَأَنْتَ أَعْلَمُ الْغُيُوبِ “Allah her şahsı, ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kılar. Herkesin kazandığı (hayır) kendine, yapacağı (şer) de kendinedir. Rabbimiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi sorumlu tutma. Ey Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de

⁴² el-Hâzin, Ali b. Muhammed b. İbrahim, Lubâbu’t-Te’vîl fi Me’ânî’t-Tenzîl (el-Beğavî tefsiriyle birlikte), (tsh. Muhammed Ali Şahin) (1. Baskı), Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut 1415, I, 191.

⁴³ Maide: 5/16.

⁴⁴ Duman, Beyânu’l-Hak, III, 653-654.

⁴⁵ İbn Kesir, I, 685; İbn Cizzî, I, 136.

ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği işler de yükleme! Bizi affet! Bizi başışla! Bize acı! Sen bizim mevlâmızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et!"⁴⁶

Allah Teâlâ (Sen bizim mevlâmızsın) sözünde velâ'nın, (Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et!) sözünde de berâ'nın kendi zatına mahsus olduğunu beyan etmiştir. Bunun anlamı şudur: 'Ey Rabbim! Sen bizim mevlâmızsın, biz kâfirlerden ve onların işlerinden sana sığınırız. Çünkü (Sen bizim mevlâmızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et!) ifadesiyle velileri olması yönüyle kâfirlerden Allah'a sığınmaktadırlar. Böylece ayet velâ' ve berâ' kavramlarını lafızda olmasa da anlamda birleştirmiştir.

Yüce ve münezzehten olan Allah'ın dua ile bize beyan ettiği ve 'Sen bizim mevlâmızsın' sözüyle biten ayette kastedilen şudur: Senden başka duamıza cevap verecek ve bize yardım edecek kimse yoktur. İbn Abbas 'Sen bizim mevlâmızsın' sözünü, bize en yakın olan sensin! Şeklinde tefsir etmiştir.⁴⁷ *Fi Zilâli'l-Kur'an*'da ise Kutub, bu sözü çok güzel bir anlatım ve sağlam edebi bir tasavvurla şöyle açıklamıştır: Ayet müminlerin Rabb'lerine ilticasıyla, kendilerine yüklediği sorumluluk konusunda ve düşmanlarına karşı O'ndan yardım dileğiyle (Sen bizim mevlâmızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et!) bitmektedir.⁴⁸

Müfessirler ayetin tefsirinde hem anlayış hem de anlatım yönüyle ihtilafsız bir şekilde, Allah'ın velimiz yani dostumuz olduğu noktasında görüş birliğine varmışlardır. Sözelimi Celâleyn tefsirinde bu söz, 'sen bizim efendimiz ve bütün işlerimizin yöneticisisin!' şeklinde açıklanmıştır.⁴⁹ Neseî bu açıklamaya 'biz de senin kullarınız'⁵⁰ cümlesini ilave etmiştir.

Bu nedenle bütün müfessirler ayetin tefsirinde İbn Abbas'ın açık ve öz açıklamasında ittifak etmiştir. Geçen ayetler ve bu ayetlerin tefsirinden anlaşılan Allah Teâlâ'nın velâ' ve berâ'ı O'nu sevmek ve hiçbir şeyi ona ortak koşmadan O'na inanmak anlamına gelmektedir. Çünkü O, dost, yardımcı, destekleyici ve ihsan edicidir. O bütün duaların mecii, umutların dayanağı, mutlak fayda veren, her türlü iyiliğin faili ve kaynağı ve mutlak kudret sahibi olandır. O, salihlerin ve müminlerin dostu olup onları gözetir ve onlara yardım eder. O'nun ortağı olmadığı gibi O'ndan başka dostumuz, rehberimiz, sığınağımız ve yardımcımız da yoktur. Biz yalnız O'na inanır ve yalnız O'na dayanırız. Sonuç olarak velâyetini kazanmak için O'na ibadet etmek, O'nu sevmek ve O'na uymak zorunludur. O, zatına ve resulüne itaati pak ve münezzehten olan zatına ibadetle eş tutmuştur. Her ikisine itaati anlatan ayetler ikisine birden itaatin ve ikisine yönelik velâ' ve berâ'ı vacip kılmaktadır.

⁴⁶ Bakara: 2/286.

⁴⁷ İbn Abbas, I, 42.

⁴⁸ Kutub, Seyyid İbrahim Hüseyin, *Fi Zilâli Kuran*, (17. Baskı), Daruüşşuruk, Beyrut, Lübnan 1991, I, 347.

⁴⁹ el-Celâleyn, I, 64.

⁵⁰ en-Neseî, I, 234.

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resülü ve Müslümanlar Örneği

3.1.2. Resulullah'a Yönelik Velâ ve Berâ

Allah Resulünü sevmek haddizatında Allah Teâlâ'ya yönelik velâ' ve berâ'dır. Resülü sevmek bizzat Mürsili (resülü göndereni yani Allah Teâlâ'yı) sevmektir. O halde sevginin varlığı Allah Teâlâ'ya ve resulüne yönelik velayetin varlığının ispatıdır. Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır: *“فَلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ”* De ki: *“Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”*⁵¹

“Anlaşıyor ki Allah'ı sevmenin nicelik ve niteliği, elçisine tabi olmanın nicelik ve niteliğiyle doğru orantılıdır. Allah'ı seven bir mümin, elbette Allah'ın da kendisini sevmesini, bütün hata ve kusurlarını bağışlamasını arzu edecektir. O hâlde bunun yolu, Allah'ın elçisini iyi tanımak, onu sevmek ve ona tabi olmaktan geçmektedir. Bunu içtenlikle arzu eden mümin, öncelikle Kur'an vasıtasıyla Resûlullah'ı (s.a.v.) bütün yönleriyle iyi tanımalı, onu kendisine örnek edinmeli ve sünnetine tabi olmalıdır. Ancak bunları yapan, Allah'ı gerçekten sevmiş olur.”⁵²

Bu ayetin nüzul sebebi olarak bazıları Hasan El-Basrî'den şöyle rivayet etmişlerdir: Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminde bir topluluk ona şöyle demiştir: “Ey Muhammed (s.a.s.) biz rabbimizi severiz.” Bunun üzerine yukarıdaki ayet nazil olmuştur. Yine Muhammed b. İshak'ın İshak'tan, onun da Muhammed b. Ca'fer b. Zübeyr'den şöyle rivayet etmiştir: Bu ayet Necran Hristiyanları hakkında inmiştir. Çünkü onlar dediler ki: Biz Allah'ı sevdiğimizden ve O'na ta'zimden dolayı Mesih'i yüceltir ve ona ibadet ederiz. Bunun üzerine Allah bu ayeti onların sevgi iddiasına bir cevap olarak indirdi.

Zemahşerî'nin dediği gibi kulların Allah'a sevgisi şahsi iradelerinin ve ibadeti sadece O'na has kılmanın ve ibadet isteğinin mecazî ifadesidir. Allah'ın kulları sevmesi ise onlardan razı olması, fiillerini övmesidir. Bu durumda ayetin anlamı şöyle olmaktadır: Ey Muhammed irşad ve beyan suretinde İnsanlara de ki: Eğer iddia ettiğiniz gibi Allah'ı gerçekten seviyorsanız bana uyun. Çünkü sizin bana uymanız Allah'ın sevgisini kazanmaya ve günahlarınızı bağışlamasına ulaştırır. Bu böyledir çünkü Allah sevgisi bir iddiadan ibaret değildir. Böylece Allah Teâlâ, Allah sevgisinin O'nun emirlerine uymakla, yasaklarından sakınmakla ve O'na hakkıyla saygı göstermekle gerçekleşeceğini âlemlere rahmet olarak gönderdiği peygamberinin diliyle bildirmiştir.

Bu nedenle yüksek dini mertebeler dava eden, Muhammedî bir yol üzerinde olmadığı halde Allah sevgisini iddia eden her kişi, Resulullah (s.a.s.)'den rivayet edilen ‘Bizim sünnetimize

⁵¹ Al-i İmrân: 3/31.

⁵² Duman, Beyânu'l-Hak, III, 206-207.

uymayan kişi reddedilir.’ sahih hadisinin bir gereği olarak, ilahî ve nebevî yola uyuncaya kadar yalancıdır.⁵³ Bu söz Allah Resulünün sözüdür. Ayet-i Kerime ise Hz. Muhammed (s.a.s.)’e uymaya bağlı olan Allah sevgisini açıklamıştır. Allah Teâlâ bu hitabını, tasavvurları ve zanları doğrultusunda Allah sevgisini iddia eden Yahudiler, Hristiyanlar ve Müşriklere yöneltmiştir. Allah Teâlâ bu ayette doğrudan Yahudi, Hristiyan ve müşriklere hitap etmeden peygamberi Hz. Muhammed (s.a.s.)’e, onlara hitap etmesini emretmiştir. Bu durumda ayetin anlamı şöyle olmaktadır: “Ey peygamber de ki: Allah’ın sevgisi, zannettiğiniz aksine, bana uymaya bağlıdır.” İşte ayetin mefhumundan anlaşılan budur. Allah Teâlâ, peygamberine itaati yüceltmiş ve kendisine itaat ile birlikte zikretmiştir: *“Kim yüz çevirirse, (bilsin ki) biz seni onlara bekçi göndermedik.”*⁵⁴

Bu ayet hakiki ve derin anlamıyla Resulullah’a itaati ve ona yönelik velâ’ı gerektirmektedir. Çünkü bu ayet Resulullah’a saygı göstermeyen ve ona iftira atan, onunla ilgili kötü söz söyleyen Münafıklara bir cevaptır. Bu yüzden Müfessirler şöyle açıklamışlardır: *“Biz her peygamberi sırf, Allah’ın izni ile itaat edilmek üzere gönderdik.”*⁵⁵ ayeti nazil olunca Abdullah b. Ubeyy: ‘Muhammed bizim Allah’tan ayrı olarak kendisine itaat etmemizi emretti.’ Dedi. Bunun üzerine *“Kim Peygambere itaat ederse, Allah’a itaat etmiş olur.”* ayeti nazil oldu.

es-Sa’dî bu ayeti şöyle tefsir etmiştir: Emirleri ve yasaklarında Resulullah’a uyan her kişi Allah’a itaat etmiş olur. Onun Allah’ın emri, vahyi, bildirmesi ve uygun görmesi dışında emretmemesi nedeniyle böyle olur. Bu ayette Resulullah (s.a.s.)’ın masumiyetinin ispatı mevcuttur. Çünkü Allah ona itaati mutlak olarak emretmiştir. Bu durumda üç ayrı hakkın oluştuğunu açıklamıştır: Başka hiç kimse için mümkün olmayan Allah Teâlâ’nın hakkı ki bu O’na ibadet, O’na yönelmek ve bunun gereği olan şeyleri yapmaktır. Bir kısmı ise sadece Resulullah’a mahsustur ki bu da ona saygı, onu desteklemek ve ona yardım etmektir. Bir kısmı ise Allah ve resulünün müşterek olduğu haktır ki; bu da Allah ve resulüne iman etmek, onları sevmek ve onlara itaat etmektir.⁵⁶

Resulullah’a yönelik velâ’ ve berâ’ onu dinlemek ve ona uymakla gerçekleşir. Ebû Ca’fer’den şöyle rivayet edilmiştir: Bu Allah’ın peygamberi (s.a.s.) gerekçe göstererek kullarına sunduğu bir kurtuluş imkânıdır. Buna göre Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: Ey insanlar sizden kim Muhammed’e itaat ederse ona itaat etmekle bana itaat etmiş olur. O halde onun sözünü dinleyin! Ve onun emrine itaat edin! O size her ne emrederse benim emrimi size bildiriyor; sizi

⁵³ İbn Kesir, III, 44.

⁵⁴ Nisâ:4/80.

⁵⁵ Nisâ: 4/64.

⁵⁶ es-Sa’dî, I,189.

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resulü ve Müslümanlar Örneği

neden sakındırırsa benim yasağımdan sizi sakındırır. O halde sakın sizden biri, Muhammed sadece bizim gibi bir insandır. Bize üstünlük taslıyor, demesin!⁵⁷

Şa'ravi ise itaat ile ilgili görüşlerini şu şekilde açıklar: “Allah’a itaat Peygambere itaat demektir. Bunu mantıken izah etmek gerekirse, Peygamberi elçi olarak gönderen ve O’na tebliğ vazifesini veren Allah’tır. Dolayısıyla Peygambere itaat etmek aynı zamanda Allah’a itaat etmek demektir. Nitekim Allah Teâlâ kendisine, peygamberine ve ulu’l-emre itaat edilmesini emretmiştir. Hatta oluşabilecek ihtilafların çözümü için yine önce kendisine sonra elçisine ve daha sonra da ulu’l-emre müracaat edilmesini isteyerek şöyle buyurmaktadır: “*Ey iman edenler, Allah'a itaat edin; elçiye itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de. Eğer bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz, artık onu Allah'a ve elçisine döndürün. Şayet Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsanız. Bu, hayırlı ve sonuç bakımından daha güzeldir.*”⁵⁸

Ayet-i Kerime’de Allah’a ve Peygamberine itaat etmenin zorunluluğuna değinilmiştir. Allah Teâlâ, Müslümanlara hitaben kendilerinin velisi olduğunu dolayısıyla kendisine ve Peygamberine itaatte bulunulması gerektiğini buyurmaktadır. İşte bunların tamamı ayetin anlamından da anlaşıldığı gibi Allah’a karşı sadakat ve masumiyet karineleri olacaktır.

"*Minküm*", yani “Sizden olan...” tabiri, Kur’an’ı Kerim’de genellikle “Mümin olan” anlamındadır. Mülkün sahibi Allah’tır. Makro ve mikro evrende her şeyi yaratan, yöneten ve varlığını devam ettiren O’dur.⁵⁹ Peygamberler ve diğer insanlar, özellikle yöneticiler de yüklendikleri görev ve sorumlu tutuldukları emanet çerçevesinde mülkiyet, siyasî güç ve sorumluluk sahibidirler. Mutlak hâkimiyetin Allah’a ait olması, insanın cüz’î ve bölgesel hâkimiyetine mani değildir; aksi hâlde sorumluluğun bir anlamı kalmazdı! Mümin olan yöneticiler, görevlerini Allah’ın Kitab’ı ve elçisinin rehberliği çerçevesinde; en azından onları göz ardı etmeksizin sürdürür, görev ve sorumluluklarının idrakinde olur ve adaletle yönetirlerse, yönetilenlere de yönetime saygı, emir ve yasaklara itaat şart olur!

Kur'an'a ve Sünnete götürün; meselenizi onlar vasıtasıyla çözün! Kanaatimizce bu öneri, mahkemelere intikal etmemesi gereken küçük ve münferit olaylar hakkındadır. Egoizmin, bencilliğin, hırs ve öfkenin araya girebileceği tartışma ve nizalar, sorunları çözmek yerine daha da alevlendirme kabiliyetine sahiptir. O nedenle, nizaya girmeden meseleyi Kur’an’a ve Sünnete arz etmek hem yöntem bakımından daha iyi hem de hakka ve adalete uygun bir sonuca varılması bakımından en güzel bir davranıştır. (Krş. 4/65) Bu hususta toplum içerisinde sözü dinlenen adâlet, hikmet ve tecrübe sahibi büyüklerin oluşturduğu bir kuruldan da söz edilebilir. Maksat iş büyümeden ve mahkemeye intikal etmeden sorunu halletmektir. Hucurat suresindeki

⁵⁷ Taberi, VIII, 561; Şaravî, III, 1423.

⁵⁸ Nisa: 4/59; Şaravî, IV, 2356.

⁵⁹ Bakara: 2/30.

“Müminlerden iki grup birbiriyle savaşacak olursa, derhâl aralarını bulun! Şayet onlardan biri diğerine karşı taşkınlık ederse, Allah’ın emrine gelinceye dek siz de onunla savaşın! Sonuçta Allah’ın emrine gelirse, artık aralarını adaletle düzeltin ve adil davranın! Muhakkak ki Allah adil davrananları sever. Müminler, ancak kardeşirler; kardeşlerinizin arasını bulun ve Allah’a karşı gelmekten sakının ki size de merhamet edilsin!” (Hucurat, 49/9, 10) ayeti de bunu söylüyor olabilir...”⁶⁰

“Allah, kendisine, Peygamberine ve ulu’l-emre itaat sınırlarını belirlemiştir” ifadesini Ebu Cafer şu şekilde yorumlamıştır: “Ey iman edenler, emirleri ve yasakları hususunda rabbinize karşı itaatkâr davranın. Hz. Muhammed (a.s)’a yapacağınız itaat Allah’a yapılmış gibi sayılacağından Hz. Muhammed (a.s)’a da itaat edin.”⁶¹

Şaravî, “Allah’a itaat edin; elçiye itaat edin”⁶² Ayetin tefsirinde Allah’a ve Peygamberine itaat şartını Allah’a iman etmeye bağlamaktadır. O, ayetin başında “Ey iman edenler” (Nisa 4/59) Hitabının olmasını itaatın ancak iman ile gerçekleşebileceğini savunmaktadır. Ona göre ayette “Ey iman edenler” Yerine Ey insanlar ifadesinin kullanılmaması itaatın iman ile gerçekleşebileceğini ortaya koymaktadır. Yani Allah, kullarının iman ettiği sürece kendisine itaat etmek zorunda olduklarını emretmektedir.⁶³

Şu ayeti kerime Şaravî’nin görüşlerini destekler mahiyettedir: “De ki: ‘Allah’a ve Peygamber’e itaat edin. Eğer yüz çevirirlerse şüphe yok ki Allah kâfirleri sevmez” (Ali İmran 3/32). Şaravî demiştir ki: Rasul bize kendisine itaati emretmedi, fakat bize Allah’a itaati emretti. Bundan dolayı Allah Teâlâ da taati tekrar etmedi. Ayet-i kerimede de görüldüğü üzere Allah Tela itaat şartını isyan etmemeye bağlamıştır.

Başka bir yerde de Şaravî görüşlerini şu şekilde serdetmektedir: “Al-i İmran suresinin 32’nci ayetine baktığımızda Allah Teâlâ’nın kendisi ve Peygamberi için itaat emrini ayrı ayrı zikretmediği görülmektedir. Yani “İtaat edin” emir kipi hem Allah’a hem de Peygambere itaat emrini kapsamaktadır. Bu da, itaat kime yapılır? sorusuna Allah ve Resulüne cevabını doğurmaktadır. Zira Allah’a ve peygamberine itaat ona imandır. Allah’ ve Peygamber’e muhalefetin küfür ile hükmedileceğini belirterek yukarı da geçen ayetin tefsirinde itaat hakkındaki görüşlerini şu şekilde getirmektedirler: ‘Allah’a itaat, O’nun emirlerini yerine getirmek ve yasaklarından uzak durmak ile olur. Peygamber’e itaat ise O’nun davetine icabet ve sünnetini ihya etmek ile mümkün olabilir. Allah’ın emirlerine muhalefet, Peygamberin davetinden yüz çevirme ise küfür ile hükmedilmektedir.’”⁶⁴

⁶⁰ Duman, Beyânu’l-Hak, III, 323.

⁶¹ Taberî, VIII, 495.

⁶² Nisa: 4/59.

⁶³ Şaravî, I, 1614.

⁶⁴ Şaravî, I,s.931.

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resulü ve Müslümanlar Örneği

“Allah’a ve Peygambere itaat edin ki size merhamet edilsin.”⁶⁵ Ayeti Kerimesinde ise merhamet olgusunun itaat emri ile şartlandırıldığı görülmektedir. Şart göz önünde bulundurulduğunda, Allah’a itaat edilip Peygambere itaat edilmemesi merhametten mahrum kalınacağı anlamı ayetin muhtemel anlamlarından bir tanesidir denilebilir. Bu da Allah’ın merhametine mazhar olabilmeyi hem Allah’a hem de Peygambere itaat etmeyi gerektirdiğini ortaya koymaktadır.

Yukarıda geçen ayetin tefsirinde Kurtubî, “Allah’a itaat edin” kısmını, farzları yerine getirme hususunda Allah’a itaat edin şeklinde tefsir ederken; “Peygambere itaat edin” kısmını da sünnetleri yerine getirme hususunda Peygambere itaat edin şeklinde tefsir eder. Bazıları da zikredilen ayetin tefsirinde faizin haramlığı hususunda Allah’a; tebliğ edilen her türlü haram hususunda da Peygambere itaat edilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir.⁶⁶ İbn Abbas da ayette geçen itaati faizin haramlığı ve terki ile tefsir etmiştir.⁶⁷

“Ey iman edenler! Allah’a Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah’ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse derin bir sapıklığa düşmüş olur.”⁶⁸ Birçok Müfessir ve ilim ehline göre Ayeti Kerimede Allah Teâlâ, Müminleri muhatap görmüş ve onları kendisine, Peygamberlerine ve kitabına iman etmeye davet etmiştir. Ancak Nesefî ve Hakkî’ya göre ayette Müminler itaat etmeye davet edilmişlerdir. Bir nevi Müminlere imanlarını ve ibadetlerini sürdürmeleri emredilmiştir.⁶⁹

Yukarıda geçen ayetten anlaşılacağı üzere Allah Teâlâ Müminlerden imanlarını sürdürmelerini istediği gibi kendisine ve elçisine karşı başkaldırmamaları hususunda da uyarmaktadır. Çünkü başkaldırma Allah’tan ve Peygamberden uzaklaşmak/teberri etmek demektir.

“Bunlar, Allah’ın sınırlarıdır. Kim Allah’a ve elçisine itaat ederse, onu altından ırmaklar akan, içinde ebedi kalacakları cennetlere sokar. İşte büyük kurtuluş ve mutluluk budur. Kim Allah’a ve elçisine isyan eder ve onun sınırlarını aşarsa, onu da içinde ebedi kalacağı ateşe sokar. Onun için alçaltıcı bir azab vardır.”⁷⁰

Ayeti kerimeden anlaşıldığı gibi Allah Teâlâ itaat sınırlarını belirlemiş, kendisine ve Peygambere karşı başkaldıranları da cehennem ateşiyle cezalandıracağını vaat etmiştir. Buna karşılık emirlerine ve yasaklarına uyanları da cennet ile müjdelemiştir.

⁶⁵ Ali İmran:3/32.

⁶⁶ Kurtubî,VI, 19; el-Müntahab, I, 90.

⁶⁷ İbn Abbas, I, 56.

⁶⁸ Nisa:4/136.

⁶⁹ Nesefî,I,404-405

⁷⁰ Nisa:4/13-14.

Başka bir ayette de Allah Teâlâ başkaldırma cezası ile ilgili şu şekilde buyurmaktadır: “(Benim görevim,) Yalnızca Allah'tan olanı ve O'nun gönderdiklerini tebliğ etmektir. Kim Allah'a ve O'nun elçisine isyan ederse, içinde ebedi kalıcılar olmak üzere onun için cehennem ateşi vardır.”⁷¹

İbn Abbas, Beydavî, İbn Kesir, Zemahşerî ve Neseî gibi müellifler tefsirlerinin muhtelif yerlerinde isyanın mahiyeti ile alakalı görüşlerini dile getirmişlerdir. Adı geçen müfessirlerin ortak kanaati şu yöndedir: “İsyan, mirasta, paylaşımında, yetim haklarında ve yasaklarla ilgili belirlenen sınırları aşmada olur.”⁷²

Aslında sınırları aşmanın cezası en şiddetli olanıdır. Ve bu ceza cehennemdir. Çünkü haddi aşmak, mirasta hile yapmaya yoksulluk ve fakirliğe neden olan haram lokma yemeye ve fuhşun yayılmasına sebep olan en bariz etkidir. Yine müfessirlerin görüşlerinden anladığımız kadarı ile haddi aşmamak, hakları ve görevleri eda etmek iman etmiş bütün Müslümanlar üzerine farzdır.

İman ile muttasıf olanlar, Allah'a itaat eder ve resulünün emrettiğine razı gelirse onlar Allah'ın rızasını, muhabbetini ve Naîm cennetini kazananlardır. Onlar mutlak hayra ulaşmışlardır.⁷³ Bütün bunlar hiç şüphesiz Allah'a itaat ve ondan korkma ile gerçekleşir. Ancak biliyoruz ki itaat gerçek manada iman etmeyi, aynı şekilde kalplerindeki iman ile halis ibadet etmeyi gerektiren sadık imanı gerektirir. İşlerinde Allah ve Resulünün hüküm vermesini istediklerinde -velev ki isteklerine muvafık veya muhalif olsun- onlar işittik ve itaat ettik derler.⁷⁴ Rabbani velilik Allah'ın emirlerine uyma, şirk ve dalaletten uzak kalmakla gerçekleşir. Hidayetin şartı itaattir. Bundan dolayı Allah'ın emirlerine itaat etmeli ve onun yoluna tabi olmalıyız. Bu meyanda Allah şöyle buyurur; “Allah'a itaat edin, peygambere itaat edin” de. Eğer yüz çevirirseniz bilin ki ona yüklenen sorumluluğu ancak ona ait; size yüklenen görevin sorumluluğu da yalnızca size aittir. Eğer ona itaat ederseniz doğru yola erersiniz. Peygamber düşen ancak apaçık bir tebliğdir. Onlara deki: Allah'a ve Rasulü'ne tam bir sadakatle, amellerinizin de göstereceği şekilde itaat edin.”⁷⁵ Kişinin itaati sağlam itikat ve halis niyet ile zahiri veya batinidir. Ayetteki tekrarı ise itaatin vucubiyetini gösterir.

Nur suresi 56. ayet namaz, zekât ve peygambere itaat emredilerek bitmiştir. Allah namazı emrediyor çünkü namaz ve zekât imandandır. Zekât Rabbin gazabını söndürür. Namaz, kul ile rabbi arasındaki bağıdır. Bundan dolayı Resule itaat, ancak tam bir bağlılık ve sadık iman ile olur.⁷⁶

⁷¹ Cin:72/23.

⁷² İbn Abbas, I, 66; Beydavî, XV, 361-362; İbn Kesir, III, 302; Keşşaf, I, 487.

⁷³ Komisyon, el-Müntehab, Müessesetü'l-Ehram, Mısır 1416/1995, I, 250; Muhammed Muhammed Abdüllatif el-Hatib, Evdahü't-Tefasir, el-Matbaa'l-Mısriyye, Kahire 1964, I, 431; Sadî, I, 322; Fethü'l-Beyan, V, 185.

⁷⁴ Komisyon, el-Müntehab, I, 527; Sadî, I, 527; Zehratü't-Tefasir, X, 5214; Fethü'l-Beyan, IX, 251.

⁷⁵ Fethü'l-Beyan, IX, 253; el-Mehasin, VII, 402; Komisyon, el-Müntehab, I, 528.

⁷⁶ Komisyon, el-Müntehab, I, 530; el-Vahidî, Ali b. Ahmed b. Muhammed, el-Veciz fi tefsiri'l-kitabi'l-Azizi, Daru'l-Kalem-ed-Daru's-Şamiyye, Dimeşk 1415, I, 722.

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resulü ve Müslümanlar Örneği

Allah ayette müminleri zikrediyor ve onları isimleri ile tanıtıyor. Onları kendisine ve resulüne iman edenler olarak anlatıyor; *“Müminler ancak Allah'a ve Peygamberine inanan, onunla beraber toplumu ilgilendiren bir iş üzerindeyken ondan izin almadan çekip gitmeyen kimselerdir. O halde bazı işlerini görmek için senden izin isterlerse, içlerinden dilediğine izin ver ve onlar için Allah'tan bağışlama dile. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir”* (Nur 72/23). Ayetin mefhumundan, mü'minlerin Allah ve Resulüne imanlarının gerçekleşmesi, ancak iman ve taat ile olduğu beyan ediliyor. Çünkü onlar Vela ve Bera'nın gereklerindedir. *“Sadık müminler Allah'a ve Resulüne iman eden ve onu bir işte tek başına bırakmayanlardır. İşte onlar Allah'a ve Rasûlüne imanda sadık olanlardır. Öyle ki cihat veya herhangi bir iş için toplandıklarında onun izni olmadan oradan ayrılmazlar.”* (Nur 72/62). Vahidi, ayetin Hendek kazıldığında indiğini söyler. Çünkü münafıklar her zaman yaptıkları gibi, izin almadan orayı terk ederlerdi. Bundan dolayı Allah, kendisine ve Resulüne yapılan itaatin makbul ibadetlerden saymıştır. Allah buyuruyor ki; *“Ey iman edenler Allah'a itaat edin, Peygambere itaat edin. Amellerinizi boşa çıkarmayın. Buna mukabil Allah'a ve Peygambere isyan amelleri batıl kılar.”*⁷⁷

*“Ey insanlar! Allah'a ve Peygamberine inanasınız, ona yardım edesiniz, ona saygı gösteresiniz ve sabah akşam Allah'ı tespih edesiniz diye peygamberi gönderdik.”*⁷⁸ Ayette iman emrinden sonra, peygambere tazimi emreder ve onun zatını tesbihe has kılar. Peygambere saygı, tazim sadece belirli vakitlere hasr edilmemelidir. Bilakis her zaman ve mekânda olmalıdır. Allah'ı tesbihe gelince, Allah zikri güneşin doğumundan önceye ve batışından öncesi ile sınırlamıştır. Allah'ın bundan maksadı zikir ile itaat arasında fark yapmaktır. Çünkü zikir için münasip ve belirli vakitler vardır. Ama itaat için ne zaman ne de mekân vardır. Hatta konuşma ve hitap esnasında, Allah edebi terk etmememizi bize öğretiyor. Çünkü Peygamber efendimiz, Yahudilerin, Hristiyanların ve Kureyşlilerin tasvir ettikleri gibi değildir. Onlar ondan bahsettiklerinde Muhammed, çağırdıklarında da Ya Muhammed derlerdi. Bunu, Peygamberi Mü'minlerin önünde küçük düşürmek için kullanıyorlardı. Aynı şekilde onunla konuştuklarında seslerini de yükseltiyorlardı. Allah Mü'minleri bunlardan nehy ediyor ve buyuruyor ki; *“Ey İman edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygamber'e yüksek sesle bağırmanın, yoksa siz farkına varmadan işledikleriniz boşuna gider.”*⁷⁹

3.1.3. Müminlere Olan Velâ ve Berâ

Müminlere olan vela ve beranın hakikati Allah'tan gelen emirlerdir. Çünkü Allah Teâlâ onların velisi ve yardımcısıdır. *“Mü'minler ancak o kimselerdir ki; Allah anıldığı zaman kalpleri*

⁷⁷ İbn Abbas, I, 66; Beydavî, II, 64; İbn Kesir, II, 302; el-Keşşaf, I, 487; el-Hazın, I, 353.

⁷⁸ el-Hazın, I, 289.

⁷⁹ Komisyon, el-Müntehab, I, 530; el-Vahidi, I, 722.

ürperir. O'nun âyetleri kendilerine okunduğu zaman (bu) onların imanlarını artırır. Onlar sadece Rablerine tevekkül ederler.”⁸⁰ “Hani sizden iki takım (paniğe kapılarak) çözülmeye yüz tutmuştu. Hâlbuki Allah onların yardımcısı idi. Mü'minler, yalnız Allah'a tevekkül etsinler.”⁸¹ “İman edenler ancak, Allah'a ve Peygamberine İnanan, sonra şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad edenlerdir. İşte onlar doğru kimselerin ta kendileridir.”⁸²

Fethü'l-Beyân Tefsiri'nde, Allah Teâlânın “Allah onların velisidir.” kavlinin izahında “Yani yardımcısı, koruyucusu ve işlerini muvaffakiyet ve korunmuşlukla üstlenendir.”⁸³ şeklinde geçmektedir. Zira Allah Teâlâ kullarını korur ve onları hayra muvaffak kılar. Bu da onların Allah'a olan ihlasları sebebiyledir.

Kasımî de ayette geçen “iki taife” ibaresi ile ilgili olarak şunları eklemiştir: “Allah onları başarı ve koruma ile destekler. Artık müminler bütün işlerinde, yalnız ve yalnız Allah'a tevekkül etsinler, çünkü O onlara yeter.”⁸⁴

Fi Zilal' de ayetin tefsirinde, Rasulullah ve ashabının savaştığı gazveler, savaşta yardımcısız bırakılmanın sebebi, Münafıkların yaptığı fitneler, sırları ifşa etmeler, hileler, tuzaklar, aldatmalar ve çirkinlikleri, savaşta ve gazvelerde geri kalmaları, zaferde şayialar yaymalarından bahsetmektedir. Allah Subhanehu ve Teâlâ, onların velisi ve yardımcısı olmakla müminlere ayrıcalıkta/lütufta bulunmuştur. Allah (c.c) şöyle buyurmuştur: “Hayır! Yalnız Allah yardımcımızdır. O, yardımcıların en hayırlısıdır.”⁸⁵

Bu ayetle alakalı olarak müfessirlerin ortak sözü, ayetin açık ifadesinden de anlaşıldığı üzere şudur: “Allah Teâlâ Müminlerin eksikliklerini/kusurlarını giderendir.” Bu kavil Müfessirlerin ittifak ve icma ettiği bir husustur. Taberi de bunu şöyle açıklamıştır: Bu ayetin manası, Allah sizin eksikliklerinizi giderendir.⁸⁶

İbn Kesir de Tefsirinde durumu, itaat ve müminlerin Allah'ı veli edinmeleri ile izah etmiştir. Burada Allah'ın müminlerin velisi olması, yardımcısı olmasıdır. Ardından da şöyle demiştir: Burada Allah kendisine itaati, kendisini veli edinmeyi, kendisinden yardım istemeyi ve kendisine tevekkülü emretmiştir.⁸⁷

Menar Tefsiri'nde Reşid Rıza, müminlerdeki Allah'a olan vela ve beranın Allah Teâlâ'nın onların işlerini üstlenmesi ve onlara yardım etmesi olarak kaydettikten sonra şöyle der: Size

⁸⁰ Enfal:8/2.

⁸¹ Ali İmran:3/122.

⁸² Hucurat:49/15.

⁸³ Gannuci, *Fethü'l-Beyan*, II, 324.

⁸⁴ Kasımî, *Mehasinü't-Tevil*, II, 401.

⁸⁵ Al-i İmran: 3/150.

⁸⁶ Taberi, VII, 277. Taberi'ye göre bu kavil, müfessirlerin üzerinde icma ettiği bir husustur.

⁸⁷ İbn Kesir, III, 207.

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resulü ve Müslümanlar Örneği

vadetmiş olduğu hususi inayetiyle işlerinizi üstlendiği vakit gerçek veli ve sizi muzaffer kılacak kudret sahibi muhakkak Allah'tır.⁸⁸

Allah'ın hakiki veli ve onları zafere ulaştıran olduğunu ve zaferin ondan olduğunu: "Allah sizin yardımcınızdır, başkası değil. O halde Mevlanız olan Allah'a itaat edin" diyerek açıklamıştır. Muhabbetullah zaferdir. Senin Allah'a olan muhabbetin sebebiyle O seni destekler ve sana yardım eder. Mevla'yı da şöyle tarif eder: Buradaki Mevla, zafer veren ve yardım eden manasındadır. Ve bu lafız sadece zafer ve yardıma delalet etmez, bununla birlikte muhabbet, karşılıklı sevgi ve yakınlığın kemaline de delalet eder. Zafer bu manalar ile beraber gelir. Zira her kimi Allah severse, muhakkak onun yardımcısı olur.

Allah zararlı olanı da fayda vereni de en iyi bilir, bu sebeple onun velimiz ve yardımcımız olmasıyla yetinmemizi bize emretmektedir. Nitekim şöyle buyurmaktadır: "*Allah sizin düşmanlarınızı çok daha iyi bilir. Allah dost olarak yeter, Allah yardımcı olarak yeter.*"⁸⁹

Sadi ayetin, "Veli olarak Allah kâfidir" kısmındaki velayetin manasını şöyle açıklar: kullarının hallerini üstlenir, bütün işlerinde onlara ihsanda bulunur. Saadet ve kurtuluşlarını elde edeceği şeyleri onlara müyesser kılar. "Yardımcı olarak Allah kâfidir." kısmını da şöyle açıklar: düşmanlarına karşı onları muzaffer kılar, onlara karşı sakınmaları gereken hususları açıklar, onlara karşı yardım eder. Dolayısıyla buradaki velayet hayırların elde edilmesi, yardım da şerhlerin yok edilmesidir.⁹⁰

Bu manayı İbn Abbas'ta da buluruz, nitekim şöyle demiştir: "Veli olarak" yani koruyucu olarak demektir.⁹¹ Beğavi'nin ise onu, Allah subhanehu ve Teâlâdan kullarına kendisinin veli oluşu ile yetinilmesine dair bir emir olarak tefsir ettiğini görürüz. Bu sebeple Zeccac'dan naklen şöyle der: bunun manası, Veli ve yardımcı olarak Allah ile yetinin, demektir.⁹²

Hazin de, "Allah Veli olarak yeter." ve "Allah yardımcı olarak yeter." ayetiyle ilgili Müfessirlerin söz birliği ettiği mananın "1. Yani işlerinizi üstlenen ve yerine getiren olarak yeter. Allah Teâlâ kimin velisi olursa, ona kimse zarar veremez. 2. Yani size onlara karşı yardım eder, artık onun velayet ve yardımına güvenin." olduğunu kaydetmiştir.⁹³

İşte bu sebeplerle Allah subhanehu ve teâlâ müminler tarafından olan velayı kendisine has kılmıştır. Acizlik ve ihtiyaçlarının karşılanması hallerinde kendisine yönelinmesini istemiştir. Zira müminler darlık vakitlerinde O'na sığınır. Allah Teâlâ onlardan şöyle bahsetmiştir: "*İman edip salih ameller işleyenlere gelince, (Allah) onların mükâfatlarını eksiksiz ödeyecek ve*

⁸⁸ M. Reşid Rıza, Menar, IV, 145.

⁸⁹ Nisa: 4/45.

⁹⁰ Sadi, I, 180.

⁹¹ İbn Abbas, I, 71.

⁹² Beğavi, II, 230.

⁹³ Hazin, I, 385.

lütfundan onlara daha da fazlasını verecektir. Allah'a kulluk etmekten çekinenlere ve büyüklük taslayanlara gelince; (Allah) onları elem dolu bir azaba uğratacaktır ve onlar kendilerine Allah'tan başka bir dost ve yardımcı da bulamayacaklardır.”⁹⁴

Taberi ayetin manası hakkında şöyle der: Allah'a kulluk etmekten çekinenler ve büyüklük taslayanlar, Allah kendilerine elim bir azapla azap ettiğinde kendileri için, azabından onları koruyacak, kurtaracak bir dost ve başlarına gelen belayı onlardan def edecek bir yardımcı olarak Allah'tan başka sığınacak bir yer bulamazlar.⁹⁵ İşte bu Hâlık'ın sıfatıdır ki O Veli ve yardımcıdır, kullarına yardım edendir, sıkıntılarda ve ihtiyaç zamanında onları kurtarandır. Sadi de bu kavilde olarak şöyle demiştir: mahlûkattan kendilerine veli olacak hiç kimseyi bulamazlar ki istediklerini elde edebilsinler, yine kendilerine yardım edecek birini bulamazlar ki korktukları şeyi onlardan def etsin. Merhametlilerin en merhametlisi de onlardan beridir, onları ebedi azaplarına terk etmiştir. Ve Allah Teâlâ onlar için ne hükmetmişse artık onun hükmünü geri çevirecek ve kazasını değiştirecek de yoktur.⁹⁶

Allah Teâlâ taatini kendisine ve Rasulü'ne vela ve beranın gereği kılmıştır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Kim peygambere itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. Kim yüz çevirirse (bilsin ki) biz seni onlara bekçi göndermedik.”⁹⁷

“Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Kim bana itaat ederse, kesinlikle Allah'a itaat etmiş olur; bana karşı gelen de Allah'a karşı gelmiş olur! Kim, (mümin olan) yöneticisine itaat ederse, kesinlikle bana itaat etmiş olur, ona karşı gelen de bana karşı gelmiş sayılır!”⁹⁸

Allah Teâlâ, müminlere her hususta peygambere itaati emretmiş. Şöyle buyurmuştur: “Allah'ın, (fethedilen) memleketlerin ahalisinden savaşılmaksızın peygamberine kazandırdığı mallar; Allah'a, peygambere, onun yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir. O mallar, içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir servet (ve güç) hâline gelmesin diye (Allah böyle hükmetmiştir). Peygamber size ne verdiyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah'ın azabı çetindir.”⁹⁹

“Allah'ın müminlere yapmış olduğu bu ikazın, yapılan taksime rıza göstermeyen iki sahabî hakkında olduğu söylenmiştir. Rivayete göre, Ensar'dan iki kişi, “*Bütün fedakârlıklar Ensar'a, mallar ise, muhacirlere, öyle mi!...*” diyerek hoşnutsuzluklarını ihsas ettirmişlerdi. Yüce Allah, ‘Resûlüm bu fey'den size neyi vermişse, onu alın; vermediği şey hakkında “Bize niye vermedi?” veya “Neden hep muhacirler arasında taksim ediyor?” şeklinde ileri geri konuşmayın!’ buyurarak,

⁹⁴ Nisa: 4/173.

⁹⁵ Taberi, IX, 427; Beğavi, II, 315; Kattan, I, 370.

⁹⁶ Sadi, I, 216.

⁹⁷ Nisa: 4/80.

⁹⁸ Nisa: 4/59; İbn Kesir, Tefsir, II/319; Duman, *Beyânu'l-Hak*, III, 332.

⁹⁹ Haşr: 59/7.

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resulü ve Müslümanlar Örneği

haksız yere elçisine itiraz edilmesini hoş görmemiştir. Haddizatında Muhacirler, Allah'a ve ahiret gününe imanlarını doğruladıkları ve Allah rızası için dinine ve elçisine yardımcı olup doğru yolda sadakatle yürüdükleri için, böyle bir ayrıcalıklı muameleyi çoktan hak etmişlerdir.!”¹⁰⁰

Ayet-i kerime müminlere, peygamberinizin din adına koyduğu kaidelerin alınması, sakınılması gerekenden de sakınılmasını açıklamıştır. Bundan dolayı Şaravî'nin şöyle dediğini görürüz: Peygambere itaat Allah'tan bir emirdir ve peygambere itaat Allah'a itaattir. Bu mantıklı bir durumdur, çünkü o bir elçidir; kim elçiye itaat ederse, onun itaati aslında Allah'a olur. Zaten elçi/Rasul de kendisini gönderenden tebliğ yapar. Böylece Allah Teâlâya taat ile Rasul'e taatin arasını bağladı. Ayetteki, taatin birliğine ve taatte ikisi arasında bir tefrikanın olmamasına olan delalet de zaten budur. Muhammed (s.a.s.) Allah'ın Rasulü'dür ve O'ndan aldığı vahyi tebliğ etmektedir. O'na itaat Allah Teâlâya itaattir.

Diğer müfessirlere göre de durum böyledir. Onlar da bunu itaat ve Rasul için velâ ve berâ olarak tefsir etmişlerdir. Allah Teâlânın “Kim peygambere itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur.” ayeti hakkında, Allah Teâlâ bize Rasulullah (s. a. v.)'e itaatin kendisine itaat olduğunu söylemiştir. Müslim'in Sahih'inde şöyle bir rivayet gelmiştir: Ebu Hureye'den (r.a.), o da Nebiyyullah (s. a. v.)'den; kendisi şöyle buyurdu: “Kim bana itaat ederse, Allah'a itaat etmiştir. Kim de bana isyan ederse, Allah'a isyan etmiştir. Yine kim emire itaat ederse, bana itaat etmiştir. Kim de emire isyan ederse, bana isyan etmiştir.”

*“De ki: “Göklerin ve yerin yaratıcısı olan, beslediği hâlde beslenmeye ihtiyacı olmayan Allah'tan başkasını mı dost edineceğim.” De ki: “Bana, (Allah'a) teslim olanların ilki olmam emredildi ve sakın Allah'a ortak koşanlardan olma (denildi).”*¹⁰¹

Ayette hitap Peygamberedir: Ey peygamber, de ki: Ben Allah'tan başkasını ilah ve yardımcı edinmem. O tek başına gökleri ve yeri daha önce hiç olmamışken ilk defa düzenle yaratandır. Allah Teâlânın “Allah'tan başka bir dost edinmem” kavlından murad: ancak hiçbir ortağı olmayan Allah'ı dost edinirim, çünkü o “Göklerin ve yerin yaratıcısıdır” yani onları hiçbir misal olmadan yoktan var edendir.

Sadi şöyle der: ilahî hitab Allah Resulü Muhammed (s. a. v.)'edir. Burada işleri düzenleme, eşsiz yaratmaya izafe edilmiştir. Şu, Allah'a şirk koşanlara de ki: Allah'ı bırakıp da şu aciz mahlûkları mı dost edineyim? Onlar beni sahiplensinler ve bana yardım etsinler? Hayır, ben Allah'tan başka bir dost edinmem, çünkü O, göklerin ve yerin yaratıcısıdır, onları yaratıp işlerini düzenleyendir.¹⁰²

¹⁰⁰ Duman, *Beyânu'l-Hak*, III, 377.

¹⁰¹ Enam, 6/14.

¹⁰² Sadi, I, 251.

Kuşeyri, ayette konuşanın halinin, peygamberin hali ile vasfedildiğini belirtmiştir: Allah beni güzel velayetiyle ikramlandırdıktan sonra ben ondan başkasını mı dost edinirim? Ve bana inayetinin aydınlığı ulaştıktan sonra ben iki âlemde de başkasına mı bakarım? Bu gerçekten zannen ve takdiren imkânsızdır.¹⁰³

Nesefi'nin "Veli"nin sıfatlarını, yardımcı ve mabud diye tefsir ettiğini görürüz. İbn Atıyye ise şöyle der: Nebi'den nankörlüğe gelen cevap "Asla!" olmuştur. Taberi'ye göre, mevzu peygamberle alakalıdır: Onu, putlarına tapmaya çağıranlara reddiye için bu sözleri söylemesi emrolununca, ayet onların bu sözüne cevaben gelmiştir.¹⁰⁴

Hazin de şöyle demiştir: Müşrikler Rasulullah (s. a. v.)'i babalarının dinine çağırınca, Allah Teâlâ onların aleyhine cevaben bu ayeti indirmiş ve şöyle demiştir: Ey Muhammed onlara de ki "Allah'tan başkasını mı dost edineceğim?" rab ve mabud, yardımcı ve destekçi olarak. Yani Allah'tan başka dost edinmem." demektir. "Göklerin ve yerin yaratıcısı" onları ilk defa ve eşsiz yaratan. "O yedirir ancak yemez." Yani rızıklandırır fakat kendisi rızıklanmaz. Burada Allah kendini mahlûkattan müstağni, mahlûkat ise O'na muhtaç bir Rabb, yardımcı, dost ve mabud olarak vasfetti.¹⁰⁵

Müminlerin Allah'a olan velasının vasıflarından biri de şudur: Onlar Allah'ı severler, Allah da onları sever; itaatkâr, aralarında merhamet ve sevgi ile muamele ederek, karşılıklı hürmet, yardımlaşma ve aralarında Allah için muhabbet ile müminlere kardeş olurlar. Allah Teâlâ buyuruyor: "*Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, (bilin ki) Allah onların yerine öyle bir topluluk getirir ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler. Onlar mü'minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı güçlü ve onurludurlar. Allah yolunda cihad ederler. (Bu yolda) hiçbir kınayıcının kınamasından da korkmazlar. İşte bu, Allah'ın bir lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.*"¹⁰⁶

"Allah'ı sevmek ve Allah tarafından sevilme, bir insan için hem dünyada hem de ahirette erişilebilecek iyiliklerin, güzelliklerin, saadet ve mutlulukların en büyüğü, en yücesi, en âlâsı ve en haşmetlisidir! Ancak bu sevgiye, sevgi denilir ve buna canlar, bin defa olsa da feda edilir. Bilinmelidir ki bu sevgi ancak, nefisini gerektiğince tanıyan ve Allah'ı imkânı ölçüsünce takdir edebilen bilge/ârif müminlerin harcıdır. Bu sevgi, Resûlullahı nefisinden de evlâ bilen, onu kendisine örnek edinen, numune-i imtisal olan ahlâkıyla ahlâklanana ve adım adım izini takip edip dinden büyük bir pay sahibi olmuş er kişilerin/rical kârıdır. (Krş. Âl-i İmran, 3/31) Bu sevgi, cennet ve içindekiler de dâhil, hiçbir karşılık beklemezsiniz, canını Allah yolunda satabilen, ölüm

¹⁰³ Kuşeyri, Abdülkerim b. Hevazin, *Letaifu'l-İşarat (Tefsiru'l-Kuşeyri)*, Thk. İbrahim el-Bisyuni, el-Hey'el-Mısriyye'l-Amme li'l-kitab, Mısır 1339, I, 463; Nesefi, I, 494.

¹⁰⁴ İbn Atıyye, Abdülhak b. Ğalib, *el-Muharrer*, Daru'l-kütübi'l-ilmiyye, II, 273; Taberi, XI, 282.

¹⁰⁵ Vahidi, el-Veciz, I, 347.

¹⁰⁶ Maide: 5/54.

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resulü ve Müslümanlar Örneği

gelene dek imanında ve davasında sabırla, kararlılıkla cihattan cihada koşabilen gerçek müminlerin hakkıdır. Bu sevgi ancak Yunus misali;

Cennet cennet dedikleri – Birkaç melek birkaç hûrî...

İsteyene ver anları – Bana seni gerek seni...

Rabia el-Adeviyye misali;

Sen tatlı ol da koy hayat acılarla dolsun,

Sen hoşnut ol da isterse tüm yaratıklar dargın olsun.

Seninle aramız iyi olduktan sonra, âlemler bozuk olsa ne çıkar!

Senin sevgin olduktan sonra, gerisi boştur,

Çünkü toprağın üstündeki her şey topraktır...¹⁰⁷ diyebilenlerin işidir. Yine bilinmelidir ki “Allah’ı seveni Allah da sever.” üstelik “Allah bir mümini severse, onu başkalarına da sevdirebilir...”¹⁰⁸

Nesefi, Allah Teâlânın “Allah onların yerine öyle bir topluluk getirir ki, Allah onları sever, onlar da Allah’ı severler.” kavlini; Allah onların amellerinden razı olur, onunla onları över, onlar da Allah’a itaat ederler ve O’nun rızasını üstün tutarlar, diye tefsir etmiştir.¹⁰⁹

Hazin, muhabbetin veladan kaynaklandığını şöyle ifade etmiştir: Allah Teâlânın kuluna muhabbeti: onu nimetlendirmesi, taatine muvaffak kılması ve onun için razı olacağı amele yöneltmesi, taati için en güzel mükâfatı vermesi, onu övmesi ve ondan razı olmasıdır. Kulun Allah azze ve celle’ye muhabbeti ise: taatine koşması, rızasını arzulaması, onun gazabını ve cezalandırmasını gerektirecek fiilleri yapmaması, Allah katında kendisini yakınlatacak şeylere yanaşmasıdır.¹¹⁰ İşte bu vela ve beradandır. Allah Teâlâ kendisine, rasulüne ve mümünlere olan velayı tarif etmiş ve müminleri “Sizin dostunuz ancak Allah’tır, Resûlüdür ve Allah’ın emirlerine boyun eğerek namazı kılan, zekâtı veren mü’minlerdir.”¹¹¹ diye vasfetmiştir.

Allah’ın velayeti iman ve takva ile elde edilir. Takva sahibi her mümin Allah’ın velisidir. Her kim Allah’a dost olursa Rasul’ün de velisi olur. Allah ve Rasul’ünün velisi olduğu kimsenin de elde edeceği dostluk tam olur.¹¹²

Denilmiştir ki bu ayetler Ubade b. Samit ve Abdullah b. Selam hakkında nazil olmuştur. Ubade, Yahudilikten teberri ettiğinde “Kim Allah’ı, O’nun peygamberini ve inananları dost

¹⁰⁷ Seyyid Kutub, *Fi Zılali'l-Kur'an*, III, 453.

¹⁰⁸ Âl-i İmran: 3/31; Meryem: 19/86; Duman, *Beyânu'l-Hak*, III, 760-761.

¹⁰⁹ Nesefi, I, 454.

¹¹⁰ Hazin, II, 55.

¹¹¹ Maide: 5/55.

¹¹² Sa'di, I, 236.

edinirse...” ayeti gelmiştir. Ubade şöyle demiştir: “Ben onların ve Yahudilerin velayetinden Allah’a ve Rasulü’ne teberri ettim. Benim Allah ve rasulü’nden başka velim/dostum yoktur.”¹¹³

Müminlerin velayeti, Allah subhanehu ve Teâlâ ve Rasulü ile kayıtlıdır. “Ey müminler, sizin dostluğunuz ancak Allah’a ve Rasulü’nedir. Size O’ndan başka yardım edecek bir yardımcı yoktur.” Zemaşşeri de ne güzel ifade etmiştir: Araplarda esas, Allah’a iman edip putlara tapmayan raki/rukü eden diye isimlendirilir. Kim Allah’ı ve Rasulü’nü ve müminleri dost edinirse, o Allah’ın taraftarlarındandır, Allah’ın taraftarları da zafere erişen ve kurtuluşa erenlerdir. Allah subhanehu ve Teâlânın Kitabında zikrettiği iki gurup/taraftar vardır. Birincisi: Allah’ın taraftarları; Allah, Rasulü ve müminlerde ifadesini bulan aşırılardan uzak hak ehli. İkincisi: şeytanın taraftarları; şeytanda, ardından gidenlerde, yardımcılarında ve dostlarında ifadesini bulanlar.¹¹⁴

Bizlere gereken; Allah Teâlâya, Rasulü’ne, dininin zaferine; Allah ve Rasulü’nün seveceği sadık Müslüman cemaatlere zahir ve batında, genişlik ve darlıkta samimiyettir. Allah’a karşı sadık olmak ve dünyaya çağıranlardan, baskıcı, nifak ehli, İşlam dinini kötüleyen sahte gurupların tabiiilerinden olmamaktır.

Allah subhanehu ve Teâlâ velayeti ve hâkimiyeti her hususta kendisine has kılmıştır. Böylece bütün insanlığa hitaben şöyle buyurmuştur: “*Sonra hepsi, gerçek sahipleri (Mevlâları) Allah’a döndürülürler. İyi bilin ki hüküm yalnız O’nundur. O, hesap görenlerin en çabuğudur.*”¹¹⁵

Yani onların gerçek mevlasıdır, mabutlarıdır, onları idare edendir. Onlara sevap veren, ceza veren gerçek ve adaletli velisidir.¹¹⁶

اتبعوا ما أنزل إليكم من ربكم ولا تتبعوا من دونه أولياء قليلا ما تذكرون “*Rabbinizden size indirilene uyun. Onu bırakıp başka dostlara uymayın. Ne kadar da az öğüt alıyorsunuz!*”¹¹⁷

Bu ayetten maksat Allah’ın hüküme teslim olmak, iltizam etmek, emrine tabi olmaktır.¹¹⁸

Ayette ifade edilen Allah’tan başka dostların (evliya) ise, haramı helâl, helâli haram kılanlar, başka bir görüşe göre ise, putlar ve heykeller olduğu ifade edilmiştir.¹¹⁹

Allah Teâlâ velayeti ve beraati müminlere birbirlerinin dostları olma manasında açıklayarak şöyle buyurmuştur: “*İman edip hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla*

¹¹³ Beğavi, III, 73,74. Salebi’nin tefsiriyle aynı, bkz., Salebi, I, 755; keza bkz. şa’ravî, I, 2236; Taberi, X, 424.

¹¹⁴ Zemaşşeri, Keşşaf, I, 648; keza bkz. Beyzavi, II, 132; Neseфі, I, 456; Kutub, II, 907.

¹¹⁵ Enam: 6/62.

¹¹⁶ İbn Abbas, I, 111; Beğavi, III, 152; Beyzavi, , VII, 138-141; Neseфі, I, 511; İbn Kesir, VI, 56; Kuşeyri, I, 480; Celaleyn, I, 172.

¹¹⁷ Araf: 7/3.

¹¹⁸ İbn Kesir, VI, 357.

¹¹⁹ Matüridi, Muhammed b. Muhammed b. Mahmud, *Tevlati Ehli’s-Sünne*, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut 1426/2005, IV, 356; keza bkz. Semani, Mansur b. Muhammed b. Abdilcebbar, *Tefsiru’l-Kuran*, Daru’l-Vatan, Riyad 1418/1979, II, 164; Beğavi, III, 213; Hazin, II, 180.

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resulü ve Müslümanlar Örneği

cihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler var ya, işte onlar birbirlerinin velileridir. İman edip hicret etmeyenlere gelince, hicret edinceye kadar, onların velayetleri size ait değildir. Eğer din konusunda sizden yardım isterlerse, sizinle aralarında sözleşme bulunan bir kavme karşı olmadıkça, yardım etmek üzerinize borçtur. Allah yaptıklarınızı hakkıyla görendir.”¹²⁰

Allahu Teâlâ muhacir ve Ensar'ın kardeşliğini zikrederek de onlar hakkında şöyle buyurmuştur: *“İman edip hicret eden ve Allah yolunda cihad edenler ve (muhacirleri) barındırıp (onlara) yardım edenler var ya; işte onlar gerçek mü'minlerdir. Onlar için bir bağışlanma ve bol bir rızık vardır. Daha sonra iman edip hicret eden ve sizinle birlikte cihad edenlere gelince, işte onlar da sizdendir. Allah'ın kitabınca, kan akrabaları birbirlerine (varis olmaya) daha layıktırlar. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.”¹²¹*

Bu ayette iki defa geçen velayet kelimesinin ikisi de bir şahsı veya bir aileyi ya da bir toplumu koruma, gözetme ve gıyabında tüm haklarını savunma görev ve sorumluluğunu yüklenmek anlamındadır.¹²² Buna göre, müminler birbirlerinin yükümlü ve sorumlu velisidirler. Allah Tealâ, bu ayetler indiği dönemde Müminler arasındaki velayet hükmünü, hicret şartına bağlamıştır. Bu durumda sadece iman eden ve hicret eden Muhacirlerle onları Medine'ye davet edip kendi yurtlarında yaşama imkânını veren Ensar birbirine karşı velayet göreviyle yükümlüdürler. Velayet hükmünün hicret şartına bağlanması, o günün konjonktürel durumuyla sınırlı olduğu da bilinmelidir!

Maksat şudur: Mümin müminin, kâfir de kâfirin dostu olduğu hâlde siz, bu bilinç ve yükümlülükle velayet görevinizi ifâ etmezseniz veya bu gerçeğe rağmen müminleri bırakıp kâfirleri kendinize veliyyü'l-emr ediniz; onlara sığınır ya da onları himaye etmeye kalkışırsanız, elbette yeryüzünde büyük fitne zuhur eder; egemenlik başkasına geçer, haklarınız çiğnenir, savunma zemini bulamaz, perişan olursunuz!

Anlaşıyor ki hicret etme imkânı olduğu hâlde bir müminin hicret etmeyip Mekke'de müşriklerin arasında müstaz'af durumunda yaşaması ona yakıştırılmamaktadır. Bu demektir ki müminler, imkânları ölçüsünce ve kısa zamanda Mekke'den hicret edip Medine'de toplanarak güç ve kader birliği etmek durumundadırlar. Birbirlerinin “Din kardeşleri olmaları” sebebiyle müminler, nerede bulunurlarsa bulunsunlar, birbirlerinin velileridirler; gıyaplarında ve düşmanları karşısında kardeşlerini savunmak ve desteklemekle yükümlüdürler.

¹²⁰ Enfal: 8/72

¹²¹ Enfal: 8/73-75.

¹²² Bkz. Rağıb, Müfredat, 'ءلاو' mad.

Allah'ın Kitabına göre velayet hususunda akrabaların öncelik hakları vardır. Yani din bağıyla birlikte kan bağı da varsa; kan bağı olanlar diğerlerinden önce gelirler.”¹²³

Allah Teâlâ Velâ ve Berâ'yı bir manada toplamıştır, şöyle buyurmuştur: “*Muhakkak ki benim velim, Kitab'ı (Kur'an'ı) indiren Allahtır. O, Bütün Salihlere Velilik eder.*”¹²⁴ Bazı âlimler, Velâ ve Berâ'nın özeti olarak, her ikisini kapsayan bir hâkimiyet manası olduğunu söylediler. Bu durumda mana O (Allah), Kitabına iman eden ve salih olanların velisidir.

Biz bu ayet-i kerimede Allah c.c'un yüce kudretinin beyanını ve veliliğinin kapsayıcılığını buluyoruz. Bu durum Kitab'ı indirene has kılınmıştır. Allah'ın c.c salih kullarını seçmesi peygamberleri ve kulları içindir. Hayırlı ve faydalı şeyleri onlara celb eder, zararlı şeyleri onlardan def eder. Onların dünyada korunması O'na aittir.¹²⁵ Biz Allah'ın c.c salih kullarına dünya ve ahirette yardımcı olması sebebiyle onun kudretinin genişliğine şükrederiz. “*Bana Allah yeter*” O benim işimin sahibidir benim dünya ve Ahirette yardımcımdır.” O Kur'an'ı hak ile bana indiren ve hem dünya hem ahirette salih kullarının yardımcısı olandır.

Allah c.c “berâ”yı Hz. Peygamber'e (s.a.s) şu ayetle bildiriyor: “*Eğer onlar seni yalanlarsa dedi: Benim işim bana aittir; sizin işinizde size. Siz benim yaptığımdan uzaksınız; ben de sizin yapmakta olduğunuz şeylerden uzağım.*”¹²⁶

Bu âyette şu husus bildirilmektedir: “Allah c.c koruyan ve yardım edendir. O, bütün itaat edip amel edenlerin ve Resul'ü inkâr edip Allah'a iman etmeyenlerin amellerinin karşılığını verecektir. Allah iyilerin ve iyi amellerin velisidir, kötülerden ve kötü amellerden ise beridir.”¹²⁷

“*Bilesiniz ki Allah dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmecektir.*”¹²⁸ Allah c.c dostlarının ona iman edip onu seven, ondan korkan kimseler olduğunu haber veriyor. Onlar görüldüğünde Allah'ı hatıra getiren kimselerdir. Rablerinin kendisinden korkan kimselerin dostu olduğunu açıklıyor. Onlar için dünyada da âhirette de hiçbir korku yoktur.

Ebu Davud'da geçen bir hadis-i şerifte şöyle buyrulur: “*Allah'ın kullarından bir topluluk vardır ki bunlar peygamber değildir, şehit de değildir, Kıyamet günü onlara Allah'ın bahşettiği makama, Peygamberler ve şehitler gıpta ederler. Dediler ki: Bize söyleyin kimdir onlar ey! Allah'ın resulü? O da buyurdu ki: Onlar aralarında herhangi bir akrabalık bağı veya mal bölüşümü olmaksızın Allah için birbirlerini seven kimselerdir. Allah'a yemin olsun ki onların yüzleri nurdur, onlar nurun üstündedirler. İnsanların korktuğu gün onlar korkmazlar, insanların*

¹²³ Hucurat: 49/10; Ahzab: 33/5; Duman, *Beyânu'l-Hak*, III, 186-187.

¹²⁴ Araf: VII, 196.

¹²⁵ İbni Abbas, I, 186; Sa'di, I, 312; Beğavi, I, 315.

¹²⁶ Yunus:10/41.

¹²⁷ Beğavi,IV, 134; Ra'zi, XVII, 256; Ha'zin,II, 455.

¹²⁸ Yunus:10/62.

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resulü ve Müslümanlar Örneği

üzüldüğü gün onlar üzülmeyenler diye buyurdu ve şu ayeti kerimeyi okudu: "Allah'ın dostları için korku yoktur ve onlar üzülmeyecekler."

Tirmizi'de geçen bir hadis-i şerifte şöyle buyrulur: *Rasulullah'ın şöyle dediğini işittim: Allah c.c şöyle buyurdu: "Celalim hakkı için Allah için birbirini seven kimselerin peygamberlerin ve şehitlerin gıpta ettiği nurdan makamları vardır."*¹²⁹

Bu kan ve akrabalık bağı olmaksızın, Allah için din kardeşliği ve muhabbet demektir. Allah için birbirini sevmek ve kardeş olmak demektir. Bu kardeşlik sebebiyle Allah'ın dini ve kitabına hizmet etmek için yardımlaşmaktır. Onlar, Allah'ın sevgilileri ve seçtikleridir. Samimi kulları arasındaki ibadet, tevekkül ve sevgi bakımından en seçkin olanlarıdır. Onlar iman edip Allah'tan korkan kimselerdir.

"Evliya" veli kelimesinin çoğuludur. Bu kelime "vav", "lam" ve "ya" harflerinden oluşur, bu harflerin hepsi yakınlık manasına delalet eder. Bu mananın Allah'a mekân ve yön bakımından izafe edilmesi mümkün değildir. Ancak kalb Allah'ın marifetinin nuru ile dolarsa ve onu idrak denizinde kaybolursa O'na yakınlaşmak mümkün olur. Bu durumda Allah'a yakınlık meydana gelir ve Allah'ın velilerinden bir veli olur. Bir kimse bu şekilde hareket ederse Allah o kimsenin velisi, yardımcısı ve işlerini idare edeni olur¹³⁰.

Âlimler derler ki: Biliniz ki Allah için Allah'a iman ve itaat hususunda dostluk edenler Allah'ı sever Allah' da o kimseleri sever. Onlar için dünyanın sıkıntıları karşısında korkmak yoktur, Ahiretteki azaptan da korkmak yoktur, Dünya arzularından kaçırdukları şeyler için de onlar üzülmeyecekler. Çünkü onlar için Allah'ın katında bunlardan daha büyük ve bol nimetler vardır.¹³¹

*"Velayet yalnızca hak olan Allah'a mahsustur. Onun mükâfatı daha hayırlıdır, vereceği sonuçta daha hayırlıdır."*¹³²

Müminler arasındaki muvalat Allah'ın nusretine karşılık sadece ona hamd etmektir, Zorluklar karşısında rabbi olduğunu bilmek, kendisinin de ona itaatkâr olduğunu itiraf etmektir. O sevabın da cezanın da en hayırlısını verendir.

Allah (c.c.) Kâfirler üzerine kahr ve mülk ile velayet eder ki şöyle buyurmaktadır: *"Orada herkes daha önce yaptığı şeyleri yoklayacak, hepsi de gerçek sahipleri olan Allah'a döndürülecekler ve uydurdukları şeyler kendilerinden kaybolup gidecektir."*¹³³

¹²⁹ Ha'zin, II, 450.

¹³⁰ Hicazi, Muhammed Mahmud, *et-Tefsirul Vadih*, Daru'l Cil'i Cedid, Beyrut, 1993, II, 75.

¹³¹ el-Muntehab, II, 296.

¹³² Kehf: 18/44.

¹³³ Yunus: 10/30.

Hamza ve Kisai'nin kıraatine göre “*velayet*” kelimesinde ki vav harfi esre ile okunduğu vakitte mülk ve saltanat manasına gelmektedir. Tıpkı şu ayet-i kerimede olduğu gibi: “*O gün onlar ortaya çıkarlar Onların hiçbir şeyi Allah'a gizli kalmaz bugün mülk (hükümranlık) kimindir? Tek olan, her şeyi kudret ve hâkimiyeti altında tutan Allah'ındır.*”¹³⁴

Yine şu ayette olduğu gibi: “*O gün gerçek hükümranlık Rahman'ındır ve kâfirlere zorlu bir gün olacaktır.*”¹³⁵

şu ayet de yle: “*İşte o gün Hükümranlık Allah'ındır. O, insanların arasında hükmünü verir. Artık iman edip salih ameller işlemiş olanlar naim cennetlerindedirler.*”¹³⁶

Geçen Ayet-i Kerimelerden anlıyoruz ki, velayet ve nusret Allah'a aittir. Hiç kimse onun izni ve yardımı dairesi dışında kimseye nusret etmeye gc yetiremez.

Ayet-i kerime de “*İşte bu durumda velayet yalnızca hak olan Allah'a mahsustur.*” Buyruluyor. Beğavi Ayeti kerimede geçen Velaye kelimesini kıyamet gününe has kılar. İmam Hamza ve İmam Kisai Velayet kelimesini vav harfinin esresi ile okumuşlardır. Yani Velayet, saltanat manasındadır. Geri kalan kıraat imamları ise bunu vav harfinin fethası ile okumuşlardır. Bu durumda, Muvalat ve Nusret manasındadır¹³⁷. Kur'an-ı Kerimde vel ve ber kelimelerinin tekrarlarına rastlıyoruz. Hz.İbrahim (a.s) kıssasında olduğu gibi. İbrahim (a.s) Allah'a tevekkül etmesi sebebiyle Allah c.c. onu kavmi, babası ve onların ibadet ettiği putlardan beri kılmıştır: “*Hani İbrahim Babası ve Kavmine şöyle demişti: şüphesiz ben sizin taptıklarınızdan uzağım. Ben Ancak, beni yaratana taparım. şüphesiz O, beni doğru yola iletecektir.*”¹³⁸

SONUÇ

Hayatın dinî ve dnyev iki yarısına baktığımızda; İşlam toplumundaki fetvaların çokluğu ve fikr farklılaşma, dindeki hata ve taşkınlıkların artması, firkalar, cemaatler vb. şekilde İşlam dini içerisinde yeni bir dinin ortaya çıkışı, aynı şekilde ardından gidilen ve kc bir meyille “din” adı altındaki korkutucu ayrışmalar hepimizin malumudur. Bütün bunlardan daha büyüğü ise, her biri istikamet ve doğru yol üzere olduklarını iddia eden firkalar ve mezhepler arasında öldürmenin yayılması, yine aralarında tekfirin baş göstermesi, gayrı dinî ırkçılık sebebi ile dinden dönmelerin artmasıdır. Problemin ciddiliği ve İşlam halin düşüşü, araştırmacıyı bu konularda araştırmaya sevk etmektedir. İşte biz de bu çalışmamızda, bu meseledeki bütün görüşleri toplamaya, fikirler arasını bulmaya ve taassuptan ve meyilden uzak, doğru bilgiyi araştırmaya

¹³⁴ Mu'min: 40/16

¹³⁵ Furkan: 25/26

¹³⁶ Hacc: 22/56

¹³⁷ Beğavi, V, 173.

¹³⁸ Zuhruf: 43/27-26.

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resulü ve Müslümanlar Örneği

özen gösterdik. Bunda da, bu görüş ve fikirlerin Kur'an-ı Kerim'deki asıllarını ve doğru noktaya nasıl döndürülebileceğini inceledik. Ve Kur'an'a sınıksız tutunarak, dinimizde problem oluşturan bu aşırı görüşlerden uzak kalmaya çalıştık.

Bu gayeyle Kitabullah'a sığındık ve ilgili ayetler ve bunların tefsirleriyle; vela ve beranın hükmü, sebepleri ve kısımlarını izaha çalıştık. Ta ki Kur'an-ı Kerim ve Şeriat'ta meselenin hükmü iyice anlaşılın ve meselenin hükmünü kaynağından ve aslından öğrenmiş olalım. Bu minvalde öncelikle Allah'a, Rasulü'ne ve müminlere; ardından da Şeytan'a, ehl-i kitaba, kâfirlere ve müşriklere karşı olan velâ ve berâ ile ilgili ayet-i kerimeleri bir araya getirdik. Ve içerisinde vela ve beradan bahseden tefsirlerden hareketle meseleyi açıkladık ve izah ettik. Sonrasında ise içerisinde Allah'a, Rasulü'ne ve müminlere; ehl-i kitaba, kâfirlere ve müşriklere karşı olan vela ve beraya dair hükümler yer alan ayetleri tespit ettik. Ardından da bunlarda yer alan emir, nehiy, men', sakındırma vb. ilahî ahkâmı ortaya koyduk.

Vela ve beranın hükmü ile alakalı ayetlerin izahında görüldü ki âlemlerin Rabbi'nin sözünde zuhur eden nehiy, emir, tenbih, ayıplama, açıklama, hakikatin ortaya çıkışı, mükâfat veya ceza ile neticelenme olarak beliren bu hakikatler, her yönden kolaylık ve selamete geçmektedir. En güzel yanı da kolaylıkla ve derli toplu biçimde; yaralayıcı ve men edici şekilde olmayarak bir hidayet kaynağı olmasıdır.

Hiç şüphe yok ki bu araştırma araştırmacıların önüne, girmiş olduğumuz yolun tamamlanmasının yolunu açacak ve vela ve beraya dair ilahî hakikatin iyice anlaşılması ve açıklanmasına ve bizzat Kur'an-ı Kerim'den hüküm çıkarmaya dönüşü sağlayacaktır. Çünkü bugün sorun evvela; fakih ve müfessirlerden bazılarının Kur'an'ı kendi yönelişi, fikri, meyilleri, mezhebî yahut gurupsal veyahut cemaatsel bağlılıklarına göre tefsir etmesi ve hevasına uyarık ayetlerdeki ilahî mana, maksat ve mefhumu unutmaması sebebiyle büyük taassupta olmalarındadır.

Vela ve beranın mefhumu ve hükmü şu ayet-i celilede zikrolunmuştur: **“Allah, göklerin ve yerin nurudur. Onun nurunun misali, tıpkı içinde lamba bulunan bir kandile benzer. O lamba bir cam fanus/cam sırça içindedir. Cam fanus ise, sanki inci gibi parlayan bir yıldızdır. Bu lamba ne doğuya ne de batıya mensup olmayan mübarek bir zeytin ağacından tutuşturulur. Bu öyle bir ağaç ki, neredeyse ateş değmeden de yağ ışık verir. Nur üstüne nurdur/pırıl pırıldır. Allah, dilediği kimseyi nuruna iletir. Allah -gerçeği anlamaları için- insanlara misaller verir. Allah her şeyi bilir.”**¹³⁹

Allah'a hamd olsun ki çalışmamızı tamamladık. Gayesini ve ileriye dönük geniş yönlerini açıkladık. Araştırmamız, vela ve beranın hükmü ve dinî taassub sebebiyle Müslümanların mevcut problemlerinin çözümünde ve güncel araştırmalarda bir yöntem olarak alınmak hususunda dinî

¹³⁹ Nûr: 24/35.

ufuklar açacaktır. Ve ümit ediyoruz ki çalışmamız inşallah cemaatler arasındaki düşmanlık, ayrışma gibi kopuklukların çözümüne katkı; mezhepler arasındaki tekfir, sapıklık suçlamaları gibi menfi davranışların terkine bir davet olacaktır. Yine gruplaşma fitnesine bir veda; Müslümanlar arasındaki safların birleşmesi; ayrışma, taassub ve bir fırkaya yahut bir cemaate bağlılık sebebiyle zuhur eden çatışmaların terkine bir vesile olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abdullah b. Abdülmuhsin, *et-Tefsirü'l-Müeyesser*, (2. Baskı), Arıyad-Suudi Arabistan 1430/2009.
- Abdullah İbn Abbas, *Tenvirü'l-Mikbas min Tefsir İbn Abbas*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1412/1992.
- Abdusselam b. Bercis b. Nasır, *Tedvinul Akidetul Selefi Cuhud Eimmetul İslam*, (1. baskı), Daru s-Selef, Arıyad-Suudi Arabistan 1998.
- Ahmed b. Hanbel, *el-Kamüsü'l-Mühit, Müessesetür'Risale*, (8. Baskı), (Muhammed Naim el-Ârkesusî), 1426/2005.
- Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (2. Baskı), el-Mektetu'l-İslamî, Kahire, 1995.
- Ahmed Selame el-Kalyubî ve Ahmed el-Barlesî Umeyre, *Haşiyeta Kalyubî ve Umeyre*, Darü'l-Fikr, 1415/1995.
- Âlanî, Abdulkadir b. Hüveyş es-Seyyid Mahmud Ali Gazî, *Beyanü'l-Meanî*, Dimeşk 1382/1965.
- Ali b. Naki el-Ulyanî, *Akidetü'l-İmami'l-Ezherî*, Darü'l-Vatan, el-Mağrib 1418/1997.
- Âlusî, Şihabuddin Mahmud İbn Abdilllah el-Hüseynî, *Ruhu'l-Mea'nî fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-Azim ve's-Sebi'l-Mesanî*, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1415.
- Beğavî, Ebu Muhammed el-Hüseyn b. Mesud, *Meâlimü't-Tenzil*, (Thk: Muhammed Abdullah en-Nemir), Darü Taybe, Arıyad-Suudi Arabistan 1417/1997.
- Behnesavî, el-Müsteşar Salim el-Behnesavi, *es-Sünnet'ül-Müftera Aleyha*, (4.Baskı), Dar'ül-Vefa, Kuveyt 1992.
- Beydavî, Nasiruddin Ebu Said Abdullah b. Ömer b. Muhammed eş-Şirazî, *Envarü't-Tenzil ve Esrarü't-Tevil*, (Thk: Muhammed Abdurrahman el-Meraşlı), Darü İhyai't-Turasi'l-Ârabî, Beyrut 1418.

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resulü ve Müslümanlar Örneği

- Buhari, Muhammed b. İsmail Buhari, *Sahihul Buahari*, (1.Baskı), (Tahkik: Muhammed b. Züheyr b. Nasır en-Nasır), İhyau Trasil-Arabî, Beyrut 2001.
- Bursevi, İsmail Hakkı, *Ruhu'l-Beyan*, Darü'l-Fikr, Beyrut tsz.
- Celaleyn, Callüddin Muhammed b. Ahmed el-Mahallî, Calalüddin Abdurrahman b. Ebibekir es-Suyutî, *Tefsirü'l-Celaleyn*, (I-X), Darü'l-Hadis, Kahire 1427/2006.
- Celaleyn, Celaleddin Abdurrahman B. Ebubekr es-Suyuti, *El İtkan Fi Ulumul Kuran*, Merkezü d-Dirasatul Kur'aniyye, Riyad 2005.
- Cevziyye, Muhammed b. Ebi Bekr b. Eyyüp b. Kayyim, *Zadu'l Mead fi Hude Hayr'il-İbad* (tahkik el-Arnaut) *Müesseset'ür-Risale*, Beyrut tsz.
- Duman, M. Zeki, *Beyânu'l-Hak (Kur'an-ı Kerîm'in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri)*, Fecr Yayınları, Ankara 2008.
- Ebü Nu'aym, Ahmed b. Abdullah el-İsfehânî, *Hilyetu'l-Evliyâ' es-Se'âde*, Kahira- Mısır.
- Ebu Zehra, Muhammed, *Fikri'l-Arabî*, Riyad 1987.
- Ferahidî, Ebu Abdirrahman el-Halil b. Ahmed b. Âmr b. Temim, *el-Âyn*, (Thk: el-Mahzumî ve's-Samiriyy), Mektebetü'l-Hilal, Darü Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1424/2003.
- Firuzâbâdî, Muhammed b. Yakub Menduddin, *el-Kâmusu'l-Muhît*, (I-VII), (thk. Muhammed Nuaym el-'Arkasûsî) (1. Baskı) Müessesetu'r-Risâle, 1426/2005.
- Gaznevî, Muhammed b. Abdullah el-Îcî eş-Şîrâzî, *Câmi'u'l-Beyân fi Tefsiri'l-Kur'an*, (thk. Abdulhamid Hindâvî) (1. Baskı), Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2004.
- Hâtim b. 'Ârif b. Nâsır eş-Şerîf, *el-Velâ' ve'l-Berâ' Beyne'l-Ğuluvvi ve'l-Cefâ'* Dâru'n-Neşr, Mekke 2009.
- Hatib, Muhammed Abdullatif, *Evdahü't-Tefasir*, el-Matbaa'l-Mısriyye, Kahire 1964.
- Hazin, Alauddin Ali b. Muhammed b. İbrahim b. Ömer eş-Şeyhî Ebu'l-Hasan, *Lübabü't-Tevîl fi Meani't-Tenzil*, (Tsh: Muhammed Ali Şahin), Darül Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut 1415.
- Hicazî, Muhammed Mahmud, *et-Tefsirü'l-Vadîh*, (10. Baskı), Beyrut 1413.
- İbn Abdilberr, el-Hafız Ebi Ömer Yusuf el-Endülüsî, *el-İntika fi Fedaili'l-Eimmeti's-Selase el-Fukaha Malik b. Enes ve's-Şafii ve Ebu Hanife*, Mektebetü'l-Matbuati'l-İslamiyye, Halep 1417.
- İbn Aşur, Ahmed Tahir b. Muhammed b. Muhammed et-Tahir et-Tunusî, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, (I-XXX), ed-Darü't-Tunusiyye, Tunus 1984.

- İbn Âtiyye, Ebu Mahmud Ebu'l-Hakk b. Ğalib b. Abdirrahman b. Temam el-Endülüsî el-Meharibî, *el-Muharrerü'l-Veciz fi Tefsiri'l-Kitabi'l-Âziz*, (Thk: Abdusselam Abduşşafi Muhammed), Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1422.
- İbn Hişam, Abdulmelik b.Hişam, *Essiyerul Nebeviyye*, Darul Kitabi'l-Arabi, Lübnan, Beyrut1990.
- İbn Huzeyme, İmamul Eimme Ebu Bekir Muhammed b. İşhak b. Hüzeyme el-Nisaburi, (thk. Muhammed Mustafa el-A'zami), el-Mektebul İslami, Beyrut Tsz.
- İbn Kayyim el-Cevzî, Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyüb b. Sa'd Şemsuddîn, *el-Cevâbu'l-Kâfi limen Se'ele 'ani'd-Dâ'i ve'd-Devâ'i*, (1. Baskı) Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1997.
- İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye, Muhammed b. Ebubekir b. Eyyüb, *İ'lamü'l-Mu'avvukin an Rabbi'l-Âlemin*, Darü İbni'l-Cevziyy, (Thk: Hasen Al Selman Ebu Ubeyde), Riyad 1423.
- İbn Kesir, İsmail b. Ömer el-Karşî ed-Dimeşkî Ebu'l-Fida Umaduddin, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, (2. Baskı), (Thk: Hisan Abdulmennan), Darü İbn Kesir, Beyrut 1431/2010.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İsmail b. Ömer, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-'Azîm*, (thk. Muhammed Huseyn Şemsuddin), (1. Baskı), (I-VII.) Dâru'l-Kutubi'l-İlmiye, Beyrut 1998.
- İbn Manzûr, Cemaluddin Muhammed b. Mukerrem, *Lisanu'l-Arab* (I-XV) (3. Baskı) Dâr-u Sâdır, Beyrut 1993, III, .
- İbn Recep el-Hanbelî, *Câmi'u'l-'Ulumi ve'l-Hikem*, (3. Baskı), Mustafa el-Bânî el-Halebî,Kahıra Mısır 1382. 1962.
- İbn Seyde, *el-Muhkim ve'l-Muhiti'l-Azam*, (Thk: Abdulhamid Hendavi), Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1421/2001.
- İbn Teymiyye, Ebû'l-'Abbas Takiyyuddin Ahmed b. Abdusselam el-Harrânî, *el-İhticâc bi'l-Kader*, (thk. Muhammed Nasıruddin el-Elbânî) (5. Baskı), el-Mektebu'l-İslamî, Beyrut 1393/1986.
- İbn Teymiye, Takiyyuddin Eb'ul-Abbas Ahmed b. Abd'ul-Halim b. Teymiye El-Harrani, *Kitab'ul-Fetava*, Mecmeulmelik Fehd litübaat'il-Mushaf'iş-Şerif, Arıyad- Suudi Arabistan 1995.
- İyad Fevzi Tefvîk Hamdan, *Ahkamü'ş-Şeria Beyne't-Ta'lil ve't-Taabud*, Camiatü's-Sudan, Hartum1997.
- Kalemunî, Muhammed Raşit b. Ali Rıza b. Muhammed Şemsuddin b. Muhammed b. Bahaiddin b. Molla Ali, *Tefsirü'l-Kur'ani'l-Hakim*, Kahıra -Mısır 1990.

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resulü ve Müslümanlar Örneği

- Kannucî, Ebu Tîb Muhammed Sıddık Han b. Hasan b. Ali b. Lütfillah el-Buharî, *Fethü'l-Beyan fi Makasidi'l-Kur'an*, (Thk: Abdullah b. İbrahim el-Ensarî), el-Mektebetü'l-Asriyye, Beyrut 1412/1992.
- Karşî, Abdulkadir b. Muhammed b. Muhammed Nasrullah b. Salim b. Ebi'l-Vefa Muhyuddin Ebu Muhammed, *el-Cevahirü'l-Müdiyye fi Tabakati'l-Hanefiyye*, (2. Baskı), (Thk: Abdülfettah Muhammed), Darü Hicr, Hartum- Suud 1413/1993.
- Kasimî, Muhammed Cemalüddin b. Muhammed Said el-Hellakî, *Mehasinü't-Tevîl*, (Thk: Muhammed Basel Uyun es-Sevd), Darü Kütübi'l-İlimiyye, Beyrut 1418.
- Kattan, İbrahim, *Tefsirü't-Tefsir*, Mektebetül Vehbe, Kahıra- Mısır 2000.
- Komisyon, *el-Mucemü'l-Vasit*, Mektebetü'ş-Şüruki'd-Devliyye, Kahıra- Mısır 2004.
- Kurtubî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebibekr b. Ferh el-Ensarî Şemsuddin, *el-Câmi li-Ahkâmi'l-Kur'an (Tefsirü'l-Kurtubî)*, (Thk: Ahmed el-Berdunî ve İbrahim Edfiş), Darü Kütübi'l-Mısriyye, Kahire 1384/1964.
- Kuşeyrî, Abdulkerim b. Havazin b. Abdilmelik, *Tefsirü'l-Kuşayrî*, 3. Baskı, (Thk: Abdullatif Hasan Abdurrahman), Kahıra- Mısır tsz.
- Kutub, Seyyid, *fi Zilali'l-Kur'an*, (7. Baskı), Darü'ş-Şuruk, Beyrut 1412.
- Kutub, Muhammed İbrahim, *Mealim Fi Tariki Seyyid Kutub*, Daru eş Sark, Kahıra- Mısır 1979.
- Kutub, Muhammed, *Menhecu't-Terbiye'l-İslamiye*, Daru'ş-Şuruk, (16. Baskı), Kahire 2002Maturidî,
- Mazharî, Muhammed Senaullah, *et-Tefsirü'l-Mazherî*, (Thk: Ğulamü Nebiyi't-Tunusî), Mektebetü'r-Rüşdiyye, İalam Aabaad- Pakistan 1412.
- Medânî, Muhammed İbrahim el-Medânî, *el-Hubbu Fillah Yeştemilu Ala Ehkâmin ve Fevaide Muhimmetin fi'l-Velâi ve'l-Berâi*, Dâru'l-İman, tsz.
- Muhammed b. Muhammed b. Mahmud Ebu Mansur, *Tevilatü Ehli's-Sünne*, (Thk: Mecdî Baslum), Darü Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1426/2005.
- Muhammed Nu'aym Yasin, *Kitâbu'l-İmân -Erkânuhu, Hakikatuhu, Nevâkiduhu-*, Cem'iyet-u 'Ummâli'l-Metâbi', Amaan Ürdün tsz.
- Muhammed Said el-Kahtânî, *el-Velâ' ve'l-Berâ' fi'l-İslam*, (1. Baskı) Dâr-u Tîbet-I Mekke el-Mükerreme, Riyâd 1402/1982.
- Mustafa b. Muhammed b. Mustafa, *Usûl ve Tarîh'l-Firak'l-İslâmiyyeti*, Mektebetu Sîydu'l-Fevaid, 2003.

- Müslim, Müslim b. Haccac El Kuşeyri El Neyseburi, *Sahihi Müslim*, (6. Baskı), Muhakkık, Abdul Azim Abdul Kavi ve Zekiyeddin el Munziri, Mektebul İslami, Beyrut 1978.
- Necmuddin, Süleyman b. Abdilkaviyy b. Abdilkerim et-Tufi, *Şerhu Muhtasari'r-Ravza*, (Thk: Abdullah b. Abdilmuhsin), 1407/1987.
- Nesefî, Ebu'l-Berekat Abdullah b. Ahmet b. Mahmut, *Medarikü't-Tenzil ve Hakaikü't-Tevil*, Darü'l-Kelimi't-Tayyib, Beyrut 1419/1998.
- Nisaburî, Ebu'l-Hasan Ali b. Ahmet b. Muhammed b. Ali el-Vahidî, *el-Veciz fi Tefsiri'l-Kitabi'l-Âziz*, (Thk: Safvan Adnan Davudî), Darü'l-Kalem, Beyrut 1415.
- Nursî, Bediüzzaman Said, *Lem'alar*, (On Birinci Lem'a).
- Razî, Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer b. El-Hasan b. El-Hüseyin et-Teymî, *et-Tefsirü'l-Kebir*, (12. Baskı), Darü İhyai't-Turasi'l-Ârabî, Beyrut 1420.
- Sa'dî, Abdurrahman b. es-Sa'dî, *el-Fetâvâ es-Sa'diyye*, Mektebetü'l-Me'ârif, Riyâd, 1982.
- Sadî, er-Rahman b. Nasır, *Teysirü'l-Kerimi'r-Rahman fi Tefsiri'l-Kelami'l-Mennan*, Müessesetü'r-Risale, 1420.
- Sema'nî, Mansur b. Muhammed b. Abdilcebbar, *Tefsirü'l-Kur'an*, (Thk: Yaser b. İbrahim ve Ğanim b. Abbas b. Ğanim), Müessesetü'l-Vatan, Riyad 1418/1997.
- Sema'ni, Süleyman bin Sem'an. *İrşad üt-Talib*, (1.Baskı) Menar, Kahıra-Mısır 1921.
- Şehate, İbrahim Mansur, *Usulü'l-Fıkhi'l-İslamî*, Darü'n-Nehdeti'l-Ârabiyye, Kahıra-Mısır tsz.
- Şenkitî, Muhammed el-Emin b. Muemmaed el-Muhtar b. Abdilkadir, *Edvaü'l-Beyan fi İdahi'l-Kur'an bi'l-Kur'an*, Darü'l-Fiker, Beyrut 1415/1995.
- Şerif, Hatem b. Arif b. Nasır, *el-Vela Ve'l-Bera beyne'l-Ğullü ve'l-Cefa fi Davi'l-Kitab ve's-Sünne*, Camiatü'l-Ümmü'l-Kura tsz.
- Şevkanî, Muhammed b. Ali b. Muhammed b. Abdillah, *Fethü'l-Kadir*, Darü İbn Kesir, Beyrut 1414.
- Şeyh Nasır b. Ali Âid Hasan, *Âkidetü Ehli's-Sunne ve'l-Cemaa fi's-Sahabeti'l-Kiram Radiyallah Anhüm*, (3. Baskı), Mektebetü'r-Rüşd, Riyad 1421/2000.
- Taberî, Muhammed b. Cerir b. Yezid b. Kesri b. Ğalib Ebu Cafer, *Camii'l-Beyan fi Tevili'l-Kur'an*, (Thk: Ahmed Muhammed Şair), Müessesetü'r-Risale, 1420/2000.
- Tantavî, Muhammed Seyyit, *et-Tefsiri'l-Vesit li'l-Kur'ani'l-Kerim*, Darü Nehde, Kahire 1998.
- Tuveycerî, Hamûd b. Abdullah, *Tuhfetü'l-İhvan Bima Câe fi'l-Muvalati ve'l-Muâdâti ve'l-Hubbi ve'l-Buğdi ve'l-Hicran*, Mektebetü'l-İrşad, 2008.

Kur'an'da Vela ve Baraa Allah Resulü ve Müslümanlar Örneği

Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, (Kom.: Ali Bulaç ve ark.) Akçağ Yay., Ankara 1995.

Zamehşeri, Ebu'l-Kasim Mahmud b. Ömer b. Ahmed, *el-Keşşaf an Hakaik Ğavamid*, (3. Baskı), Darü'l-Kitabi'l-Ârabî, Beyrut 1407.